

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

Matky vražedkyně v meziválečném Československu

Klára Macounová

Diplomová práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Klára Macounová**
Osobní číslo: **H14479**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Gender history**
Název tématu: **Matky vražedkyně v meziválečném Československu**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Na základě literatury bude charakterizován právní kontext doby v souvislosti se zkoumaným typem deliktu. Bude nastíněn vývoj vnímání tohoto deliktu v průběhu doby. Na základě primárního výzkumu dobového tisku a pramenů úřední proveniencí budou formou analýzy a případové studie popsány skutečnosti i názory zkoumané doby. Ty pak budou podle možnosti komparovány v čase i prostoru.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

DVOŘÁK, Jan a kol., 200 let Všeobecného občanského zákoníku, Praha 2011. ISBN 978-80-7357-753-7. FRANCEK, Jindřich, Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku, Praha 2000. ISBN 80-86182-29-0. KLIMEK, Antonín a kol., Velké dějiny zemí Koruny české, XIII, 1918 - 1929, Praha - Litomyšl 2000. ISBN 80-7185-328-3. KLIMEK, Antonín a kol., Velké dějiny zemí Koruny české, XIV, 1929 - 1938, Praha - Litomyšl 2002. ISBN 80-7185-425-5. KNEISSL, Karl, Das Strafgesetz vom 27. 5. 1852, RGBI. Nr. 117, samt allen bis Juni 1927 ergangenen Nebensetzen, Reichenberg 1927. LUXOVÁ, Alena, Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské věznicí v Řepích, in: Historická demografie, 29, 2005, s. 139-200. SCHELLE, Karel - TAUCHEN, Jaromír, Občanské zákoníky, Ostrava 2012. ISBN 978-80-7418-146-7. TINKOVÁ, Daniela, Předcházet či trestat?, in: Daniela Tinková (ed), Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa, Praha 2004. ISBN 80-7203-565-7. VELKOVÁ, Alice, Dítě jako oběť. Vraždy dětí spáchané jejich matkami ve 2. polovině 19. století, in: Martina Halířová (ed), Od početí ke školní brašně, Pardubice 2008. ISBN 978-80-87151-01-3. VLČEK, Eduard, Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu, Brno 2004. ISBN 80-210-3506-4.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. března 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

30. března 2016

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2015

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích den 30. 8. 2017

Klára Macounová

Název

Matky vražedkyně v meziválečném Československu

Anotace

Diplomová práce pojednává o problematice matek, které byly obviněny (a některé z nich i odsouzeny) za zločin zavraždění svého dítěte.

První část práce se věnuje právní problematice a uvádí do kontextu trestní zákony vztahující se k problematice matek-vražedkyň. Tato část ukazuje, jak zákony týkající se problematiky vražd novorozenců vypadaly a fungovaly v období let 1918– 1938. Jednotlivé zákony jsou zde proto představeny včetně svého znění.

Druhá část je věnována vězeňství – a to jak z pohledu právního kontextu, tak kontextu každodennosti ženské trestnice v Řepích. Je v ní představen denní harmonogram, aktivity, kterým se mohly trestankyně věnovat a v neposlední řadě také výchovné metody, které měly odsouzené ženy napravit.

Poslední, nejrozsáhlejší, část se věnuje samotným vražedkyním. Jsou zde v komparaci porovnávána celorepubliková data zpracovaná Alenou Luxovou s daty získanými z fondu krajských soudů v Hradci Králové a Chrudimi pro meziválečné období.

Klíčová slova:

Vražedkyně, infanticidium, meziválečné Československo, trestnice Řepy

Title

Mother murderer in interwar Czechoslovakia

Annotation

This thesis deals with the issue of mothers who have been accused and some of them convicted for the crime of murdering her child.

The first part of the thesis deals with legal issues and introduces criminal laws relating to mothers murderers. This section shows how the laws of 1918-1938 looked and functioned. Therefore, the individual laws and their wording, which related to the issue of murder of newborn children, were introduced.

The second part is devoted to the prison system. From the point of view of law, everyday life in the female criminal in Repe is described. A daily schedule, activities that could be used by convicts and, last but not least, educational methods to correct the convicted women are presented.

The last major part deals with the murder itself. Comparing national data processed by Alenka Luxová with data obtained from the Regional Court in Hradec Králové and Chrudim for the inter-war period are compared.

Keywords:

Murderer, infanticidium, interwar Czechoslovakia, prison Řepy

*Och, zabila jsem děťátko,
matko má,
och, zabila jsem děťátko,
své ubohé zrozeňátko –
žalostí bych pošla hled!*

Karel Jaromír Erben, Kytice, Dceřina kletba

Obsah

Úvod	1
Právní řád Československa a jeho proměna.....	5
Trestní zákoník.....	6
Právní otázka	8
Zákony vztahující se k vraždě	8
Dospělé osoby versus dítě.....	10
Tresty a proměna trestního práva.....	12
Okolnosti přitěžující a ulehčující	15
Vězeňství v Československé republice	18
Vězení podle trestního zákoníku	20
Zostření	21
Z historie Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského a založení ženské trestnice v Řepích	23
Každodennost v ženské trestnici v Řepích u Prahy	25
Vnitřní předpisy a dělení trestnice	26
Disciplinární tresty.....	29
Lékařská péče	31
Hygiena.....	31
Denní harmonogram věznice	32
Práce.....	33
Odměna za práci.....	35
Náboženská výchova	36
Vzdělávání	37
Volný čas.....	39
Zaměstnanci trestnice	40
Lékařská kriminalistika	42
Důkaz novorozenosti.....	42
Donošenost novorozence.....	44
Důkaz mrtvě narozeného	45
Smrt po porodu	46
Ukrytí mrtvolky.....	49
Zaostřeno na pachatelky	51
Dítka vraždy ve statistických datech	52

Analýza věku.....	54
Rodinný stav a původ	55
Povolání.....	57
Manželský vs. nemanželský původ.....	58
O příbuzných odsouzených	59
Roční období spáchání dítkovraždy.....	62
Motiv k vraždě.....	62
Obžalované a odsouzené východních Čech.....	64
Anna J.	65
Božena B.	67
Eliška H.	70
Marie M.	76
Božena V.	78
Kristina R.....	82
Marie Mu.....	85
Marie N.....	91
Marie P.	96
Závěr	99
Literatura	103
Resumé.....	108
Přílohy.....	111
<i>Seznam příloh</i>	111

Úvod

Problematika infanticidia se v posledních letech stala přitažlivým historiografickým tématem. Mohlo se tak stát provázáním zájmu o dějiny kriminality, dějiny každodennosti a ženské dějiny. Jistě není náhodou, že téma se začalo objevovat v době, kdy se jako předmět studia v různých pracích objevuje tematizace ženského těla a jeho vnímání.

Jak nám dokazují např. práce Daniely Tinkové¹ a Aleny Luxové², musela se společnost s problematikou matek-vražedkyň vyrovnávat v každém období. Problematika se dá zkoumat z různých úhlů, což také dokazuje množství prací publikovaných na toto téma. Většinou se jedná o diplomové a jiné studentské práce. Pavel Stůj ve své diplomové práci *Infanticidium - Vražda dítěte jako důsledek strachu*³ z roku 2014. V té provedl komparaci smolných knih a mravoučných textů. Sleduje možnou účinnost strachu v rozhodovacím procesu žen a stylu strategií, kterých se obžalované dopouštěly. Kamila Hubálková měla ve své bakalářské práci⁴ úzce ohraničený region Uherskohradištska a časově ji zasadila na přelom 19. a 20. století. Postupovala skrze soudní spisy, z těch sestavovala motivaci k činům a následní soudní řízení.

Tinková ve své knize mapuje období novověku ve Francii, Habsburské monarchii a částečně ve florentské oblasti, Luxová se pohybuje v období druhé poloviny 19. století až meziválečného období na našem, českém území. Obě si pokládají podobné otázky. Kdo byly ženy a dívky, které jsou v dobových pramenech líčeny jako „nelidské a zvrhlé matky“? Jak bylo právo aplikováno různými soudními instancemi? Kolik takových dívek bylo obviněno a odkud pocházely? Podobnými otázkami bych se také ráda zabývala ve své diplomové práci.

Obě autorky, Luxová i Tinková, čerpaly přímo z fondů soudů. Stejný postup byl zvolen i pro tuto diplomovou práci. Vzhledem k tomu, že Luxová svou práci postavila na případu věznice v Řepích, měla k dispozici i jiné materiály než výše zmíněná Tinková. Mohla čerpat ze spisů jednotlivých trestankyň, z nichž získala velmi detailní informace o jejich životě před případem, ve věznici i životě po jejich následném propuštění.⁵ Luxová při svém bádání narazila na problém, který je nutné brát v úvahu i při psaní této diplomové práce.

¹ TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: 2004.

² LUXOVÁ, Alena. Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích. In: *Historická demografie*, 2005, s. 139-200.

³ STŮJ, Pavel. *Infanticidium – Vražda dítěte jako důsledek strachu*. Olomouc: 2004.

⁴ HUBÁLKOVÁ, Kamila. *Ženské vražedkyně na Uherskohradištsku na přelomu 19. a 20. století*. Brno: 2015.

⁵ Informace ze spisů obsahovaly například dopisy, návštěvy, víru, řeč, vzdělání apod.

Jedná se o značnou rozrůzněnost a nesourodost informací, které se vztahují k témuž případu. Luxová uvádí, že se údaje týkající se jednotlivých osob lišily nejen v různých pramenech, ale i v rámci stejných spisů. Nejčastěji docházelo k záměnám jmen trestankyň (poněmčování, počešťování, záměna za jména podobná), dále v údajích týkajících se dětí, rodičů, vyznání, místa a data narození (a to nejen ve dnech, ale dokonce i měsících či letech!). Rozdíly byly nalezeny také v rozsudcích – v délce trestu, i v jeho zostření. V těchto sporných situacích se autorka řídila údaji uvedenými v rozsudcích, protože ty měly být zavazující.

Tinková ve svém zkoumání přišla se zajímavou úvahou, na kterou bych ve své diplomové práci ráda navázala. Všimla si odlišnosti výskytu infanticidií ve sledovaných regionech a následně došla k poznání, že mezi pařížským a pražským prostředím nebývá až takový rozdíl. V obou prostorech šlo o relativně častý delikt. V Paříži lze napočítat asi šest případů ročně. K tomuto číslu došla Tinková z případů 746 osob, které byly obviněné ze *suppression de part, recel de grossesse* nebo *avortement* mezi roky 1700–1790. Poslední zmiňovaný čin, potrat, byl spíše jev marginální. Tyto informace byly čerpány z Archives nationales, Inventaire 450. V Praze představovala infanticida více než polovinu trestaných činů proti životu. K tomuto poznání došla autorka na základě studia ortelních manuálů Pražského apelačního soudu pro léta 1740–1783. Za toto období napočítala celkem 180 případů. Oproti tomu ve zkoumané oblasti Florencie je infanticidia poměrně marginálním jevem. V období mezi lety 1762–1781 bylo před Supremo Tribunale di Giustizia ve Florencii souzeno 134 případů zavraždění novorozenců a 34 potratů, a to z celkových 699 homicidií různého druhu. Jde tedy přibližně o jednu pětinu případů. V následujícím období, mezi roky 1782–1808, bylo napočítáno 71 případů infanticidií z celkových 17 121 procesů, v kterých bylo obžalováno 27 011 osob. Rozděleno na jednotlivá období je 26 procesů mezi léty 1782 - 1790, 21 případů mezi roky 1791–1799 a 24 případů v období 1800–1808. Autorka bohužel neuvádí, proč na tato období procesy rozdělila. Domnívám se však, že autorku k tomu vedlo rozdělení případů v konkrétních úředních dokumentech.

Jak si tedy Tinková vysvětluje, že v okolních zemích je infanticidia poměrně obvyklým jevem a v toskánské oblasti nikoli? Poznává, že svůj podíl na množství případů má sociální tlak na svobodné matky, jenž souvisel s formou postihu za smilstvo. V Toskánsku bylo trestáno pouze smilstvo (svedení) za strany muže, který byl nucen svedenou těhotnou dívku buď pojmout za manželku, nebo ji finančně odškodnit. Ve Francii bylo smilstvo beztrestné, ale svobodná matka zůstávala v naprosté stigmatizaci. V Čechách, kde vládla tradice germánského práva, bylo smilstvo až do poloviny 18. století postihováno u mužů a žen

stejným způsobem. Domnívám se, že Tinková odhalila hlavní příčinu výskytu infanticidií na českém území, a předpokládám, že se jedná o hlavní motiv pro spáchání činu. Jedním z cílů této práce je tuto domněnku potvrdit či vyvrátit.

Hlavním cílem mé práce bude provést komparaci celostátních dat zpracovaných Alenou Luxovou s informacemi vybranými ve fondu královéhradeckého a chrudimského Krajského soudu. Především se zaměřím na stav žen obviněných z vraždy dítěte. Zda byly vdané, svobodné nebo ve sledovaném období rozvedené. Jak způsob a provedení vraždy souvisí s místem, kde se stala. Využívají ženy dostupných prostředků a jsou spíše překvapené porodem (řeší situaci ad hoc) nebo jsou na porod již dopředu připravené a mají prostředky k usmrcení dítěte a následného zbavení se mrtvolky u sebe?

Dále mě bude zajímat povolání, jakým se ženy živily. S tím souvisí i ekonomické zajištění obviněné. Pokud Luxová udává, že se ženy dítěte často zbavovaly právě z těchto důvodů, bude to rovněž potvrzeno i v případech východních Čech? Toto vše souvisí se sociální vrstvou a rodinným zázemím, z kterého ženy vyšly. Proto bude sledována i tato rovina. Objasnit motivaci vraždy je jedním z hlavních cílů této práce. Pokud se z dat potvrdí příslušnost matek-vražedkyň k určité společenské vrstvě, můžeme hovořit o sociální mentalitě. Ta nese typické reakce lidí na vnější podmínky. Takovým podnětem může být i vstup do jiného stavu a následné kroky, které jsou podstupovány, mohou být obdobné pro ženy pohybující se ve stejné mentalitě.

Pokud byla žena uznána vinou, byl jí vyměřen trest. Jak byl tento trest dlouhý a jaký zákon ho upravoval? To bude předmětem dalšího bádání a uvedením problematiky do kontextu. Po vyměření trestu ženy byly poslány do výkonu do trestnice v Řepích, která byla jedinou ženskou trestnicí v Československu pro sledované období. V práci proto bude věnována pozornost chodu věznice a bude nastíněn každodenní život v ní. Pokud bylo hlavním účelem odsouzenou napravit, jaké k tomu byly užívány nástroje?

Samotnou obsáhlou kapitolou bude představení vybraných případů, které se odehrály před Krajskými soudy v Chrudimi a Hradci Králové. Bude věnována pozornost průběhu soudu, výpovědím obžalovaných a svědků. To vše s cílem nastínit průběh tehdejšího jednání a odkrýt obhajoby obviněných žen. V procesech nám zůstává třetí neviditelná síla. Tou jsou samotní obhájci odsouzených. Nemůžeme zjistit, jaké rady k obhajobě ženám dali, ani zda není celý výslech obžalované pouze sestavenou obhajobou třetí strany.

Vše výše řečené jednoznačně vybízí k zamyšlení nad dějinami mentalit. Přestože nemají ve společenských vědách hluboké kořeny, mohou nám zde být nápomocny v porozumění problematice vraždění dětí jejich vlastními matkami. Nejprve je nutné si uvědomit, že se jedná o kategorii vztahovou a neexistuje tudíž žádná jediná či jednotící mentalita. Vždy je nutné mentalitu analyzovat ve společenských dimenzích a podmínkách, ve kterých vznikla. Následně mluvíme o mentalitě sedláka, notáře, šlechtice a v tomto případě matky-vražedkyně. Je nutné zhodnotit výchovu, tradici, náboženské, politické a sociální podmínky. Bude mít jinou mentalitu matka-vražedkyně z vyšších společenských vrstev než ta, která náleží k nižší sociální skupině? V této otázce bude vždy důležitý motiv k vraždě. Domnívám se, že pokud je matka finančně zajištěna může nastalou situaci řešit jinak než matka bez prostředků. Protože i hierarchie hodnot vychází nejen ze společnosti jako takové, ale také ze sociálních skupin, v nichž se jedinec nachází. Hodnotový žebříček zahrnuje postoje jedince k vznešeným a nízkým věcem. Mezi vznešené řadíme chápání cti, národa, hrdinství; naopak v nízkých se objevuje jídlo, sexualita, bydlení. Kam tedy patří vražda? Může být vražda spáchaná ze cti – tj. taková, kdy osoba spáchá vraždu, aby její čest zůstala zachována – řazena mezi vznešené hodnoty? Skutečnosti, které ohrožují čest jedince, odpovídají vnímání vznešeným a nízkým hodnotám jeho sociální skupiny. Nenechme se ovšem mýlit moderně užívaným pojmem „sociální bublina“. Ta sice tvoří imaginární bariéru mezi jednotlivými skupinami společnosti a dodává jednotlivci sílu, že jeho chování je správné, nedá se však užít v případě této práce. Vražda samotná je ve zkoumaném období obecně společností vnímána jako odsouzeníhodná záležitost a právo ji takto i reflektuje v zákoníku.

Rovněž nesmí být opomíjeno dění ve velkých dějinách ve sledovaném období. Práce zkoumá období, které se vykazovalo velkou společenskou nestabilitou a životní nejistotou. Pohybuje se mezi dvěma světovými válkami se zásahem světové krize v mezidobí. Může tedy odpovědět na otázku, zda (a případně nakolik) dění na světové úrovni zasahuje jednotlivé osoby a mění jejich postoje a rozhodnutí.

Právní řád Československa a jeho proměna

Právní řád Československa byl volně přejat z habsburské monarchie, proto bylo již od samého počátku fungování státu nanejvýš jasné, že celý zákoník bude nutno podrobit revizi. Největším problémem byl dualismus.⁶ Za účelem odstranění byla ustanovena 14. června 1920 *Komise pro reformu trestního zákona*.⁷ Komise začala pracovat od roku 1921 a jako první úkol vypracovala zásady, kterými by se měla reforma trestního práva ubírat. Sestavené zásady byly následně prostřednictvím publikace Ministerstva spravedlnosti představeny všem zásadním úřadům.⁸ Sjednocení Československého právního systému nebylo jedinou motivací k sestavení komise. Nedílnou součástí bylo i vytvoření moderního trestního zákoníku, jenž by odpovídal aktuálním požadavkům.⁹

Osnova vznikala mezi léty 1921 až 1926. Od roku 1926 byla zkoušena v reálných podmínkách společenské a hospodářské situace. Zároveň prošla hospodářskou krizí na přelomu dvacátých a třicátých let.

⁶ Pro Čechy platil Rakouský trestní zákoník (1852) a pro Slovenko Uherský trestní zákoník (1878).

⁷ Členové komise: Dr. August Mířička (předseda), Dr. Jaroslav Kallab, Dr. Albert Milota, Dr. August Ráth, Dr. Alois Hold, Dr. Josef Prušák

⁸ Soudy, úřady veřejné žaloby, právnické školy, generální velitelství četnictva apod.

⁹ MALÝ, Karel. SOUKUP, Ladislav. *Československé právo a právní věda v meziválečném období 1918-1938 a jejich místo ve střední Evropě*, 2. svazek. Praha: 2010. s. 822 – 823.

Trestní zákoník

Osnova trestního zákona nepřebírala z germánského klasického stylu absenci sociálních aspektů trestného činu či osobnost pachatele. To se následně jasně projevuje při soudních procesech s matkami-vražedkyněmi, kde jsou často zmiňované sociální důvody činu, které mohou být brány i jako polehčující okolnosti. Stejně tak je prošetřován psychický stav pachatelky. Jasný důkaz o tomto postupu soudu nalezneme například v případě Marie N., která se obhajovala vyčerpaností po porodu a nemožností se o dítě postarat. Lékaři tvrdili, že její psychický stav nemusí být dobrý a soud nařídil prozkoumání psychického stavu. V posudku stálo zjištění, že obžalovaná je dědičně zatížena, intelektuálně omezená nikoli však nepřičetná.¹⁰ Za samostatnou pozornost stojí §64 Osnovy, dle něhož by soud měl samozřejmě vyměřit trest v mezích trestní sazby, ale zároveň by měl přihlídnout k pohnutkám činu, nebezpečnosti a dosavadnímu životu pachatele či pachatelky.¹¹ Mohu potvrdit, že ve všech mnou sledovaných případech soud vždy přihlédl k tomu, zda byla obžalovaná již trestaná a zda do této doby vedla bezúhonný život.

Trestné činy byly děleny na zločiny a přečiny, ale stále byly obecně vnímané jako stejně sociálně nebezpečné. Rozlišovány byly pouze na základě motivace k činu. Pokud se jednalo o jednání z nízkého smýšlení, jednalo se o zločin, pokud tento znak absentoval, jednalo se o přečin. Na základě této skutečnosti existovaly tzv. dvojí sankce. O rozdělení pohnutek rozhodoval soud na základě vyšetřování a důkazů. Tato kategorizace trestů vychází z materiálního korektivu.¹² V projektu trestního řádu z roku 1929 byly v článku V uvedeny řady trestních činů, které náleží do působnosti poroty. Ženy souzené za §139 byly ve všech mnou zkoumaných případech souzeny porotou. Ta se skládala z laiků, kteří rozhodovali o odsouzení.¹³

Osnova trestního zákona znala tři druhy zavinění neboli tzv. *tripartici úmyslu*. Jedná se o posouzení skutečností úmyslu skutku trestného činu. Zda se trestní čin stal s plným vědomím, neúmyslně nebo z nedbalosti. Povaha pohnutky byla založena na definici úmyslu. Druhým stupněm je vina vědomá. Na rozdíl od úmyslu si v tomto případě pachatel také

¹⁰ Státní oblastní archiv Zámbrsk (dále SOA Zámbrsk), Krajský soud Hradec Králové, karton 1315, č. složky 1236.

¹¹ MALÝ, Karel. SOUKUP, Ladislav. *Československé právo a právní věda v meziválečném období 1918-1938 a jejich místo ve střední Evropě*, 2. svazek. Praha: 2010. s. 824.

¹² Materiální korektivismus je brán jako východisko z italského pozitivismu, kdy se formální skutková podstata trestného činu podle znaku, který nebyl jejím pravidelným formálním znakem, mohla stát buď zločinem, nebo přečinem podle konkrétní povahy činu a jeho pachatele.

¹³ MALÝ, Karel. SOUKUP, Ladislav. *Československé právo a právní věda v meziválečném období 1918-1938 a jejich místo ve střední Evropě*, 2. svazek. Praha: 2010. s. 825 - 826.

dokázal představit výsledek, který však nebyl účelem činu. Třetí úroveň tripartice je nedbalost. Ta byla definována jako zanedbání důležité skutečnosti/opatrnosti, a to v případech, kdy pachatel nepředvídal následky činu. V této kategorii existovala ještě hrubá nedbalost. Jedná se o vědomou nedbalost, kdy pachatel škodlivý následek svého činu předvídal.¹⁴

V těchto konotacích je v osnovách zmiňováno i zavraždění dítěte. Zmiňuje se přihlídnutí k zvláštnímu stavu matky, který byl vyvolán porodem a dalším sociálním aspektům, jako například opuštěnost, nouze, hanba u neprovdaných žen atd.¹⁵

¹⁴ MALÝ, Karel. SOUKUP, Ladislav. *Československé právo a právní věda v meziválečném období 1918-1938 a jejich místo ve střední Evropě*, 2. svazek. Praha: 2010. s. 826.

¹⁵ Tamtéž, s. 828.

Právní otázka

Pokud se chceme zabývat zločiny, první kapitola musí být přirozeně věnována právnímu pohledu. Protože pokud by zločin nebyl zanesen v trestním právu jako trestný, nejednalo by se o zločin a byl by tedy společností akceptován. Cílem této kapitoly je zpracovat základní přehled a charakteristiku hlavní pramenné základny, z níž bude vycházet má diplomová práce, věnovaná problematice matek vražedkyň v meziválečném Československu v období 1918–1938. Stěžejním pramenem výzkumu se stanou výslechové protokoly Krajských soudů v Chrudimi a v Hradci Králové. Z právních dokumentů je pro danou problematiku klíčovou normou trestní zákoník ze dne 27. května 1852 *O zločinech, přečinech a přestupcích*, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927.

Zákony vztahující se k vraždě

V této podkapitole bych ráda přehledově shrnula zákony vztahující se k samotnému aktu vraždy. Podle nich mohl soud ve zkoumaném období soudit. Také nám odkryje, co společnost jako vraždu vnímala a jaké tresty si pro pachatele připravila.

Trestní právo bylo z velké části do nové Československé republiky převzato z Rakouska-Uherska, jeho základem byl trestní zákoník z roku 1852. Ten prošel nejprve novelizací 28. 10. 1918, postupně doplňován a novelizován byl ale i dále.¹⁶ K nejvýznamnějším můžeme zařadit zákon na ochranu republiky¹⁷ a novelu, která vstoupila v platnost roku 1929. Zákonem č. 31/1929 Sb. byly zpřísněny postihy pro pachatele trestních činů; poškození cizího majetku (§85 tr. z. a §86 tr. z.), vraždy (§134–136 tr. z.), loupežné zabití (§141 tr. z.) a žhářství (§166–167 tr. z.).¹⁸

Vraždám jako takovým se věnuje *Hlava patnáctá; O vraždě a zabití* a vraždu definuje takto: *Kdo jedná proti člověku v obmyslu, aby ho usmrtil, takovým způsobem, že z toho nastane smrt jeho nebo jiného člověka, dopustí se zločinu vraždy; i když výsledek tento nastal jen pro osobní povahu toho, jemuž ublíženo, nebo pouze pro nahodilé okolnosti, za nichž byl*

¹⁶ SOUKUP, Ladislav. *Trestní právo. IN: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. III.* Praha: 2003, s. 413.

¹⁷ Stalo se roku 1923 (č. 50/1923 Sb. z. a n.) a byl následně novelizován v letech 1933 a 1934. Zákon byl ve společnosti vnímán negativně, ale atentát na Aloise Rašína vytvořil příležitost k jeho přijetí.

¹⁸ KÝR, Aleš. Ukládání a výkon dlouhodobých, výjimečných a doživotních trestů v minulosti. *In: Historická penologie 2/2008.* s. 10.

*čin spáchán anebo jen z příčin vedlejších náhodou k tomu přistoupiších, pokud tyto příčiny byly přivoděny činem samým.*¹⁹

Druhy vraždy rozlišuje následně:

1. Vražda úkladná, jež se děje jedem nebo jinak potměšilým způsobem.
2. Vražda loupežná, která se páše v obmyslu převést na se cizí věc movitou násilnostmi proti osobě.
3. Vražda zjednaná, k níž někdo byl najat, nebo jiným způsobem od osoby třetí pohnut.
4. Vražda prostá, která nepatří k žádnému zde uvedenému těžkému druhu.²⁰

Neopomíná ani další účastníky skutku. Pamatuje na ně v § 136 tr. z., kde řeší problematiku *a) pachatele, zjednatele a přímého účastníka*, a to ve znění: *Za každou dokonanou vraždu má nejen vrah sám, nýbrž i ten, kdo ho snad k ní zjednal nebo při samém vykonávání vraždy ruku svou vztáhl anebo způsobem činným spolupůsobil, potrestán býti smrtí.* Dále v § 137 b) *na vzdálené spoluviníky a účastníky* - konkrétně: *Ti, kdo nevztáhnouše při samém vykonávání vraždy ruky své a nespolutpůsobilše způsobem činným, přispěli ku skutku některým jiným, v § 5²¹ obsaženým, vzdálenějším způsobem, potrestáni buďtež, byla-li vražda prostá, těžkým žalářem od pěti až do deseti let; byl-li však skutek vražedný spáchán na příbuzných v pokolení vzestupném nebo sestupném, na manželci nebo manželce osoby některé, jež spolupůsobila, a byly-li jim tyto svazky známy, anebo byla-li spáchána vražda úkladná, loupežná nebo zjednaná, těžkým žalářem mezi deseti až dvaceti lety.*²²

Zákon, o který se bude opírat tato práce především, je § 139 tr. z. Ten se věnuje skutku zavraždění dítěte matkou. Nyní zde představen nebude, protože mu bude věnován větší prostor dále v textu.

¹⁹ § 134 URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

²⁰ § 135 URL: tamtéž. [cit. 2017-02-04].

²¹ § 5 *O spoluvinících a účastnících zločinů*

Netoliko přímý pachatel sám stává se vinným ze zločinu, nýbrž i každý, kdo rozkazem, radou, poučením, pochvalou zlý skutek nastrojil, k němu úmyslně podnět dal, k vykonání jeho úmyslným opatřením prostředkův, odvrácením překážek, anebo jakýmkoliv způsobem nadržoval, pomáhal, k bezpečnému vykonání jeho přispěl; i kdož se jen napřed s pachatelem o pomoc, kterou mu po vykonaném skutku poskytnouti má, neb o podíl v zisku a užitku srozuměl.

Okolnosti omluvné, pro něž zločin nějaký vzhledem k pachateli nebo některému ze spoluviníků nebo účastníků toliko pro jeho osobní poměry trestným býti přestává, nemají se vztahovati na ostatní spoluviníky a účastníky.

²² URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

Dospělé osoby versus dítě

Trestáním nedospělých se zabývala Hlava třetí; *O trestání nedospělých*. Zabývaly se jím paragrafy 269–273 tr. z., které mají v zákoníku status zrušen. Znamená to, že právo začalo vnímat dítě jako nesvéprávné za své činy, a tudíž nemožné postihu v klasickém přístupu práva? Hranice zletilosti byla do roku 1919 stanovena na 24 let. V meziválečném Československu byla snížena na 21 let. Objevuje se i pojem mladistvý, kterým je myšlena osoba, která v době spáchání činu dovršila čtrnácti let, ale nedokonala osmnáctý rok svého věku. Hranice čtrnácti let platila rovněž v předchozím monarchistickém období.

V zákoníku se objevuje i speciální paragraf, který se zabývá dohledem nad dětmi. Konkrétně se jedná o § 376 tr. z. *Opominutí povinné dohlídky na děti nebo na ty, kdo nejsou s to, před nebezpečím sami se chrániti*, a to ve znění: *Vůbec odpovědni jsou ti, kdo z povinnosti přirozené nebo přejaté mají dohled k dětem nebo k jiným lidem, kteří sami nejsou s to, aby se před nebezpečenstvím opatřili a chránili, z nepečlivosti u plnění této povinnosti. Bude-li tedy takové dítě nebo takový člověk usmrcen nebo těžce poškozen na těle, potrestán budiž ten, jemuž přičísti jest dokázaný nedostatek povinné pečlivosti, podle toho, co předepsáno v § 335 tr. z.*²³

Trest mohl být i zostřen dle § 378 tr. z. *Když děti na místech nebezpečných samy sobě ponechány, zatajeno-li neštěstí. Právě tak budiž jednáno s těmi, na něž náleží dítě nějaké opatrovati nebo k němu dohlížeti, když dítě, jež mají pod svým opatrováním nebo dohledem, proto, že bylo v místě dětem nebezpečném samo sobě zůstaveno, bylo usmrceno nebo těžce na těle poškozeno. Zatají-li se neštěstí, jež se dítěti přihodilo, budiž trest zostřen.*²⁴

Z výše zmíněného ovšem nelze v žádném případě odvodit, že bude kupř. 17letá matka-vražedkyně nepostihnutelná. Pro lepší porozumění nám může pomoci práce Aleny Luxové, která zkoumala věznicí v Řepicích. Co se věku odsouzených týká, zjistila, že umístěné měly být ženy nad 24 let. Dané pravidlo bylo porušováno, a to konkrétně v letech 1900, 1917, 1938 a 1948. Za celé období se ve věznicí nejčastěji vyskytovaly ženy 20leté (78%), 24leté (86%) a 21–22leté (81%). S přibývajícím věkem dochází k rovnoměrnému poklesu, ten zřejmě souvisí s rodinným a sociálním zázemím žen. Nejmladším bylo v okamžiku spáchání trestného činu 16 let a byly svobodné. Obě opustily trestnici před vypršením trestu. Nejstarší

²³ URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

²⁴ URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

byla svobodná domkářka ve věku 47 let.²⁵ Otázka věku trestankyň bude více rozebrána v kapitole *Analýza věku*.

²⁵ LUXOVÁ, Alena. Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích. In: *Historická demografie*. 2005, s. 139-200.

Tresty a proměna trestního práva

Proměna trestního práva je spojena se jménem italského ekonoma Cesare Beccari, jenž napsal dílo *O zločinech a trestech*.²⁶ V něm shrnuje svou kritiku stávajícího trestního systému. Položil tím základy pro moderní trestněprávní myšlení, které bylo zbaveno teologického základu. Jeho cílem bylo trestní právo zracionalizovat, sekularizovat a zbavit krutosti. K čemu nám je poddaný, který podstoupil torturu a tím je ve společnosti stigmatizován a nemůže se do ní navrátit jako plnohodnotný člen? Objevuje se také presumpce nevinny namísto stávající presumpce viny. Největší přínos Baccariova díla vidím v jeho pojetí trestu. Dle Baccaria má trest sloužit k prevenci a nápravě. Musí být společensky užitečný a tresty musí být dopředu fixně stanoveny, aby každý věděl, co ho za spáchání určitého skutku čeká. Baccario také odmítá trest smrti, který dle něho neplní základní cíle spravedlivého trestu a nevede k napravení trestance. Na místo toho doporučoval např. dlouhodobé vězení či nucené práce.

Tinková v souvislosti s proměnou trestněprávního myšlení hovoří o *tzv. beccariánské revoluci*. Tvrdí, že proběhla ve třech fázích: 1) V 60.–80. letech 18. století narůstá kritika stávajícího systému. 2) V 80. a 90. letech 18. století dochází k osvícensko-utopické vlně kodifikací nových myšlenek. V této době vznikají nové trestní zákoníky v habsburském Toskánsku, Rakousku a Lombardii. 3) Na přelomu 18. a 19. století přichází realistická vlna trestněprávních uzákonění, která zmírňovala některé neaplikovatelné zákoníky (neaplikovatelné byly z důvodu příliš humanistického charakteru, který narážel na sociální realitu doby).²⁷

Z kategorie deliktů nás nejvíce zajímá skupina zločinů, která byla hodnocena jako delikty proti zdraví a životu a delikty proti osobním právům příslušníků stavovské společnosti. Do první skupiny patřily různé formy ublížení na zdraví (zmlácení, zranění) a různé druhy usmrcení (vražda, infanticidium, potraty). V našem případě nás nejvíce zajímá trest za infanticidium. Pokud se ženy k činu přiznaly, byly sřaty, vloženy do hrobu a posmrtně jim bylo probodnuto srdce kulem. Pokud se nepřiznaly, měly možnost trestu smrti uniknout, ale společnost je nejspíše odsuzovala dál. Jako příklad si můžeme uvést případ Doroty Amchové z Čechtíc na Vlašimsku v roce 1729. Mrtvolka jejího dítěte byla nalezena v lomu. Dorota byla zatčena a vyšetřována. Prošla třemi fázemi mučení, ale nepřiznala se. Stále lpěla na své verzi příběhu, že se jí dítě narodilo již mrtvé. To jí nakonec zachránilo život.

²⁶ BECCARIA, Cesare. *O zločinech a trestech*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram, 2009.

²⁷ TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: 2004, s. 46.

Byla odsouzena k ročnímu trestu nucených prací za mravnostní delikt. Její partner dostal tříměsíční trest nucených prací.²⁸ Tvrdé tresty za vraždu novorozence byly postupně zmírněny v druhé polovině 18. století, a to z důvodu, který jsme uvedli již výše.

V druhé skupině deliktů proti osobním právům příslušníků stavovské společnosti nás bude nejvíce zajímat problematika cizoložství a již zmíněné smilstvo. Cizoložství je definováno jako přečin proti manželství jako instituci. Dle Koldínových práv měl být cizoložník popraven a dokonce se muži přiznávalo právo cizoložníka i cizoložnici na místě zabít. Cizoložství se velmi špatně dokazovalo. V praxi za něj ovšem nehrozily tak přísné tresty. Většinou obžalovaní vyvázli s peněžitou pokutou, vězením nebo zneuctujícími tresty. Ženy často udávaly, že děti byly počaty v cizoložství, aby se vyhnuly přísnějším trestům za smrt dítěte, které bylo manželského původu. Velmi rozšířené bylo také smilstvo. Jednalo se o pohlavní styk se svobodným jedincem, který probíhal konsenzuálně. Jak jsme již zmiňovali výše, infanticida s pohledem na tento druh chování souvisela. Koldín navrhoval smilníky vymrskat metlami z města. Podle Josefinského hrdelního řádu (1708) bylo doporučeno smilníky trestat dle místních zvyklostí a pouze nepoučitelní mohli být trestáni tělesnou nebo dokonce hrdelní pokutou. V praxi se ale k takovýmto opatřením přistupovalo jen zřídka. Úřady se snažily v této oblasti působit i preventivně. Na Pardubicku byla v letech 1662–1670 založena kniha zmrhaných žen, v níž bylo zaznamenáno na 70 případů. Dále se smilníci v 18. století trestali nucenými pracemi. Tak byli na očích společnosti a vystaveni obecnému ponížení.²⁹

Podoba trestů prošla velkou revolucí. Můžeme si to doložit na podobě trestů v meziválečné době v českém prostředí. Podmínkou k odsouzení za vraždu novorozeněte byla skutečnost, že čin musel být spáchán bezprostředně po porodu. Pokud ženy zavraždily starší dítě, byly již souzeny za zabití (viz například trestní kauza Alžběty Jurgové, která utopila své měsíc staré dítě a byla tak odsouzena za zabití dle § 279 trestního zákoníku³⁰).

Hlava patnáctá zmíněného zákoníku, nazvaná „O vraždě a zabití“, obsahuje § 139 tr. z., věnovaný trestu na zavraždění dítěte: *„Matce, která dítě své při porodu usmrtí, nebo úmyslným opominutím pomoci při porodu potřebné je zahynouti nechá, uložen budiž, vykonána-li vražda na dítěti manželském, těžký žalář doživotní. Bylo-li dítě nemanželské,*

²⁸ URL: http://zscechtice.cz/cn_4_2016_web.pdf [cit. 2017-08-27].

²⁹ TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: 2004, s. 310 – 333.

³⁰ LUXOVÁ, Alena. Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích. In: *Historická demografie*. 2005, s. 139-200.

*tresce se to, bylo-li usmrceno, těžkým žalářem od deseti až do dvaceti let*³¹, *zahynulo-li však dítě opominutím potřebné pomoci, od pěti až do deseti let*“.³² Rozdíly ve výši trestu při zabití novorozence zrozeného v manželství a mimo ně vycházely ze zákona, který přihlížel k sociální a ekonomické situaci matky.³³

Případům matek vražedkyní se věnuje také Hlava sedmnáctá, *O odložení dítěte*. Konkrétně se tak děje v paragrafech 149 tr. z. až 151 tr. z.

Paragraf 149 tr. z. popisuje daný přečin: „*Kdo dítě v takovém věku, kdy si k zachování svého života samo nemůže pomoci opatřiti, odloží, aby je vydal v nebezpečenství smrti, anebo i jen proto, aby jeho záchranu přenechal náhodě, dopustí se zločinu, nechť jej jakákoliv příčina k tomu pohnula.*“; § 150 tr. z. uvádí trest: „*Bylo-li dítě odloženo na místě odlehlém, obyčejně nenavštěvovaném, nebo za takových okolností, že nemohlo snadno býti brzo zpozorováno a zachráněno, jest trestem těžký žalář od jednoho roku až do pěti let, a zemřelo-li dítě, od pěti až do deseti let.*“ a § 151 tr. z. je věnován místu odložení nezletilého dítěte: „*Bylo-li však dítě odloženo na místě obyčejně navštěvovaném, a takovým způsobem, že se důvodně očekávati dalo, že bude brzo zpozorováno a zachráněno, trestáno bud' odložení žalářem mezi šesti měsíci a jedním rokem. Zemřelo-li však dítě přece, jest tu trestem žalář od jednoho roku až do pěti let.*“³⁴.

Ze znění uvedených paragrafů jednoznačně vyplývá, jak česká společnost (či lépe řečeno – její právnícká elita) skutek zavraždění dítěte vnímala a jakou výši postihu za něj pokládala za adekvátní. Výše horní hranice trestu pro matky-vražedkyně ilustruje, že společnost tento čin vnímala jako bazální morální selhání. Strohost jazyka zákonných trestních norem a jejich neosobní rétorika představují však jen jednu fazetu skutečnosti daného tématu. K odkrytí jeho celistvosti je proto musíme konfrontovat s konkrétními rozsudky.

³¹ Za svobodnou matku byla považována podle § 363/1811 Občanského zákoníku žena neprovdaná, vdova a rozloučená manželka, které se dítě narodilo po 300. dnu po zrušení svazku manželského, jestliže nebylo prokázáno, že jde o velmi opožděný porod a dítě bylo zplozeno manželem ještě v manželství. Dítě zplozené po rozloučení manželem a manželkou bylo považováno za nemanželské dle § 340/1811 OZ.

³² URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

³³ *Gesetzbuch ueber Verbrechen und schwere Polizey-Ubertretungen (1803)*, Wien 1815, § 36-40, s. 323-325.

³⁴ URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

Okolnosti přitěžující a ulehčující

O podobě a délce trestu nerozhodoval pouze samotný čin a jeho provedení, ale také okolnosti, za kterých byl spáchán, i způsob, jak se k dané události postavila sama obžalovaná.

Přitěžujícími okolnostmi se zabývá § 263 tr. z.

Za přitěžující okolnosti jak přečinu, tak i přestupku bylo pokládáno:

- a) pokračuje-li kdo v trestném činu delší dobu;
- b) opakuje-li se trestný čin, ačkoliv pachatel pro stejný přečin nebo pro stejný přestupek již byl trestán;
- c) čím větší jest nebezpečnost, jež se z trestného činu předvídati dá, nebo
- d) čím větší jest škoda z něho skutečně vzešlá;
- e) čím důležitějším jest poměr viníkův k poškozenému nebo uraženému;
- f) byla-li svedena mládež nebo jiné počestné osoby;
- g) dány-li škodlivé příklady v rodinách; nebo
- h) dána příčina k veřejnému pohoršení;
- i) bylo-li k vykonání trestného činu potřeba více času nebo přípravy nebo musily-li větší překážky býti odstraněny;
- k) byl-li viník vůdcem nebo jinak původcem trestného činu více osobami spáchaného;
- l) vykonal-li více přečinů nebo přestupků různého druhu;
- m) hleděl-li vyšetřování smyšlenými okolnostmi protáhnouti nebo pomásti, a zvláště
- n) při přečinech a přestupcích proti veřejné mravopočestnosti, když viníkem jest osoba, která má vychování a větší vzdělání.³⁵

Jako přitěžující okolnosti se v případech matek-vraždkyň nejčastěji objevuje prokázaný úmysl. Ten se nejčastěji prokazuje nepřipravenou výbavičkou pro novorozence nebo záměrným tajením těhotenského stavu. Dalším je recidivita, zapírání činu a dřívější snaha o potrat.

³⁵ URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

Zákoník nehledí pouze na přitěžující okolnosti, ale také na ty polehčující. Zabývá se jimi § 264 tr. z.

Ten, obdobně jako paragraf věnující se přitěžujícím okolnostem poskytuje výčet polehčujících:

- a) *je-li viník věku blízkého nedospělosti, slabšího rozumu nebo velmi zanedbaného vychování;*
- b) *když prve vedl bezúhonný život;*
- c) *byl-li sveden od jiných;*
- d) *jednal-li ze strachu nebo z předsudku co do úcty k někomu, nebo*
- e) *v prudkém hnutí mysli, nebo*
- f) *byv k tomu pohnut nouzí;*
- g) *když zůstal při pokusu, ačkoliv čin trestný mohl dokonati, větší užitek z něho míti anebo větší škodu způsobiti, nebo*
- h) *když si přivlastnil jen menší užitek, nebo*
- i) *dobrovolně se zdržel od způsobení větší škody;*
- k) *hleděl-li škodu dle své možnosti napravit;*
- l) *když při výsledku z vlastního popudu vyjevil okolnosti takové, jichž oznámení způsobilo, že škoda, jež nastati měla, docela byla odvrácena nebo zmenšena.³⁶*

V případech matek vražedkyň se nejčastěji jako polehčující okolnosti uváděly: přiznání se na prvním výsledku, zachovalost, nízký věk, slabý rozum³⁷, zanedbaná výchova, chabý mateřský cit, strach, velká chudoba, zneužití pachatelky či udání spolupachatelů.

Jak má soud s případnými okolnostmi nakládat, určuje § 265 tr. z.

Při vyměřování trestu přihlížeti se má k okolnostem přitěžujícím a polehčujícím dle toho, jak jedny nebo druhé mají převahu; trest však vyměřiti se má vůbec v mezích sazby trestním zákonem na jeden každý přečin nebo přestupek ustanovené, jakož pak pro okolnosti

³⁶ URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

³⁷ Pojem slabý rozum je velmi těžko definovatelný a můžeme si pod ním představit jakoukoliv mentální poruchu či omezení. V bádání u královéhradeckého soudu byla nalezena pouze jedna obžalovaná, která měla posudek o psychickém zdraví a prohlídka byla nařízena soudním lékařem. Ne obhájcem, jak by se dalo předpokládat.

polehčující nebo přitěžující vůbec na žádný jiný způsob trestu nalézt se nemá. Pro okolnosti přitěžující může se přes to ještě užití ustanovení v § § 250, 252 a 253.³⁸

V zákoníku je zanesen i § 266 tr. z., který se zabývá mimořádným zmírněním trestu. Nelze ovšem předpokládat, že by se uplatnil v případě vraždy. Přesto si jej pro úplnost uvedme:

Sejde-li se při některém přečinu nebo přestupku více okolností polehčujících a to takových, z nichž se dá s důvodem očekávat, že se viník polepší, pak může se nejen vězení v mírnější stupeň zaměnit, ale zákonný trest i pod nejmenší sazbu trestní snížit.³⁹

³⁸ URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

³⁹ URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

Vězeňství v Československé republice

Z monarchie Rakouska-Uherska nebyl převzat pouze trestní řád, ale i samotný systém vězeňství. Ten také, stejně jako zákoník, prošel několika úpravami. Upozornila bych především na zákon z roku 1919 *o podmíněném odsouzení a propuštění*.⁴⁰ Tento zákon měl především přispět a posílit výchovnou funkci trestu a pomoci odsouzeným k opětovnému zařazení do společnosti. Očekávaný cíl trestu se nenaplnil a spousta odsouzených se opět ocitla zpět ve výkonu trestu.⁴¹

V roce 1930 se v Československé republice nacházelo několik typů justičních ústavů. V první řadě šlo o šest trestnic, v nichž si svůj trest odpykávali vězni odsouzení na delší dobu než rok (Kartouzy, Ilava, Plzeň, Leopoldov, Mírov a Řepy).⁴² Trestnice také byly, na rozdíl od soudních věznic, podřízeny přímo Ministerstvu spravedlnosti, které zajišťovalo jejich pravidelnou kontrolu.⁴³ Dále se jednalo o 37 věznic krajských soudů, 379 věznic okresních soudů, dvě polepšovny pro chlapce (Mikulov, Košice) a přechodný ústav v Leopoldově pro trestance, kteří nemohli být podmíněčně propuštěni ani po odpykání většiny trestu a při dobrém chování.⁴⁴

Podoba vězeňství prošla také svým vývojem a proměnou. Hlavním smyslem uvěznění již nebyl trest, ve smyslu dřívějšího chápání, ale především náprava a převýchova jedince. Pro podložení tvrzení si představme dva odborníky, kteří svým přístupem vězeňství na území Čech ovlivnili.

Prvním z nich je *František Josef Řezáč*⁴⁵, který ve svém díle *Vězeňství v posavadních spůsobech svých: s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců*⁴⁶ hlásí k zásadám humanizace vězeňství a k myšlence výchovy a vzdělávání vězňů. Kladl důraz na kombinování různých prostředků, které měly zajistit nápravu vězně. Zdůrazňoval roli církve ve spolupráci

⁴⁰ SOUKUP, Ladislav. *Správní a justiční soustava 1918-1938. In: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. III.* Praha: 2003. s. 402.

⁴¹ Tamtéž, s. 402.

⁴² *Vězeňství v Československé republice.* Praha: 1930. s. 3-4.

⁴³ LÁNY, Emil. *O našich věznicích a věznicích. In: Naše doba, 31.* Praha: 1924. s. 476.

⁴⁴ *Vězeňství v Československé republice.* Praha: 1930. s. 3-4.

⁴⁵ 6. 1. 1819 Polerady nad Labem – 25. 12. 1879 Praha. Český katolický kněz, pedagog, spisovatel a politik. Vysvěcen r. 1842. Roku 1848 vězněn pro podezření z revolučních aktivit. V 50. a počátkem 60. let studoval problematiku vězeňství a školství, vydával časopisy pro učitele, podporoval knihovny. Zasedal v pražském zastupitelstvu, městské radě a Českém zemském sněmu. Od roku 1865 do konce života byl farářem v Litni. Byl oceňovaný pro reformátorské úsilí a podporu českojazyčného školství v 50. letech. Používal i pseudonym Polehradský.

⁴⁶ Praha: 1852.

se státem v procesu nápravy. Zároveň se také zabýval prevencí kriminality.⁴⁷ Řezáč kladl velký důraz na to, aby věznice trestance nekazily, ale naopak ho polepšovaly. Toho chtěl docílit kombinací tzv. trojího základního směřování ústavů:

1. Občansko-zákonný (zajištění bezpečnosti a zdravotních potřeb trestanců)
2. Nábožensko-mravní (bohoslužby, náboženská cvičení a vzdělávání)
3. Vychovatelský (pod tímto pojmem si lze představit vše, co souvisí s chodem trestnice a pobytem trestance v ní, např. možnost trávit čas v samotě, domácí řád, systém, jakým se trestanci třídí, druh zaměstnání, apod.)⁴⁸

Druhou osobou je Emil Pavel Lány⁴⁹, který působil na Ministerstvu spravedlnosti od roku 1920 a do jeho aktivit spadala organizace a správa vězeňství. Měl i bohaté zkušenosti ze zahraničí, které se snažil prosazovat a šířit i na českém území – načerpal je především při působení v mezinárodní trestní a vězeňské komisi.⁵⁰ Lány zdůrazňoval obzvláště nutnost vhodných materiálních a sociálních podmínek ve vězeních a individuální a empatický přístup personálu k odsouzeným, který by měl být založen na důvěře a naději, nikoliv na strachu.⁵¹

S Řezáčem i Lánym jistě souhlasila i sestra Feixová, která ve svém textu uvádí, že hlavním smyslem trestnice je náprava (převýchova) odsouzených žen a jejich návrat do běžného života.⁵²

⁴⁷ ŘEZÁČ, František Josef. *Vězenství v posavadních způsobech svých: s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců*. In: *Příloha časopisu České vězeňství* 4/5. Praha: 1995. s. 10 – 52.

⁴⁸ Tamtéž, s. 27 – 29.

⁴⁹ 6. července 1879 Černilov – 5. května 1945 Praha. Český šlechtic a jeden z nejvýznamnějších právníků první republiky.

⁵⁰ LÁNY, Jeroným. *Kytička na hrob mého otce k 50. výročí jeho tragické smrti*. In: *České vězeňství*, 2/1995. s. 17.

⁵¹ KÝR, Aleš. *Hledání mravních vzorů v minulosti*. In: *Historická penologie*, 1/2004. s. 6-7.

⁵² FEIXOVÁ, S.M. Aniceta. *Z řepské trestnice / S.A. Aniceta Feixová*. In: *Kriminalistika: revue pro kriminologii a nauky příbuzné*. Roč. 3, č. 4. Praha: 1948. s. 84.

Vězení podle trestního zákoníku

Nic z dříve popsaného by ovšem nemohlo být přeneseno v praxi, pokud by předložený pohled na vězeňství neměl oporu v konkrétních zákonech. Nyní si tyto zákony představíme a společně s nimi i zákony vztahující se k pobytu v trestnici.

Vězení se rozlišovalo na dva stupně, které řeší § 244 a § 245 tr. z. *První stupeň označuje se slovem vězení, bez přídavku, a záleží v zavření ve věznici bez želez; při čemž se odsouzenec, když může sobě výživu buď z vlastních prostředků nebo pomocí svých příslušníků opatřiti, na vůli zůstává, kterak se chce zaměstnávatí.*⁵³

*Vězení druhého stupně označuje se přídavkem tuhé vězení. I v tom chová se trestanec bez želez, strava však a práce dává se mu taková, jak podle předpisů zvláštních o tom vydaných nebo těch, které ještě vydány budou, dovoluje zřízení trestnic pro takové trestance ustanovených. Nedovoluje se mu s nikým se scházeti bez přítomnosti dozorce vězňů ani rozmlouvati v jazyce pro tohoto nesrozumitelném*⁵⁴.

Jako zajímavost přikládám znění § 246 tr. z., který se věnuje domácímu vězení. Jsem si vědoma, že se přímo netýká tématu, pomůže nám ale dokreslit představu o stupni vývoje meziválečného soudnictví: *Kromě těchto dvou stupňů vězení uznáno býti může také na vězení domácí buď jen na přípověď odsouzenec, že se nevzdálí, anebo tak, že se mu postaví stráž. Vězením domácím zavazuje se odsouzenec, že se pod nižádnou záminkou z domu nevzdálí pod trestem, že by ostatní čas vězení přestáti musil ve věznici veřejné.*⁵⁵

Domácí vězení může být uloženo, pouze pokud dojde k naplnění podmínek v § 262 tr. z.: *Kromě toho může se místo vězení prvního stupně uložiti vězení domácí, když trestanec jest člověkem bezúhonné pověsti a když by vzdálen jsa od svého příbytku, nemohl si hleděti svého úřadu, svého obchodu, nebo svého výdělku*⁵⁶

⁵³ URL: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [cit. 2017-02-04].

⁵⁴ URL: Tamtéž.

⁵⁵ URL: Tamtéž.

⁵⁶ URL: Tamtéž.

Zostřeni

K trestu uvěznění se za určitých podmínek mohl přidat doplňující zostřený trest. Alena Luxová uvádí, že se nejednalo o výjimky, ale tresty zostření byly uloženy trestankyním v 93 % případů.⁵⁷ V případě odsouzených u královéhradeckého soudu bylo zostření uloženo ve všech případech, kdy soud shledal obviněnou vinnou. Nezáleželo přitom na délce trestu, ten měl pouze vliv na druh zostření. To se ukládalo soudem například na výročí činu. V samotné káznici mohlo být zostření uloženo jako forma trestu. Nejčastějšími prohřešky byly kázeňské přestupky a odmítání práce.

Co patří mezi zostření, upravují § 250–257 tr. z.⁵⁸

- § 250 *Zostření trestů*

Vypočtené tu druhy trestů mohou se též zostřiti. Zostřením vůbec jest, když se více jednotlivých trestů spojí. Může se tak státi jen v těch případech, o nichž v zákoně tomto jest ustanoveno, a v té míře, jak to ustanoveno.

- § 253 *Zostření vězení*

S vězením může též spojeno býti jedno nebo zároveň více z následujících zostření:

a) *půst;*

b) *těžší práce;*

c) *vykázání tvrdého lože;*

d) *přidržení v samovazbě;*

e) *uzavření o samotě v temné komůrce.*

- § 254 *Zostření vězení postem*

Připojí-li se zostření postem k vězení prvního stupně, dá se trestanci jenom ta strava, která předepsána jest v § 245⁵⁹ při vězení stupně druhého. Zostří-li se vězení druhého stupně, nemá se dávat trestanci v některé dny leč voda a chléb; to však nemá se stávat častěji než dvakrát za týden.

⁵⁷ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. Vedoucí redaktorka Pavla Horská. Praha: Sociologický ústav AV ČR Roč. 29, (2005), s. 182-183.

⁵⁸ URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

⁵⁹ Viz druhý stupeň vězení.

- § 255 *Tvrdé lože*

Tvrdé lože nesmí se trestanci vykázáti leč ve dnech ne nepřetržitě za sebou jdoucích a ne častěji nežli dvakráte za týden (§ 21)⁶⁰.

- § 256 *Samovazba*

V samovazbě (§ 22)⁶¹ nesmí nikdo bez přetržení déle držen býti, nežli čtrnáct dní, a potom se jí nesmí zase užiti dříve než za měsíc.

- § 257 *Tmavá komůrka*

Uzavření o samotě v tmavé komůrce (§ 23)⁶² nesmí nepřetržitě déle trvati, než čtyřadvacet hodin, potom může se opakovati teprve až po přestávce týdenní, a po celý čas trestu nanejvýš desetkrát.

Luxová uvádí, že nejpoužívanějším zostřením byl půst (62 %), následován temnou komůrkou (19 %) a samovazbou (12 %). K nejméně užívaným naopak patřilo tvrdé lože (7 %). Součástí trestu mohla být po roce 1919 i ztráta volebního práva.⁶³ Zjištění Luxové potvrzuje i nález ze spisů u královéhradeckého soudu. Tam bylo rovněž nejčastěji ukládáno zostření formou půstu, a to většinou jednou za čtvrt roku. Dalším užívaným zostřením byla temná komůrka, ukládaná na výročí spáchání trestu.

⁶⁰ § 21 *Tvrdé lože*

Zostření vykázaním tvrdého lože záleží v tom, že se omezí trestanec na pouhé desky, což dítí se smí jen ve dnech ne nepřetržitě za sebou jdoucích a ne častěji než třikrát v týdnu.

⁶¹ § 22 *Samovazba*

Držení v samovazbě nesmí nepřetržitě trvati déle jednoho měsíce, a lze ho potom zase užiti teprve za měsíc. Ostatně má k trestanci po čas samovazby alespoň dvakrát za den také docházeti některá z osob dohlédajících v trestnici, a má se mu dáti přiměřené zaměstnání.

⁶² § 23 *Uzavření o samotě v temné komůrce*

Uzavření o samotě v temné komůrce nesmí nepřetržitě trvati déle než tři dny, potom může se opakovati teprve až po přestávce týdenní a smí celkem trvati nejvýše třicet dní v roce.

⁶³ LUXOVÁ, Alena. Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích. In: *Historická demografie*. 2005, s. 139-200.

Z historie Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského a založení ženské trestnice v Řepích

Podnět k založení Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského přišel od mladého advokáta Josef Chauvenela ve francouzském městě Nancy. Po třicetileté válce zbylo velmi mnoho chudých a zbídačených lidí, dospělých i dětí. Josef Chauvenel viděl hrůzu utrpení a bídy nakažených morem a stal se jejich "advokátem". Sám na mor umírá v pouhých 31 letech. Jeho otec Emanuel vyplnil přání umírajícího syna založením "Domu milosrdenství" 18. června 1652. Pět prvních sester se dává do těžkého díla. Přijímají milosrdnou lásku za své poslání. Dobrovolně takto vyloučené z vlastních rodin vytvářejí novou rodinu, kterou zasvěcují Svaté Rodině nazaretské. 6. května 1663 dochází ke státnímu schválení "*Společnosti Svaté Rodiny Ježíše, Marie a Josefa*" a 21. května téhož roku též k jejímu církevnímu schválení od touluského biskupa.

Podle činnosti sester je brzy lidé začali nazývat „milosrdnými“ a jméno sv. Karla Boromejského přidávali proto, že sochy tohoto světce zdobily průčelí a dvůr domu, kde sestry bydlely. Sv. Karel však stál nejen v názvu Kongregace – už od počátku utvářel svým příkladem srdce a službu sester.

V Českém prostředí se sestry objevují na popud Aloise Klára, který požádal Heřmana Dichtla, aby vyhledal dvě české dívky, které by v roce 1834 vstoupily v Nancy do noviciátu. Rok poté je následovaly dvě další. 28. 9. 1837 se spolu s francouzskou sestrou Marií Terezií Helvigovou dívky navrátily do Čech a v Praze zahájily svou činnost v ústavu slepých Na Klárově. Později zakoupily dva malé domky pod strahovskou zahradou, které daly základ nemocnici a mateřskému domu s kostelem sv. Karla Boromejského.⁶⁴ Roku 1855 přebírají nalezinec v Buštěhradu. Vzhledem k narůstajícímu počtu dětí se prostory brzy ukázaly jako nedostačující. Kongregace se proto roku 1858 rozhodla ke koupi Taicmanova statku v Řepích. Ten je následně zbourán a na jeho místě vzniká nová budova. Stále rostoucímu počtu nalezenců učinila konec až oční choroba, která propukla roku 1864. I když se většina dětí bez následků uzdravila, dobré jméno kláštera bylo poškozeno a vedlo k faktickému zániku nalezince.⁶⁵

⁶⁴ URL: <http://www.boromejky.cz/index.htm>. [cit. 2017-04-05].

⁶⁵ HRUBEŠ, Josef. HRUBEŠOVÁ, Eva. *Pražské domy vyprávějí IV*. Rožtoky u Prahy: 1999. s. 146 – 147.

Kongregace poté hledala pro budovu nové využití a nabídla jivládě za roční nájem 3000 zlatých. Cena však byla shledána příliš vysokou, došlo proto k jejímu snížení na 2000 zlatých a spolu s tím byla kongregací podána žádost o osvobození od daní a poplatků.⁶⁶

Roku 1854 mělo dojít k přestěhování trestankyní z pražské Svatováclavské věznice do trestnice na Hradčanech.⁶⁷ 1. listopadu 1854 byla věznice předána do rukou kongregace svatého Karla Boromejského. Řádové sestry vládě požádala o spolupráci, jelikož již měla předchozí dobrou zkušenost se sestrami z řádu Dobrého pastýře, které vedly obdobný ústav v Neudorfu u Vídně. Tehdejší generální představená *Marie Eufemie Němcová* vyslala do Neudorfu několik sester, aby tam získaly zkušenosti.⁶⁸ Hradčanská věznice byla velmi přeplněná a svůj trest si tam odpykávali muži i ženy zároveň. Začal se tedy řešit přesun trestankyní do jiných prostor a tím i vznik nové ženské trestnice.⁶⁹ K hledání došlo ve stejné době, v níž kongregace nabídla vládě svou volnou budovu po nalezcinci v Řepích u Prahy. Tato budova byla nakonec vybrána jako nejvhodnější (záměr byl schválen v prosinci 1864) a pronajata na 25 let.⁷⁰

Mezi lety 1865–1866 proběhly v Řepích stavební úpravy, které kongregace hradila napůl s vládou.⁷¹ Popis stavebních úprav je popsán i v kronice milosrdných sester sv. Karla Boromejského: „*Vysoká okna byla pevně zamřížována, jednotlivá schodiště se uzavřela mřížovými dveřmi. Prostorné vzdušné místnosti jsou ložnicemi nebo pracovnami trestanek. Rozsáhlou zahradu, obehnanou vysokou zdí, obdělává několik trestanek pod dozorem sestry. Vysoká zeď ohraničuje i prostorný vzdušný dvůr, kde se trestanky zdržují v době osvětlení. Uprostřed je velký krásný kříž. Dvůr zdobí i pěkné trávníčky a stinné stromy.*“⁷² Při trestnici byla zřízena i prádelna s mandlovnou a přikoupeny další blízké budovy, které komplex doplňovaly a byly využity pro ubytování personálu. Součástí úprav byla i stavba vodovodu a kašny. Ta byla umístěna před vjezdem do statku a sloužila jako zdroj vody i obyvatelům v okolí trestnice.⁷³

⁶⁶ Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (dále jen KMKB), *Kronika Milosrdných sester Karla Boromejského*. 1863 – 1866, díl 3, s. 56.

⁶⁷ RAJTOVÁ, Lenka. *Ženská trestnice v Řepích v 2. pol. 19. století*. Ústí nad Labem: 2002. s. 82.

⁶⁸ FEIXOVÁ, S.M. Aniceta. *Z řepské trestnice / S.A. Aniceta Feixová*. In: *Kriminalistika: revue pro kriminologii a nauky příbuzné*. Roč. 3, č. 4. Praha: 1948. s. 79-80

⁶⁹ RAJTOVÁ, Lenka. *Ženská trestnice v Řepích v 2. pol. 19. století*. Ústí nad Labem: 2002. s. 10-11.

⁷⁰ KMKB, *Kronika Milosrdných sester Karla Boromejského*. 1863 – 1866, díl 3, s. 56 - 59.

⁷¹ Tamtéž, s. 56-59.

⁷² Tamtéž, s. 59.

⁷³ Tamtéž, s. 58.

Každodennost v ženské trestnici v Řepích u Prahy

První trestankyně se do věznice nastěhovaly již před dokončením stavebních úprav v říjnu roku 1865. Trestnice měla jasně daný řád, který se dodržoval. Netýkal se pouze samotného každodenního chodu věznice, ale i procesu přijímání a propouštění každé trestankyně. V následující kapitole blíže osvětlím postup, kterým musela každá žena v trestnici projít. Následně se rovněž zaměřím na každodenní chod věznice i to, jakým způsobem do něj byly trestankyně zapojené. V tomto kontextu není možné sledovat pouze ženy odsouzené za vraždu dítěte – musíme sledovat věznici jako živoucí organismus, který má svá pravidla. Jedinou limitací je tedy časové období, které ve své práci sleduji, a to období mezi léty 1918–1938.

Hlavním smyslem věznice je převýchova a náprava jedince, aby se tento mohl opětovně navrátit do společnosti. Tyto cíle měla vytyčené i trestnice v Řepích, jak se o tom zmiňuje Kronika Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.⁷⁴ Jakými prostředky mělo být těchto cílů v ženské trestnici dosaženo?

Základní zásady lze vyčíst již z textu sestry Feixové: „*Sestra dozorkyně musí uplatnit všechny vlohy a schopnosti, bystrost, důvtip, sílu vůle, pevnost, důslednost, nesmlouvavost, jindy zase dobrotu, shovívavost, trpělivost. Správně vystihnout, jak na kterou povahu působit je velkým uměním, ale zároveň usnadněním práce.*“⁷⁵ Z textu jasně vyplývá důraz na jedinečnost každé trestankyně a individuální přístup při její nápravě.

⁷⁴ KMKB, *Kronika Milosrdných sester Karla Boromejského*. Díl 10, s. 33.

⁷⁵ FEIXOVÁ, S.M. Aniceta. *Z řepské trestnice / S.A. Aniceta Feixová*. In: *Kriminalistika: revue pro kriminologii a nauky příbuzné*. Roč. 3, č. 4. Praha: 1948. s. 82.

Vnitřní předpisy a dělení trestnice

Za nejdůležitější z vnitřních předpisů trestnice bych označila *domácí řád*. S ním byla každá odsouzená seznámena ihned při příchodu do trestnice. Stanovoval základní pravidla života v trestnici a jejího fungování. Určoval, podle jakých kritérií budou trestankyně rozděleny do jednotlivých oddělení. Udával pravidla, dle kterých ženy mohly postoupit či klesnout do oddělení jiné disciplinární třídy. Den dělil na jednotlivé časově oddělené aktivity. Popisoval druhy práce, kterou budou ženy vykonávat a její časové vymezení v průběhu dne a týdne. Dále rovněž stanovoval, jaká odměna jim za odvedenou práci náleží. Vymezoval přesněji i čas na bohoslužby, volný čas žen či vyučování. Nezahrnoval pouze pravidla chování trestankyň k personálu trestnice či k ostatním trestankyním, ale i možnost podat stížnost nebo prosbu. Řád tedy stanovoval, jak se má žena chovat. Pokud toto chování nedodržovala, stanovoval i tresty, které za toto nedodržení (porušení) hrozily.⁷⁶

Trestnice se dělila na tři základní oddělení. Do těch byly ženy zařazeny podle svých dosavadních kriminálních činů a podle života, který vedly před příchodem do trestnice. Do oddělení ženy rozdělovala matka představená společně s ředitelem trestnice.

Trestankyně považované za tzv. „nepolepšitelné“ byly umístěny do oddělení A. Dnes bychom řekli, že se jednalo o recidivistky. Ženy, které již nějaký zločin či přestupek spáchaly, ale přetrvávala u nich naděje na polepšení, byly umístěny do oddělení B. Ve zbývajícím oddělení C se nacházely především prvotrestankyně.⁷⁷ Aby se odlišila jednotlivá oddělení, nosily ženy odlišné oblečení. Starší domácí řád z roku 1907 se konkrétně zmiňuje o rozdílných barvách nákrčníků. Oddělení C nosilo fialový, oddělení B šedý a oddělení A hnědý.⁷⁸ Novější řád z roku 1927 již trestankyně odlišuje pouze dle barvy zástěr.⁷⁹

Předchozí život nebyl jediným faktorem, podle něhož se trestankyně rozdělovaly do jednotlivých kategorií. Na základě dobrého či naopak špatného chování mohly být přerazovány. Pro tyto případy existovaly ještě v každém oddělení dvě disciplinární třídy. Většina byla při příchodu automaticky zařazena do první třídy, tedy nižší. Pouze trestankyně zařazené do oddělení C mohly jít přímo do třídy vyšší, a to za předpokladu, že spáchaný

⁷⁶ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927.

⁷⁷ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 83- 89.

⁷⁸ *Domácí řád c.k. trestnice ženské v Řepích vyjímaje oddělení mladistvých vězňů*. Stein nad Dunajem: 1907, §6, s. 3.

⁷⁹ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, §5, s. 4.

zločin či přestupek nebyl proveden za účelem zisku či neporušoval mravnost. V odděleních A a B ženy strávily běžně dva měsíce v nižší třídě, než došlo k přeřazení do třídy vyšší. Pokud ženy porušily disciplinární řád, byl následně možný návrat odsouzené zpět do nižší třídy. Konkrétně tuto praxi popisuje domácí řád z roku 1907: „*Každá trestanka druhé třídy budiž nazpět do první třídy přeložena, dopustí-li se jedenkrát hrubého disciplinárního přečinu, neb třikrát menšího přestupku domácího řádu. Hrubé odmlouvání, vzdor neb zprotivení se proti představeným, odepření práce, zlomyslné pokažení neb zničení pracovník látek, šatstva neb jiných předmětů, pokus o útěk a jiné tomu podobné činy mají povždy za následek, že trestanka do nižší třídy zpět přeložena.*“⁸⁰

Zařazení do oddělení a disciplinární třídy nesloužilo pouze pro rozřazení trestankyní, ale neslo s sebou i každodenní dopady na život žen ve věznici. Od přidělení práce až po psaní a přijímání dopisů a návštěv. V oddělení C mohly trestankyně psát a přijímat dopisy jednou měsíčně či jednou za čtrnáct dní, v oddělení B tomu bylo jednou za šest týdnů až měsíc. Oddělení A mělo podmínky nejpřísnější. Dopisy mohly ženy přijímat a posílat pouze jednou za dva měsíce až jednou za šest týdnů. Stejně tak jim byla přidělována horší práce s nižším výdělkem.⁸¹ Vedlejší požitky⁸² se vydávaly dle příslušnosti k disciplinární třídě. Příslušnicím první disciplinární třídy jedenkrát týdně a příslušnicím druhé třídy dvakrát týdně. Rovněž byla stanovena i maximální částka, kterou mohly ženy utratit.⁸³

Rozdělení dle oddělení byla snaha zachovat na dílnách i ložnicích. Ložnic bylo ve věznici celkem šest a jejich kapacita byla od 24 do 48 lůžek.⁸⁴ Počet žen v ložnicích zcela jistě ovlivňoval i počet kázeňských přestupků.⁸⁵ Ředitel ve svých zprávách zdůrazňoval, že se trestankyně dopouštěly přestupků s cílem dostat se na samovazbu, kde si užívaly samotu.⁸⁶

Rozdělení trestankyň do jednotlivých oddělení mělo nemalý dopad i na možnosti vzájemného setkávání odsouzených. Byl tak jasně vyhraněn prostor, v kterém se ženy během svého pobytu pohybovaly. Nejvíce času spolu trávily především spolutrestankyně, tj. ty ženy, které společně sdílely ložnici a dílnu, a to někdy i po mnoho let. Mezi ženami se tvořila přátelství, ale docházelo i ke konfliktům. O těch se nejvíce dočteme v Knize trestů.

⁸⁰ *Domácí řád c.k. trestnice ženské v Řepích vyjímaje oddělení mladistvých vězňů.* Stein nad Dunajem: 1907, §5, s. 2.

⁸¹ TUČEK, Josef. *Řepy.* In: *České vězeňství.* 3/1994. s. 85.

⁸² Více dále v kapitole *Odměna za práci.*

⁸³ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích.* Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, §13-14, s. 7.

⁸⁴ Počet lůžek byl dlouhodobým problémem věznice. Všechny vězeňské systémy doporučovaly, aby vězni byli na noc umístěni odděleně.

⁸⁵ Např. Vzájemné napadání, nadávky a hádky.

⁸⁶ TUČEK, Josef. *Řepy.* In: *České vězeňství.* 3/1994. s. 85.

Nejčastěji docházelo k problémům mezi ženami z oddělení A a B. Ke konfliktům mezi ženami z oddělení A a C či B a C docházelo jen minimálně.⁸⁷ Ženy z různých oddělení se dostávaly do kontaktu především na dílnách.

Dalším důležitým místem pro setkávání a možnost navazování a budování vztahů byly cely, kde ženy trávily volný čas. Tuček udává, že cel bylo celkem 6, přičemž v každé bylo 24–48 postelí.⁸⁸ Na vězeňské konferenci byly takto přeplněné cely předmětem kritiky, a to především z pohledu nápravy odsouzených. V takovýchto přeplněných prostorách nemají vězni možnost k zamyšlení se nad svým životem a činy, což je spíše vede zpět na cestu kriminality.⁸⁹

⁸⁷ Státní oblastní archiv Praha (dále SOA Praha), *Knihy trestů 1935 – 1945*, s. 27- 339.

⁸⁸ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 85.

⁸⁹ Národní archiv ČR Praha (dále NA ČR Praha), Zemský úřad Praha, *Zápis o vězeňské konferenci konané Ministerstvem spravedlnosti 27. a 28. února 1931*, sign. XIV-219, karton 404, s. 4-5.

Disciplinární tresty

V domácím řádu nebyl zakotven pouze každodenní koloběh života v trestnici, ale také tresty. Ty hrozily za každé porušení jasně daných pravidel a zapisovaly se do *Knihy trestů*. Nejčastějšími přestupky byly konflikty, a to nejen odsouzených mezi sebou, docházelo taktéž útokům trestankyň na dozorkyně. Převládaly sice útoky spíše verbálního charakteru než charakteru fyzického, ovšem ani ty nebyly výjimkou. Mezi klasické prohřešky patřily především nadávky, hádky, rvačky či jiné násilné chování. Výjimkou nebylo ani navádění jiné trestankyň k porušení kázně. Ve vztahu k dozorkyním a dalšímu personálu se jednalo obzvláště o neuposlechnutí rozkazu, nadávky a někdy i násilné chování. Trestalo se i odmítání práce, krádež, psaní motáků a lživých dopisů nebo šíření pomluvy. Nejčastěji docházelo ke krádežím chleba, který se následně stal předmětem směnného obchodu.⁹⁰

Domácí řád znal celkem osm typů trestů. Ty mohly být uděleny jednotlivě nebo mohly být kombinovány. Záleželo na vážnosti přestupku i na tom, a zda došlo ze strany trestankyň k opakovanému porušování kázně. Pachatelka nemusela být za přestupek potrestána sama, ale jak již bylo uvedeno výše, mohla být potrestána rovněž její spolupachatelka, tj. žena, která ji k porušení kázně naváděla, vyprovokovala nebo jí napomáhala.⁹¹

Disciplinární tresty jsou shodné s obecně stanovenými tresty pro justiční ústavy Československa. Tudíž v očích justice nedocházelo k rozlišení odsouzených dle pohlaví.⁹²

Disciplinární tresty:

- domluva – ta mohla probíhat soukromě či v přítomnosti jiných trestankyň
- přeřazení na horší a méně výnosnou práci
- omezení nebo dočasné odnětí vedlejších požitků a jiných výhod
- půst o vodě a chlebu ve střídavých dnech, ne však častěji než třikrát do týdne
- tvrdé lože ve střídavých dnech, ne však častěji než třikrát do týdne
- kárná samovazba, avšak ne déle než jeden měsíc (znovu smí být uložena až po uplynutí dalšího měsíce)
- vazba v temnici, avšak ne déle než tři dny (znovu smí být uložena po uplynutí jednoho týdne a v jednom roce může být v temnici stráveno maximálně 30 dní)
- sesazení do nižší disciplinární třídy⁹³

⁹⁰ SOA Praha, TŘ, *Knihy disciplinárních trestů*, r. 1935-1945.

⁹¹ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, §36, s. 14.

⁹² *Vězeňství v Československé republice*, Ministerstvo vnitra, Praha: 1930.

Tyto disciplinární tresty se shodovaly se zostřenými uloženými soudem při rozsudku. Například na výročí činu bylo uloženo zostření tvrdým ložem.

⁹³ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, §36, s. 14.

Lékařská péče

Po příchodu do trestnice nečekalo ženy pouze seznamování s vnitřními předpisy, denním harmonogramem a zařazením do příslušné třídy. Každá z odsouzených žen prošla i prohlídkou u lékaře.⁹⁴ Každá trestnice v Československu měla svého lékaře a ústavní nemocnici.⁹⁵ Lékař nevykonával pouze klasickou lékařskou práci, jako je starost o nemocné, vedl také odborně-vzdělávací přednášky na téma hygieny a zdravotní péče.⁹⁶

V případě nemoci odsouzená informovala řádovou sestru. Ta trestankyni odvedla k lékaři. Lékař měl v tomto případě hlavní slovo o stavu odsouzené. Na základě prohlídky rozhodl, zda půjde do nemocnice, zůstane na cele či může pokračovat v běžném denním režimu. V případě nakažlivé nemoci byla nemocná separována od ostatních.⁹⁷

Nemálo se dle zápisů v Knize disciplinárních trestů vyskytují i snahy nemoc pouze předstírat. Stejně tak i opuštění ústavní nemocnice bez povolení či neslušné chování vůči lékaři. Trest ovšem nehrozil pouze za předstírání nemoci, ale i za její zatajování, kdy mohlo hrozit i šíření nakažlivé choroby.⁹⁸ Mezi nejčastější choroby patřila plicní onemocnění, jejichž vznik byl často odůvodněn tím, že si je odsouzení přinesli již z předchozího života.⁹⁹

Hygiena

Jak již bylo zmíněno výše, o osvětu v oblasti hygienických návyků se staral lékař. V praktickém koloběhu života v trestnici však dohlížely na provádění pravidelné hygieny především dohlížitelky a řádové sestry. Po nástupu do trestnice obdržela každá žena mýdlo, hřeben, kartáček na zuby a křídu na čištění zubů. Každé ráno probíhala ranní hygiena. Dbalo se i na úpravu vlasů.¹⁰⁰ Koupel celého těla musela být dle řádu provedena alespoň jednou měsíčně.¹⁰¹

⁹⁴ Tamtéž, §4, s. 4.

⁹⁵ LÁNY, Emil. *O našich věznicích a vězeních. In: Naše doba, 31.* Praha: 1924. s. 473-480.

⁹⁶ TUČEK, Josef. *Řepy. In: České vězeňství. 3/1994.* s. 89.

⁹⁷ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích.* Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, §9, s. 5.

⁹⁸ Tamtéž, §25, s. 10.

⁹⁹ NA ČR Praha, Zemský úřad Praha, *Zápis o vězeňské konferenci konané Ministerstvem spravedlnosti 27. a 28. února 1931,* sign. XIV-219, karta 404, s. 9.

¹⁰⁰ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích.* Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, § 24, s. 10.

¹⁰¹ Tamtéž, § 7, s. 4.

Denní harmonogram věznice

Domácí řád udával každodenní tempo věznice. Dny si byly velmi podobné a plynuly velmi monotónně. Pouze svátky a neděle se od běžných dnů svou náplní odlišovaly. Dle řádu jsem sestavila následující tabulku.

Tab. 1.¹⁰²

5:30 –11:30	budíček
	ranní hygiena
	1. ranní modlitba
	snídaně + přiděl chleba na celý den
	katolické bohoslužby
	práce
11:30–12:00	oběd
12:00–13:00	polední odpočinek
13:00–17:30	práce
17:30–20:30	večeře
	tělesná prohlídka
	odchod na cely a dovolené činnosti (četba, učení, hraní her, rozhovory se spoluvězeňkyněmi)
20:30–5:30	večerní modlitba
	spánek

Tabulka je zpracována na základě domácího řádu z roku 1927. Podle něj trestankyně vstávaly v půl šesté, ačkoliv Josef Tuček ve své stati uvádí, že ženy vstávaly již v 5 hodin ráno.¹⁰³ Po ranní hygieně následovala první ranní modlitba. Na snídani trestankyně fasovaly i celodenní přiděl chleba. Poté se konaly katolické bohoslužby. Trestankyně následně vykonávaly přidělenou práci, a to obvykle do půl dvanácté. Oběd byl vydáván do dvanácti hodin a od dvanácti do jedné probíhal polední odpočinek. Po něm následovala odpolední práce přibližně do půl šesté.¹⁰⁴ Večeře byla vydávána od půl šesté. Potom následoval odchod na cely. Tam se ženy mohly věnovat dovoleným činnostem. Mezi ty patřily například četba,

¹⁰² Tabulka zpracována autorkou.

¹⁰³ Pro potřeby zpracování tabulky jsem upřednostnila údajům v domácím řádu.

¹⁰⁴ Matka představená mohla tuto dobu stanovit jinak. Například z důvodu počasí.

učení, hraní her apod. Po večerní modlitbě, o půl deváté, se zhasínala světla a následoval noční klid.¹⁰⁵

Součástí denního rituálu byla hodinová procházka. Trestankyně se procházely na velkém dvoře ve dvojicích. Musely se držet na metr od sebe a hovořit pouze v páru. V neděli byla procházka dvouhodinová a druhou hodinu se směly trestankyně seřadit do dvojic dle svých přání.¹⁰⁶

Při příchodu z dílny, procházky či kostela dozírací sestra určila jednu nebo několik trestankyň, které se musely zcela svléknout a jejich tělesné dutiny oděv a obuv byly podrobeny důkladné prohlídce.¹⁰⁷

Neděle a svátky se od běžných dnů poněkud lišily. V tyto dny měly vězenkyně volnější program. Během dopoledne se konaly bohoslužby a během odpoledne různé vzdělávací přednášky. Jídlo se podávalo ve stejný čas. Práce se omezila jen na nejnnutnější domácí úkony. Jinak měly odsouzené volný čas, který mohly využít dle své potřeby.¹⁰⁸

Práce

Hlavním smyslem vězení v moderních dějinách je náprava a převýchova odsouzených. V Řepích tomu nebylo jinak. Jako jeden z hlavních prostředků nápravy byla využívána práce. Ke zdůraznění potřeby zaměstnávání odsouzených došlo i na vězeňské konferenci 27. a 28. února 1931. Jako významný prostředek byla práce shledána po kázeňské, mravní i sociální stránce. Účastníci konference upozorňovali na důsledky pramenící z nezaměstnávání trestanců, kdy jsou tito učeni lenosti. Ta byla účastníky konference označena jako jedna z hlavních příčin zločinnosti.¹⁰⁹ Z těchto důvodů by měl každý ústav nalézt vhodnou práci pro vězně a vězenkyně, a tím je naučit pracovním návykům.¹¹⁰

¹⁰⁵ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, §33-34, s. 12-13.

¹⁰⁶ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 88.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 88.

¹⁰⁸ Tamtéž, §35, s. 13-14.

¹⁰⁹ NA ČR Praha, Zemský úřad Praha, *Zápis o vězeňské konferenci konané Ministerstvem spravedlnosti 27. a 28. února 1931*, sign. XIV-219, karton 404, s. 1-3.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 35 – 36.

Otázkám zaměstnávání odsouzených se věnuje i publikace *Vězeňství v ČSR z roku 1930*. V knize je práce rozdělena na tři základní typy:

- A) Režijní – práce v kuchyni či prádelně
- B) Řemeslné – práce v dílnách
- C) Venkovské

Starším a slabým vězňům byla zadávána lehčí práce, jako je lepení pytlíků. Venkovské práce mohly být realizovány pouze v trestnicích s vlastním statkem. Zároveň trestanci mohli být propůjčeni na práci soukromníkům. Publikace se zmiňuje i o využití znalostí samotných trestanců: „*Trestanci, vyučení nějakému zaměstnání, zaměstnávají se podle možnosti prací svého povolání, trestanci, kteří žádnému zaměstnání vyučení nebyli, mají se v trestnici vyučiti vhodné práci, kterou by se i na svobodě mohli živiti.*“¹¹¹

Pro trestankyně byly práce povinná. Pracovní doba činila 8 hodin, do té někdy zasahovalo vyučování nebo pravidelné hodinové procházky. O zařazení do pracovní skupiny nerozhodovala pouze příslušnost ženy do oddělení, své slovo zde měla i představená věznice. Ta v rámci procesu zařazování vyhodnocovala několik faktorů, především pak schopnosti, vzdělání a stupeň trestu vězenkyně.¹¹²

Trestankyně v Řepích pracovaly především v dílnách. Jednalo se o jednoduché ruční práce - lepení papírových sáčků a kornoutů, výroba papírových pytlů, šití trestaneckých bot, ale i práce odbornějšího charakteru, jakými bylo kupř. šití, pletení, předení či tkaní. Některé vězenkyně byly natolik zručné, že je řádové sestry naučily pestrému vyšívání. Cvikem pak dosáhly výborné zručnosti a byly schopny vyšívat hedvábím, zlatem a stříbrem.¹¹³ Pestré vyšívání bylo zařazeno mezi elitní práce a podílely se na něm především ženy s delšími tresty. Vyšívání se realizovalo především na objednávku. Vyšívaly se především ornáty, štolý, různé prapory, kněžská roucha, ale i svatební šaty.¹¹⁴

Oblíbená byla práce v hospodářství a na zahradě. Ženy zde mohly vidět výsledky své činnosti. Na tento druh práce byly pečlivě vybírány spolehlivé trestankyně, mohli bychom tedy o ní hovořit jako o práci „za odměnu“. Samozřejmě i zde bylo potřeba dozoru, který vykonávaly sestry a dozorcí.¹¹⁵ Na práci mimo věznicí byly využívány především mladistvé

¹¹¹ *Vězeňství v Československé republice*, Ministerstvo vnitra, Praha: 1930, s. 8.

¹¹² *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, § 10, s. 5-6.

¹¹³ *Kronika Milosrdných sester Karla Boromejského*. Díl 3, s. 59-60.

¹¹⁴ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 86.

¹¹⁵ *Kronika Milosrdných sester Karla Boromejského*. Díl 3, s. 59.

ženy a prvotrestankyně. U těch se totiž nepředpokládal útek. Ne všechny trestankyně rovněž braly práci na poli či zahradě jako odměnu. Tuček uvádí, že se pro některé se jednalo o příliš velké pokušení k útěku a byly na vlastní žádost přerazeny.¹¹⁶

Nesmíme zapomínat i na takzvané režijní práce, bez kterých by věznice nemohla fungovat. Jedná se o práce vykonávané v kuchyni, pekárně, prádelně nebo v ústavní nemocnici (ošetřovatelské práce). Ne všechny režijní práce byly vykonávány jen pro potřeby řepské trestnice. Trestankyně tak praly a opravovaly prádlo pro nemocnici Pod Petřínem.¹¹⁷ Nemocnice ale nebyla jediným místem, kde se práce trestankyň uplatňovala. Věznice navázala spolupráci i s obcí Řepy. Vězenkyně se tak podílely na stavbě vodovodu do trestnice či kanalizace pro obec.¹¹⁸

Ženy zaměstnáním ve věznici získaly potřebné zkušenosti a znalosti. Ty často zúročily po ukončení trestu a opuštění věznice ve svém budoucím zaměstnání.¹¹⁹

Na pracovišti docházelo i ke konfliktním situacím, o nichž svědčí Kniha disciplinárních trestů. Vězenkyně většinou protestovaly proti přidělené práci, která jim buď přišla nevyhovující, nebo si protestem chtěly něco vynutit.¹²⁰

Odměna za práci

Odměna za práci se rozdělovala na dvě položky. Část dostávaly ženy k využití ve věznici a nákupu takzvaných *vedlejších požitků*, knih či částku odeslání domů na přilepšenou rodině. Domácí řád z roku 1927 bohužel neuvádí, co si ženy mohly za peníze koupit, tj. o jaké vedlejší požitky se mohlo jednat. Udává pouze, co je ve věznici zakázáno. Tím bylo kouření, šňupání tabáku a konzumace lihovin.¹²¹ Pro představu, co představovaly vedlejší požitky, nám poslouží domácí řád z roku 1907. Ten uvádí, že si ženy mohly za odměnu koupit např. chléb, maso, slaninu, sýr, povidla, kávu, cukr, citrony, máslo nebo ovoce. Z příkladu jasně vyplývá, že se jednalo především o přilepšení v oblasti stravy. Ženy si

¹¹⁶ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 86.

¹¹⁷ UHLÍK, Jan. *Donucovací pracovní, vychovatelny, pražská Fišpanka a Řepy*. In: *Historie vězeňství v Čechách: Osudy význačných osobností, prožité ve významných dobách zemí českých, viděné se zřetelem k vývoji českého vězeňství*. Praha: 2006, s. 177.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 177.

¹¹⁹ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 86.

¹²⁰ SOA Praha, TŘ, *Kniha disciplinárních trestů*, r. 1935-1945.

¹²¹ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, § 13, s. 6-7.

mohly zakoupit i sklenici piva či vína.¹²² Alkoholické nápoje byly totiž v roce 1907 brány jako doplněk stravy.

Druhá část odměny, společně se zbytkem neutracené první části, byla uložena na úrok, který připadal podpůrnému fondu vězenkyně. Každá trestankyně mohla jednou za čtvrt roku nahlédnout do svých účtů, aby zjistila jejich stav. Odměna byla účtována pro každou ženu zvlášť. Z fondu se hradily škody způsobené vězenkyní během pobytu a po uplynutí trestu jí byly peníze vydány či předány příslušnému úřadu. V případě úmrtí trestankyně byly peníze předány pozůstalostnímu soudu.¹²³

Náboženská výchova

Role učitele, lékaře a duchovního se obecně považovala za velmi prospěšnou na cestě k nápravě trestankyně. Náboženství ve spojení se vzděláním mělo na odsouzené působit především po mravní stránce.¹²⁴ Přestože trestnici vedla Kongregace sester sv. Karla Boromejského, nedocházelo k tlaku na účast na bohoslužbách a dalších náboženských cvičeních. Povinnou účast měly pouze mladistvé trestankyně. Ostatním ženám byla účast pouze doporučena.¹²⁵ Přesvědčení trestankyň bylo respektováno. Pokud byl dostatečný počet zájemců¹²⁶, mohly se konat bohoslužby uznaných konfesí. To vše na státní náklady.¹²⁷

Tolerance k ostatním náboženstvím či vyznáním (než vyznání římskokatolickému) byla zanesena přímo v Domácím řádu. V paragrafu 25 je přímo zakotvena výjimka pro vyznavačky židovské víry. Ty byly zproštěny práce o sobotách a hlavních židovských svátcích. Naopak v neděli, kdy probíhaly ostatní bohoslužby, židovky pracovaly.¹²⁸

Na téma náboženství a povinnosti jej určitými proudy šířit mezi vězni se vedla diskuze i na vězeňské konferenci. V jejím průběhu se nedokázali účastníci shodnout, zda je dobré ustanovit povinnou náboženskou výchovu či nikoliv. Došlo pouze ke shodě, že náboženská výchova má za určitých podmínek pozitivní vliv.¹²⁹

¹²² *Domácí řád c.k. trestnice ženské v Řepích vyjímaje oddělení mladistvých vězňů*. Stein nad Dunajem: 1907, §12, s. 5.

¹²³ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, § 12, s. 6.

¹²⁴ *Vězeňství v Československé republice*, Ministerstvo vnitra, Praha: 1930, s. 9.

¹²⁵ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, § 16, s. 8.

¹²⁶ Alespoň 10 vězňů.

¹²⁷ *Vězeňství v Československé republice*, Ministerstvo vnitra, Praha: 1930, s. 9.

¹²⁸ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, § 25, s. 13.

¹²⁹ NA ČR Praha, Zemský úřad Praha, *Zápis o vězeňské konferenci konané Ministerstvem spravedlnosti 27. a 28. února 1931*, sign. XIV-219, karton 404, s. 17-19.

Jak bylo vidět v tabulce denního rozvrhu, pro modlitby byl během dne vždy vyšetřen potřebný čas. Tuček ve svém textu uvádí, že ženy se bohoslužeb účastnily hojně.¹³⁰ Ve svém přesvědčení se tak shoduje se sestrou Feixovou. Ta shledává jako hlavní motivaci žen možnost potkat se s ostatními odsouzenými z jiných pracoven a ložnic. Během bohoslužeb sice nebylo povoleno mluvit, krátkým rozhovorům mezi ženami však přesto nebylo možné zabránit.¹³¹

Vzdělávání

Na problematiku vzdělávání a různých kurzů, které mohly trestankyně během odpykávání si svého trestu navštěvovat, jsme v textu narazili již dříve. Možnosti, jak se v trestnici vzdělávat, byly v podstatě dvě, a to buď navštěvováním pravidelného vyučování, nebo jednotlivých přednášek. Vzdělávání bylo součástí nápravy trestankyň a stejně jako práce sloužilo k jejich převýchově.¹³²

Pravidelné vyučování bylo určeno především pro mladistvé vězenkyně. Ty byly vyučovány odděleně od starších odsouzených. Pro starší trestankyně byly určeny především vzdělávací přednášky. Pro ty byla vyhrazena nedělní odpoledne, tudíž nezasahovaly do pracovního rozvrhu.¹³³

Vzdělávání nemělo funkci pouze ženy obecně vzdělávat, ale též probudit v nich lidskou a občanskou sebeúctu, smysl pro povinnost a zodpovědnost, které si účastníci vězeňské konference vykládali jako základ svědomí, úcty a lásky k práci. Tento přístup měl zapříčinit nápravu ženy a její obrácení ke zdravému a správnému životnímu názoru. Toho mělo být docíleno nejen všeobecně, ale i individuálně – v potaz se tedy braly též osobní poměry, minulost, přítomnost a budoucnost jednotlivých odsouzených.¹³⁴

Náplň přednášek se měla týkat především praktických otázek a měl zde být prostor k diskusi. Přesto přednášky nebyly hojně navštěvované. Což bylo obecně vnímáno jako problém.¹³⁵ Josef Tuček ve své stati mluví konkrétně o přednáškách zaměřených na četbu, psaní a možnost dalšího osobního rozvoje. Vzhledem k omezenému zájmu odsouzených

¹³⁰ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 84.

¹³¹ FEIXOVÁ, S.M. Aniceta. *Z řepské trestnice / S.A. Aniceta Feixová*. In: *Kriminalistika: revue pro kriminologii a nauky příbuzné*. Roč. 3, č. 4. Praha: 1948. s. 82.

¹³² *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, § 15, s. 7-8.

¹³³ Tamtéž, § 35, s. 13.

¹³⁴ NA ČR Praha, Zemský úřad Praha, *Zápis o vězeňské konferenci konané Ministerstvem spravedlnosti 27. a 28. února 1931*, sign. XIV-219, karton 404, s. 11-12.

¹³⁵ Tamtéž, s. 12.

o tuto formu vzdělávání byl před organizovaným vzděláváním větších skupin zdůrazňován především přínos osobního kontaktu s trestankyněmi.¹³⁶

U každé příchozí trestankyně se zjišťovala její gramotnost, která se zanášela do osobní karty. Zároveň byly ženy dotazovány, kolik let mají odchozenou školnou docházku. V osobní kartě byla pro otázky ohledně vzdělání vyhrazena speciální kolonka. Do karty se zanášela i znalost náboženství.¹³⁷ Ta byla zjišťována kaplanem trestnice. Kaplan znalost odsouzené doplnil i poznámkou, zda trestankyně činu lituje a jestli se hodlá napravit.¹³⁸

Samotný spis trestankyně může prozradit zběhlost především ve psaní dotyčné. Do spisu byly ukládány například různé žádosti. Pod nimi jsou k nalezení poznámky, že žádost byla trestankyni přečtena a ta tuto skutečnost stvrdila svým podpisem. Luxová upozorňuje na skutečnost, že podpisy jsou často umělé a je z nich poznat, že ženy často nepsaly. Uvádí, že před vznikem Československa se až třicet procent žen odsouzených za vraždu novorozeněte podepisovalo třemi křížky. Oproti tomu v období meziválečného Československa je ngramotnost u trestankyň přibližně na třech procentech.¹³⁹ Dá se tedy pozorovat naprosto jasný posun ve vzdělání odsouzených. Luxová ve své práci mluví o *propastném rozdílu*¹⁴⁰ mezi sledovanými obdobími. Rozdíl podle ní jasně vychází z délky školní docházky.

Jako další indicie znalosti čtení a psaní u trestankyň mohou poskytnout jejich dopisy. Ty jsou také součástí osobních spisů uložených ve fondu trestnice. Jedná se především o dopisy, které měly ženy po svém propuštění z trestnice povinnost posílat do Řep. Znalost se dá rozeznat především z rukopisu, stylu písma a samotné stylistiky dopisu. Nejčastěji v nich ženy sdělovaly místo či změnu svého pobytu. Trestnice se i v místě bydliště na ženy doptávala na úřadech a ty na ně vystavili trestnici hlášení.¹⁴¹

Konkrétní statistická data jsou k nalezení v Luxové. Ta uvádí, že v letech 1919 – 1948 byla docházka nalezena u sto dvaceti čtyř ze sto třicetin pěti žen odsouzených za vraždu novorozence. Z nich nejvíce chodilo do školy osm let. Celkem se jednalo o 87 žen,

¹³⁶ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 86.

¹³⁷ Základních pravd náboženských.

¹³⁸ SOA v Praze, Trestnice Řepy 124, 1927 (3700-3745), os. č. 6588. Eliška H., spis trestanky. Také LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. Vedoucí redaktorka Pavla Horská. Praha: Sociologický ústav AV ČR Roč. 29, (2005), s. 152.

¹³⁹ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 152.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 154.

¹⁴¹ SOA v Praze, Trestnice Řepy 124, 1927 (3700-3745), os. č. 6588. Eliška H., spis trestanky.

tj. čtyřiašedesát procent. Ty byly následovány skupinou, kterou tvořilo celkem sedmnáct trestankyň, jenž navštěvovaly školu sedm nebo šest let. Jednalo se z celku o 13 procent. V celkovém počtu byly i ženy, které nenavštěvovaly ani obecní školu. Bylo jich sedm. Samozřejmě za infanticidium nebyly odsouzeny pouze ženy nevzdělané. Objevily se zde i tři ženy, které studovaly jedenáct, třináct a čtrnáct let a dvě ženy, jež studovaly let dvanáct. Celkem se jednalo čtyři procenta.¹⁴² Zbylá procenta představují trestankyně, u kterých Luxová nenašla znalosti zaznamenané v kartě.

Pokud ženy, především mladšího věku, přišly do trestnice negramotné, měly možnost si své vzdělání doplnit. Pro tyto účely probíhaly různé kurzy.¹⁴³ Při výstupu z věznice byly podrobeny novému přezkoušení a jejich nové znalosti byly opět zaznamenány.

Ve vzorku výše zkoumaných figurují i ženy, jež byly odsouzeny u královehradeckého soudu. Co se týče gramotnosti ostatních žen, můžeme pouze říci, že se dokázaly podepsat. Ve výsleších nebylo nikdy uvedeno, zda obžalovaná nějakým vzděláním disponuje. Pouze se probíral její stav. Ženy často začínaly svou výpověď popisem rodinného zázemí, z něž pocházely. Ani jedna se nezmínila o své školní docházce, z čehož lze odvodit, že jí buď sama nepřikládala váhu, nebo skutečnost nebyla soudem brána jako polehčující.

Volný čas

Četba byla jednou z možností trávení volného času a zajisté i určitou možností úniku ze zdí věznice či monotónního běhu vězeňského života. V trestnici se nacházela knihovna, v které si mohly trestankyně volně půjčovat literaturu.¹⁴⁴ K předčítání docházelo i během práce v dílnách. Pokud nepředčítala sama dohlážitelka, zhostila se této role jiná, jí vybraná trestankyně. Stejně tak mohla dohlážitelka zadat předčítání i na cele.¹⁴⁵ Důležitost četby byla brána v potaz též na zmíněné vězeňské konferenci. Byl zde vytvořen seznam knih pro jednotlivá nápravná zařízení a ten byl rozdělen nejen dle oddělení, ale také dle vzdělání trestanců – na podprůměrný, průměrný a nadprůměrný. Četba měla být především pedagogickým nástrojem, jenž povede k nápravě.¹⁴⁶

¹⁴² Tamtéž, s. 153-154.

¹⁴³ Viz zmiňované přednášky.

¹⁴⁴ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, § 15, s. 8.

¹⁴⁵ Tamtéž, § 26, s. 10.

¹⁴⁶ NA ČR Praha, Zemský úřad Praha, *Zápis o vězeňské konferenci konané Ministerstvem spravedlnosti 27. a 28. února 1931*, sign. XIV-219, karton 404, s. 16.

Trestankyně odsouzené k delšímu trestu často využívaly možnosti zpívat v kostelním sboru. Ten byl veden hudebně vzdělanou řádovou sestrou. Odsouzené ženy své působení ve sboru vnímaly jako odreagování.¹⁴⁷ Sestra Feixová ve svém textu mimo hudební výchovy zmiňuje i divadelní hry, které trestankyně čas od času nastudovaly ze své vlastní iniciativy.¹⁴⁸

Možností úniku před realitou a každodenní monotónností nebylo v trestnici mnoho. Trestankyně byly proto vděčny za každou z nich, i když se reálně jednalo pouze o snový únik skrze literaturu či realizaci jiných, pro prostředí věznic nevšedních, činností.

Zaměstnanci trestnice

Ačkoliv z předchozích kapitol vyplývá, že se trestankyně o velkou část provozu věznice staraly samy, nesmíme samozřejmě zapomenout na její „civilní“ zaměstnance. Ti by se dali rozdělit na dvě kategorie – dozorcí a řádové sestry Kongregace svatého Karla Boromejského.

Na obdobném principu fungovalo složení vedení trestnice. Oficiálně stál v jejím čele ředitel. Ten zajišťoval kontakt s Ministerstvem spravedlnosti a dalšími orgány.¹⁴⁹ Společně s ním měla vliv na vedení věznice matka představená. Rozhodovali o zařazení žen do jednotlivých oddělení a disciplinárních tříd.¹⁵⁰ Dále dohlíželi na dodržování předpisů, ukládali kárné tresty. Ředitel měl ve své kompetenci dozorce a dozorkyně¹⁵¹, matka představená naopak řádové sestry. Rozhodovala také o přidělení práce jednotlivým trestankyním a o její vlastní organizaci.

Dozorcí představovali oficiální ostrahu věznice. Nad ženami přesto držely dozor především řádové sestry. Dozorcí na odsouzené dohlíželi především mimo prostory věznice a na zahradě, do dílen ani ložnic přístup neměli. Ten jim byl povolen pouze v případě výjimečných událostí, jako byla například rvačka.¹⁵² Řádové sestry byly ve stálém kontaktu s trestankyněmi. Mezi jejich povinnosti patřila i starost o hospodářství, dozor v dílnách a ložnicích.¹⁵³

¹⁴⁷ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 84.

¹⁴⁸ FEIXOVÁ, S.M. Aniceta. *Z řepské trestnice / S.A. Aniceta Feixová*. In: *Kriminalistika: revue pro kriminologii a nauky příbuzné*. Roč. 3, č. 4. Praha: 1948. s. 82.

¹⁴⁹ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 84.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 85.

¹⁵¹ Při výběru měla svůj vliv i matka představená.

¹⁵² TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 84.

¹⁵³ Tamtéž, s. 84.

K vězeňskému personálu patřili také lékař a duchovní.¹⁵⁴ Dozor nad provozem věznice a jeho vedením držel domácí komisař, který do věznice docházel jednou měsíčně a svou návštěvu nemusel předem hlásit. Mezi jeho činnosti však nepatřila pouze kontrola provozu trestnice, trestankyně mu mohly rovněž přednést své stížnosti.¹⁵⁵

Provoz věznice ale, jak již bylo zmíněno, obstarávaly především samy trestankyně. Dalo by se předpokládat, že prováděly pouze zadané úkoly, ale ve skutečnosti pracovaly i na pozicích tzv. „mistrových“. Mistrovou se mohla stát žena, která již z předchozího života disponovala potřebnými znalostmi a zkušenostmi týkajícími se dané činnosti. Mistrová zadávala ostatním ženám pracovní úkoly a kontrolovala jejich práci. To vše pod dohledem řádových sester.¹⁵⁶

Další specifickou pozicí byla „dohlížitelka“. Řád definuje dohlížitelku následovně: *„V každé cele jest ustanovena nejspolehlivější trestanka za dohlížitelku, která dbá o pořádek v cele. Ostatní trestanky téže cely jsou povinny jejím pořádkovým nařízením se podrobiti.“*¹⁵⁷ Dle mého pohledu se nejednalo ani tolik o pozici personálního charakteru, ale spíše o hierarchickou pozici. Tuček důrazně odmítá, že by se jednalo o pozici obdobnou „kápům“, které můžeme znát z období 2. světové války z prostředí lágrů či koncentračních táborů. Ženy byly vždy jmenovány sestrou představenou.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Ve věznici působili římsko-katolický, evangelický kněz a židovský rabín.

¹⁵⁵ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, §34, s. 12.

¹⁵⁶ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 85.

¹⁵⁷ *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927, §21, s. 9.

¹⁵⁸ TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. s. 85.

Lékařská kriminalistika

Ženy, které jsou obviněné z vraždy novorozence, nejčastěji jako obhajobu používají tvrzení, že se dítě narodilo již mrtvé. Vždy dochází k ohledání mrtvolky a určení příčiny smrti. Díky lékařským metodám, které budou představeny níže, dokáže lékař určit, zda se dítě narodilo donošené, životaschopné a na jaké následky zemřelo.

Tato kapitola se bude věnovat pohledu na vraždu dítěte z lékařsko-kriminalistického hlediska. Nejdříve je potřeba popsat, jak se odlišuje novorozené dítě od mrtvě narozeného a dle čeho lékař vlastně pozná, zda v dané věci žena mluví pravdu nebo ne (tj. že dítě zemřelo jiným způsobem, než žena tvrdí).

Porody, při kterých je dítě usmrceno, jsou téměř výhradně porody tajné. Žena je odkázána pouze sama na sebe. Poměrně vzácné jsou případy, kdy matka dítě po porodu usmrtí za pomoci další osoby. V těchto případech jde dle Knoblocha vždy o ženy s duševní poruchou.¹⁵⁹

Hlavním úkolem lékaře je dokázat, že se dítě narodilo živé – že po porodu žilo a dýchalo. Důkaz je možno z části získat již po zevním ohledání tělíčka. Většinou je ovšem nutné provést pitvu a vyčkat na vypracování posudku.¹⁶⁰

Důkaz novorozenosti

Z porodnického hlediska je dítě za novorozené pokládáno do té doby, dokud nedojde k odpadnutí pupečníku. Což je přibližně 6 dní po porodu. Z hlediska soudního lékařství a kriminalistiky je potřeba k problému přistupovat jiným způsobem.

Novorozené dítě bývá potřísněno krví, mazem sýrovým¹⁶¹ a někdy smolkou¹⁶². Krev se na kůži dostane nejčastěji z poranění rodidel matky a někdy z pupečníku. Krev na kůži dítěte pevně lpí a je potřeba ji omýt s vynaložením menší námahy.¹⁶³

¹⁵⁹ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 257.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 261- 262.

¹⁶¹ Maz sýrový se skládá z odloupených buněk pokožky, které jsou slepeny dohromady kožním mazem a tvoří mazlavou, bělavou sýrovou hmotu. Ta na kůži dítěte vytváří povlak.

¹⁶² Smolka je první stolice u novorozenců a je složena především z elementů, které pocházejí ze stěn zažívajícího traktu plodu. Jsou to převážně odloupené epithelie z hltanu, jícnu, žaludku a střev. Mimo to je ve smolce hlen.

¹⁶³ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 257.

Smolka se objevuje především v oblasti řiti a bývá jím potřísněna i matka a její oděv. V posledních dvou až třech měsících se na tvorbě smolky podílí i elementy plodových vod.

Maz sýrový drží na kůži novorozence velmi silně a je možné jej odstranit pouze důkladným omytím novorozence v teplé vodě. Proto je možné maz nalézt i na mrtvolce, která ležela několik dní v rybníku či v řece.

Stav kůže je při určování novorozenosti rovněž důležitý. U nedonošených plodů je její barva světle červená a kůže bývá macerována. Je zaschlá, místy lesklá a odlupuje se ve velkých kusech. U běžných novorozenců je kůže bledá. Při přerušení krevního oběhu se kůže barví do modra.¹⁶⁴

Pupečník a jeho stav je dalším důležitým faktorem k určení novorozenosti dítěte. U novorozeného dítěte je pupečník svěží, vlhký a rosolovitý. Na stav volného okraje má vliv, jakým způsobem byl přerušen. Přestříhnutí či přeříznutí ostrým nástrojem způsobí hladký okraj a přerušeni cév v jedné rovině. V tomto případě se na místě činu vždy hledá ostrý nástroj, který bude mírně zakrvácený.

Pupečník je možné také přerušit přetržením nebo jiným tupým násilím. Volný okraj je na první pohled nepravidelně přerušený a cévy nejsou přerušeny ve stejné vzdálenosti. Knobloch udává, že se vzácně stává, že je pupečník naříznut a zbytek utržen.¹⁶⁵ Překvapivě se nezmiňuje o možnosti přetržení pupečníku vahou dítěte při vypuzení z dělohy, jak se tomu stává v případech tajného porodu na záchodě, při němž dítě padá z výšky a k přetržení pupečníku dojde právě pádem. Dá se předpokládat, že může dojít i k vytržení *caput succedaneum*. Důležitým znakem, který je třeba brát v potaz, je též existence/neexistence porodního nádoru, podle níž lze posoudit průběh absolvovaného porodu. Pokud se například jednalo o porod náhlý neboli ukvapený, nádor chybí. Stejně tak chybí při porodu lehkém, kdy matka disponuje širokou pánví a dítě má malou hlavu. Nález porodního nádoru však vždy svědčí o novorozenosti dítěte. Jedná se o nádorovitý útvar těstovité konzistence, velký asi 1-2 cm. Kůže v okolí je začervenalá až nafialovělá.¹⁶⁶

Vždy je rovněž nutné posoudit stupeň vývoje dítěte, na základě čehož lze dospět k závěru, zda dítě bylo nebo nebylo donošené.

¹⁶⁴ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 259.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 259.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 259 – 260.

Donošenost novorozence

Je nutné uvědomit si rozdílnost termínů „donošenost“ a „zralost plodu“. V průběhu normálního těhotenského období se totiž plod nemusí dostatečně vyvinout a může tedy být nezralým. Zralé a plně vyvinuté dítě se naopak může narodit předčasně. Při posuzování plodu je pro kriminalisty důležité mít tento fakt na paměti.

Nejdůležitější znaky pro posouzení vývinu dítěte jsou míry. Z těch jako nejdůležitější Knobloch udává délku.

Míry donošeného novorozence:

- délka 49–51 cm
- hmotnost u chlapců je 3400 g, u dívek 3200 g
- rozměry hlavy: přímý průměr 35 cm, průměr bitemporální 8 cm, biparietální 9,2 cm, frontookcipitální 10,5 cm
- šířka pánve 8 cm
- šířka ramen 12 cm
- vyvinuté chrupavky ušního boltce a nosu

Lanugo¹⁶⁷ se nachází na lopatkách a ramenou. Řídce může být roztroušeno i po těle. Vždy chybí na obličejí. Vlasatá část hlavy je ostře ohraničená. Na obličejí jsou rovněž vyvinuté řasy a jasně ohraničené obočí. Kůže je růžově zbarvená. Nehty na rukou přecházejí konce prstů a na nohou dosahují konců. Úpon konce pupečníku je umístěn uprostřed mezi sponkou stydkou a výčnělkem mečovým. Pupečník má délku mezi 47–57 cm. Váha lůžka je cca 500 g. U chlapců jsou varlata sestouplá v šourku, pokud tomu tak ale není, neznačí to nedonošenost. U dívek velké pysky překrývají malé.

U nezralého dítěte jsou všechny výše zmíněné rozměry a váha menší. Kůže je začervenalá. Lanugo pokrývá celé tělo nebo větší části. Pupečník se upíná blíže spony stydké. Hlavní změna se týká váhy. Ztráta váhy je pro novorozené dítě normální, ovšem při hnilobě dochází ke ztrátám větším než 50 g. Váha se může změnit i ztrátou krve při zranění.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Jemné ochlupení pokrývající tělo plodu.

¹⁶⁸ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 260-261.

Donošenost novorozence lze posoudit i při nálezů částí mrtvolky. Tomu tak bývá při rozkouskování mrtvolky nebo při jejím spálení. Donošenost se udává převážně dle rozměrů kostí. Jako průměr u donošeného dítěte se udávají rozměry:

- kost pažní 8,1 cm
- kost loketní 7,6 cm
- kost stehenní 9,4 cm
- kost holení 8,5 cm

Často kladenou otázkou při soudech je, zda dítě bylo schopno *mimoděložního života*. K odpovědi lékař dochází na základě vývoje vnitřních orgánů. Plod není schopen mimoděložního života v prvních měsících vývoje. Jako hranici je udáváno stáří 28–30 týdnů. Hmotnost takového plodu činí přibližně 1500–1600 g, délka 40 cm. Plody narozené v tomto období často umírají vlivem vrozené slabosti. Mimo nedonošenosti mohou být příčinou k neschopnosti mimoděložního života i různé vrozené vady¹⁶⁹ a choroby.¹⁷⁰ Nesmíme ovšem zapomínat, že i plod, který se narodil s vrozenou vadou či chorobou, mohl být násilně usmrčen.¹⁷¹

Důkaz mrtvě narozeného

Někteří autoři uvádějí, že mrtvě narozené děti podléhají pomaleji hnilobným změnám než děti, které po narození dýchaly. U mrtvě narozených se dříve dostavuje proces mumifikace. Jev lze údajně vysvětlit tím, že do dýchacího systému nepronikly žádné mikroorganismy, které by hnití urychlovaly. Dle Knoblocha však nemá tento důkaz žádného významu, protože zpomalený postup hniloby může za určitých okolností proběhnout i u živě narozených.¹⁷² Kromě hniloby se sleduje stav pupečníku. Pokud je zahojený či již odpadlý, je to důkaz o živě narozeném dítěti.

Násilná smrt před porodem není častá. Smrt může nastat například bodnou ranou do břišní dutiny, kdy nástroj projde skrze břicho matky děložní stěnou k plodu nebo v případě, kdy je bodnutí vedeno pochvou a dělohou k plodu. Smrt plodu může (i když nutně nemusí) nastat i po silných úderech či kopnutí do břicha matky. V tomto případě může dojít k poranění lebky, vnitřních orgánů nebo zlomeninám končetin plodu. Zranění se mohou zahojit ještě

¹⁶⁹ Defekty ústředního nervstva, srdeční vady, defekty bránice.

¹⁷⁰ Degenerace ledvin, cirhóza jater, pneumonia alba.

¹⁷¹ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 261.

¹⁷² Tamtéž, s. 262.

během předporodního života, ovšem čím je vyšší stupeň těhotenství, tím je pravděpodobnost usmrcení plodu při násilném jednání vyšší.¹⁷³

Nejčastější příčinou přirozené smrti dítěte je vdechnutí plodových vod. Tuto příčinu přitom nelze identifikovat pouhým zevním ohledáním mrtvolky – s určitostí ji může potvrdit pouze pitva. Zevní prohlídka může poskytnout vysvětlení pouze v případě smrti v důsledku jasně viditelných příčin, o kterých jsem psala výše, případně tehdy, je-li na plodu zřetelné např. omotání pupečníku kolem krku či strangulační rýhy na něm.¹⁷⁴

K násilné smrti může dojít rovněž při takzvaném *porodu svépomocí*, kdy je matka při porodu sama a snaží se dítě vytáhnout z rodidel. K problému dochází především ve chvíli, kdy je hlavička již porozena, ale ramínka jsou zdržena a matka se tahem za hlavičku snaží dítě z rodidel vytáhnout. V těchto případech může dojít ke zlomení kostí, především ke zlomení krční páteře. Jsou popsány i případy, kdy matka snažící se urychlit porod, strčila prsty do úst dítěte, až došlo k jeho udušení. Při svépomoci jsou na těle dítěte pozorovatelné podlitiny a oděrky od nehtů matky.¹⁷⁵ Vždy je úkolem vyšetřovacích orgánů zjistit, zda k usmrcení došlo zcela úmyslně či neodborným zacházením a tedy neúmyslně.

Smrt po porodu

Z kriminalistického hlediska je nejdůležitější smrt dítěte po porodu, která bývá také nejčastějším předmětem vyšetřování. Násilná smrt může nastat nahodile, dítě však samozřejmě může být usmrceno úmyslně.

Nahodilá smrt nastává nejčastěji při takzvaném ukvapeném porodu, kdy dítě vyjde z rodidel ženy, která je překvapená porodem, a to především ve stojící či klečící poloze. Následně hrozí pád dítěte. Při pádu na tvrdou podložku dojde ke zlomeninám lebečních a temenních kostí. Při dopadu na nějaký předmět může dojít nejen ke zlomeninám, ale i k jejich impresi, podlitinám a tržným ranám. Pokud k ukvapenému porodu dojde nad nádobou naplněnou například vodou nebo na toaletě, smrt následně nastává utopením. Pro důkaz, že šlo o ukvapený porod, je nutné vždy prohlédnout nejenom mrtvolku dítěte, ale též matku.¹⁷⁶

¹⁷³ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 263.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 263.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 264.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 265.

Při dalším posuzování je zde opět velmi důležitý nález týkající se pupečníku. Při vypadnutí dítěte z rodidel z výšky dochází k jeho přetržení, jeho okraje jsou nepravidelné. U ukvapeného porodu dochází k přetržení u lůžka, pokud jej přetrhne matka, je pupečník přetržen ve střední části. Ukvapený porod potvrzuje i absence porodního nádoru. Rovněž jsou zde důležité rozměry, a to nejen plodu, ale i matčiny pánve a jejich následné porovnání. Hlavním úkolem lékaře je zde na jeho základě stanovit, zda byl v tom, kterém případě ukvapený porod vůbec možný. Důkazem pro ukvapený porod je na matčině těle rovněž natržení hráze či zadní komisury, což svědčí pro rychlý průběh porodu. Ovšem například u vícerodiček či žen se širokou pávní mohou tato poranění chybět, ačkoliv i u nich mohlo k ukvapenému porodu dojít.¹⁷⁷

Z výše zmíněného vyplývá, že usmrcení dítěte můžeme rozdělit na pasivní a aktivní. Nejčastějším případem pasivního usmrcení je neposkytnutí potřebné pomoci, úmyslné neošetření nebo ošetření nedostatečné. Dítě následně umírá nejčastěji na podchlazení, další příčinou může být udušení po neomytí obličeje a nevyčištění dýchacích cest od zbytků plodových blan či zabořením hlavy do podušky. Velmi vzácně je smrt způsobena vykrvácením z pupečníku.

Nejčastější násilnou smrtí novorozence je aktivní vražda ze strany matky. Ve většině případů dochází k udušení či udušení v kombinaci s ucpáním úst a nosu měkkým předmětem, například kapesníkem, papírem nebo prsty matky. Knobloch říká, že k poranění dýchacích cest a procesu dýchání dochází především kvůli jednoduchosti provedení a případné potřebě pouze primitivních nástrojů. Již vzácněji se objevuje rdušení či škrcení za využití předmětu (šátek, provaz, tkanice atd.). V těchto případech je problematické určit psychologickou stránku činu. Pachatelky se obvykle hájí tím, že novorozenci pouze chtěly při tajném porodu zabránit v křiku. V případě použití šátku či jiného nástroje je záměr spáchat vraždu naprosto bezpochybný.¹⁷⁸

Méně obvyklým způsobem je zavraždění údery tupým předmětem. Nejčastěji jsou údery mířeny na hlavu nebo je hlavičkou tlučeno o předměty, v tom případě pachatelka drží dítě za končetiny, na kterých je možné nalézt podlitiny.

¹⁷⁷ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 265-266.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 266-267.

Vraždy dětí bodnými nebo řeznými nástroji jsou vzácné. Je znám případ, kdy porodní asistentka zabíjela novorozence vpichem dlouhé jehly do fontanely¹⁷⁹. Tento způsob vraždy je těžce rozpoznatelný. Místy vhodnými k vedení bodnutí jsou ústa dítěte, řiť a krajina břicha a srdce. Řezné rány jsou vedeny především na krku a bývají hluboké. Někteří autoři se zmiňují o zavraždění dítěte sekyrou, kdy byla hlava odseknuta od těla. V našich krajinách tento případ neznáme.

Rovněž otrava je neobvyklým způsobem vraždy novorozeného dítěte. Když byly tyto případy pozorovány, ženy volily jako prostředek k otrávení jedovaté látky, které našly v domácnosti. Jako například louh a líh.¹⁸⁰

Smrt způsobená upálením je také velmi vzácná. Většinou se jedná spíše o způsob zbavení se těla než o vlastní způsob zavraždění. Při ohledání mrtvolky se v tomto případě musí dbát zvýšené opatrnosti vzhledem ke křehkosti celého těla a především kostí, které byly vystaveny působení žáru. Na těle dochází k nezvratným změnám, s kterými je nutné při ohledání počítat. Při měření kostí se například nesmí opominout fakt, že se jejich délka může změnit, a to až o 10 centimetrů. Rozpadem zuhelnatělých částí hrudníku dochází k otevření hrudní dutiny tak, že plíce jsou viditelné. Ty se působením žáru stávají méně vzdušnými a působí *vařeným* dojmem.¹⁸¹

¹⁷⁹ Vazivový lupínek, který se nachází u dítěte na lebce mezi jednotlivými kostmi. Do dvou let dítěte postupně osifikuje.

¹⁸⁰ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 268.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 269.

Ukrytí mrtvolky

Těličko je většinou pohozeno na skryté místo. Často je vhozeno do řeky, kdy bývá i zatíženo kameny či jinými předměty, aby bylo zabráněno nebo alespoň oddáleno jeho nalezení. Dochází i k vhození do záchodu nebo násilnému vecpání do záchodové roury. Při tomto jednání dochází ke zraněním na těle novorozeněte. Ke zraněním na těle dochází rovněž při zahrabání. Po nálezů mohou být na těle i známky působení různých organismů, jako třeba okousání apod. Z psychologického hlediska je zajímavé sledovat, že pohozená či jinak odklizená mrtvolka je jen vzácně nahá. Téměř vždy je zabalená.¹⁸² Obaly je vždy důležité prohlédnout a zajistit na nich stopy, které mohou vést k nalezení matky.¹⁸³ Praxi ukrytí tělička dle místa, kde došlo k porodu, potvrzuje výzkum v SOA Zámorsk i výzkum Luxové. Knobloch k této problematice přistupuje čistě z praktického lékařského hlediska. Mluví především o zraněních, která jsou na těličku způsobena okolnostmi ukrytí. Naše hledisko je jiné. Přistupujeme k místu ukrytí jako k jednomu z faktorů, který fenomén infanticidy obsahuje. Způsob ukrytí může být zároveň i způsobem usmrcení dítěte – například dojde-li k zahrabání dítěte do slámy, následkem čehož dochází k jeho udušení. Nejčastěji se to však týká případu porodů na toaletě, při nichž dítě spadlo do žumpy, v které se následně utopilo.

Při nálezů mrtvolky dítěte je vždy hlavním úkolem kriminalistů pátrání po matce. K jejímu vypátrání často vedou udání sousedů a známých. Ta jsou většinou odůvodněna tím, že žena podezřele rychle zhubla. Pro ženy je zatajování porodu velmi obtížné a daří se to především těm, které disponují robustní postavou. Jako podezřelé chování je soudy hodnoceno i to, pokud žena nečiní příprav k narození dítěte.¹⁸⁴ Při procesu je pak tato skutečnost brána jako přitěžující okolnost, z které vyplývá jasný záměr se dítěte po narození zbavit. Často ženy tvrdí, že porod byl neočekávaný, neboť jinak by si vše potřebné připravily.¹⁸⁵

Při podezření, že žena prodělala porod, je vždy důležité lékařská prohlídka. Z toho důvodu je vždy důležitá spolupráce kriminalistů a lékaře. Důkaz absolvovaného porodu se většinou získává snadno, neboť porod donošeného či téměř donošeného dítěte zanechá na ženě těle jasné změny. Čas v tomto případě hraje nemalou roli. Čím kratší doba mezi

¹⁸² Kus plátna, šatů, novin, papíru.

¹⁸³ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 269.

¹⁸⁴ Chystání plen, prádla a dalších potřebných věcí.

¹⁸⁵ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 269-270.

porodem a prohlídkou uplyne, tím více důkazů může být zajištěno. Po delší době od porodu mohou být simulovány příčiny k předčasnému porodu. Nebo že ke smrti dítěte došlo z jiných důvodů.¹⁸⁶ Rovněž nález na rodidlech může být neurčitý. Po porodu obvykle zůstávají jizvy na zevní brance děložní, ty ovšem také mohou vzniknout například po operacích či vředech. Taktéž zjištění laktace není samo o sobě důkazem a může být použita pouze jako dalším doprovodným znak v kombinaci s dalšími příznaky.¹⁸⁷

Lékařská kriminalistika odpovídá na jednu ze základních otázek soudu. Matky-obžalované se v drtivé většině případů odvolávají na to, že dítě bylo nedonošené nebo se narodilo mrtvé.¹⁸⁸ Z pramenů se nedá odvodit, zda se jednalo o strategii obžalovaných nebo rady ze strany obhájců. Knobloch ve své knize uvádí postupy, které je třeba učinit, aby mohly být důkazy zajištěny kvalitně. Hlavní roli hraje vždy čas. Od nastalé smrti po zajištění těla a provedení ohledání. Ve vlastních případech můžeme tento faktor postrádat. Těličko mrtvolky se ke znalcům dostalo s prodlevou i několik let.¹⁸⁹ Přesto soudní znalci dokázali určit příčinu smrti, i když na těličku již nemohli být všechny důkazy. Tyto důkazy často matky-obžalované usvědčily nebo donutily k překvalifikování výpovědi.

Knobloch svou knihu vydal v druhé půlce 50. let. Bohužel se nepodařilo nalézt jinou odbornou literaturu, která by sledovanému období byla blíže. Z toho důvodu byla využita *Lékařská kriminalistika*¹⁹⁰ od Knoblocha. Přesto některé metody, které jsou popsány výše, byly využívány i ve sledovaném období. Dokazují to výpovědi znalců v jednotlivých případech.¹⁹¹

¹⁸⁶ *Pajizvy na břiše a ochablost břišních stěn mohou být vyvolány vymizením tuku nebo ascitem, cystami nebo jinými chorobnými změnami v dutině břišní.* (viz KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 270.)

¹⁸⁷ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s. 270-271.

¹⁸⁸ Viz kapitola Obžalované a odsouzené východních Čech.

¹⁸⁹ Viz případ Elišky H.

¹⁹⁰ KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956.

¹⁹¹ Viz kapitola Obžalované a odsouzené východních Čech.

Zaostřeno na pachatelky

V této kapitole se zaměříme hlouběji na zločin vraždy dítěte skrze iniciátorky skutku, matky-vražedkyně. Pro samotný výzkum bylo využito pramenů ve Státním oblastním archivu, v nichž došlo k prostudování soudních knih Krajského soudu Hradce Králové a Krajského soudu Chrudim.

U chrudimského soudu nebyly nalezeny shody mezi případy vyšetřovanými dle §139 tr. z. a dochovanými spisy. Ze strany archivářů přesto došlo k upozornění, že všechny soudní spisy nejsou zaevidované a je tedy možné, že se postupem času některý z nich objeví. Z výše zmíněného důvodu není možné o skutcích projednávaných chrudimským soudem mluvit podrobněji. Můžeme pouze analyzovat získaná data ze soudních knih. I ta však poslouží k lepší představě a mohou být použita pro srovnání s královéhradeckým soudem a celostátními daty.

Celorepublikové, převážně statistické, informace budou využity z již zpracované studie Aleny Luxové. Byla publikována pod názvem *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích* a obsahuje kompletní data získaná z fondu trestnice v Řepích, která převádí na data statistická, následně komentovaná a užívaná v grafech. Za nejdůležitější část řepského fondu považuje Luxová osobní spisy trestankyní. V nich jsou uvedené všechny základní informace o chovankách věznice. Mimoto v nich však můžeme nalézt i záznamy o návštěvách, odeslané či neodeslané a přijaté pošty, soupis majetku, peněz vydělaných během trestu, zprávy o chování z okresních a krajských věznic či zprávy o způsobu života již propuštěných trestankyň. Součástí jsou i dokumenty k soudnímu procesu, jako protokoly, rozsudky či žádosti o milost, od roku 1932 i záznamy otisků prstů. Zcela první otisk prstů pak můžeme nalézt v záznamech Františky Nášelové.¹⁹²

Při sběru dat z archiválií Luxová narazila na problém se zaměňováním údajů. Jako příklad uvádí spis Marie Matějčkové. Ta je v materiálech věznice uváděna jako žena, která spáchala infanticidu, ale v rozsudku je uveden § 279 tr. z.¹⁹³, za kterýžto přečin byla rovněž odsouzena ke čtyřem letům těžkého žaláře.

¹⁹² LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 141.

¹⁹³ Přečinu shluknutí dopustí se, kdo proti některé z osob v § 68 jmenovaných, když vykonává nějaký vrchnostenský příkaz nebo koná svůj úřad nebo službu svou, vybízí více lidí k společné pomoci nebo k zprotnění se. Trestem na to jest tuhé vězení od jednoho až do šesti měsíců.

Dítka vraždy ve statistických datech

Vzhledem k výše zmíněným okolnostem ohledně dostupnosti archiválií v příslušných fondech, bude jako prvnímu věnována pozornost soudu chrudimskému. Nepodařilo se zde přitom nalézt shodu mezi případem vedeným v soudní knize dle §139 tr. z. a dochovanými soudními spisy. Není tak možné zjistit, jak soud probíhal, z čeho přesně byla žena obžalována, kolik jí bylo let, zda byla odsouzena či viny zproštěna, kdo byli svědci a znalci. Získaná data můžeme proto použít pouze jako čistou statistiku a porovnat je s daty získanými z fondu královehradeckého soudu a s celostátními daty publikovanými Alenou Luxovou.

Alena Luxová z dochovaných materiálů zjistila, že v letech 1865–1918 byly do trestnice umístěny osm tisíc sto osmdesát čtyři ženy, z nichž osm set jedenáct spáchalo zločin *infanticidy*. Z toho vyplývá, že v ženské trestnici v Řepích byla v tomto období zhruba každá desátá žena odsouzena na základě §139 tr. z. Námi sledované meziválečné období hodnotí Luxová jako příznivější. Mezi léty 1919–1948 si v trestnici odpykávaly svůj trest čtyři tisíce sto dvacet tři ženy, to je skoro o polovinu méně než v předchozím sledovaném období. Z této poloviny bylo za *infanticidu* odsouzeno pouze sto třicet pět žen. Tedy přibližně čtyři procenta. Luxová udává, že do vzniku Československé republiky představovaly matky-vražedkyně až deset procent všech odsouzených žen, a to v celkem 26 letech ze sledovaných 54 let.¹⁹⁴ Ani jednoho procenta naopak nebylo dosaženo v letech 1909–1910. Se vznikem Československa dochází ke změně situace. Hranice deseti procent byla překročena pouze čtyřikrát. Jednalo se o roky 1929, 1937, 1939 a 1940. U Krajského soudu v Hradci Králové bylo souzeno v letech 1928 a 1933 po dvou případech.¹⁹⁵ U chrudimského Krajského soudu bylo v soudních knihách zaznamenáno nejvíce případů – celkem pět – v roce 1933. Tento údaj nemůžeme brát jako relevantní, protože se nedochovaly soudní spisy a není možné určit, že případy byly opravdu souzené dle § 139 tr. z. a zda nedošlo k přehodnocení paragrafu.¹⁹⁶ Ani jedno procento odsouzených připadá na rok 1922. Roku 1926 pak nebyla do řepské trestnice odsouzena za zavraždění dítěte ani jedna žena. To ovšem neznamená, že k vraždám nedocházelo, nebo že nebyly souzeny. Jasně to vidíme na tabulce č. 2, kde jsou v roce 1926 u obou soudů případy vedené pod § 139 tr. z. vedeny. Pokud došlo k odsouzení, mohla si dotyčná žena pouze odpykávat svůj trest v krajské věznici¹⁹⁷ a z toho důvodu nebyla vedená

¹⁹⁴ Konkrétně se jednalo o roky; 1865, 1866, 1869-1873, 1880, 1882-1894, 1896, 1902, 1912-1913 a 1916.

¹⁹⁵ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, soudní knihy 1919 – 1938.

¹⁹⁶ SOA Zámorsk, Krajský soud Chrudim, soudní knihy 1919-1938.

¹⁹⁷ Viz případ Anny J.

v trestnici v Řepích. Luxová ji tak z pochopitelných důvodů nemohla do své statistiky uvést. Naopak deset vražd novorozenců, nejvíce za sledované období, bylo spácháno v roce 1937.¹⁹⁸ U chrudimského Krajského soudu byly v soudních knihách pro tento rekordní rok zaznamenány čtyři případy. U královéhradeckého nebylo možné počet zjistit, a to s ohledem na změnu ve vedení soudní knihy. Z té, již totiž nebylo možné určit, o jaký případ se jedná.

Ve sledovaném období meziválečného Československa v letech 1918–1938 bylo do Řep umístěno celkem 2262 žen, z toho sto dva žen¹⁹⁹ odsouzených za infanticidu. To je celkem 4,5 % ve sledovaném období. Ve fondu Krajského soudu Hradce Králové byly nalezeny tři vražedkyně, které byly odsouzeny do Řep.²⁰⁰ Tabulka č. 2 představuje nalezené případy vedené pod § 139 tr. z. v soudních knihách chrudimského a královéhradeckého Krajského soudu ve sledovaném období a nabízí srovnání mezi nimi. U Krajského soudu v Hradci Králové nejsou pro roky 1937 a 1938 uvedená data. Došlo k tomu z důvodu, že soudní knihy změnilu svou podobu a již se neuváděl paragraf činu nebo čin jako takový. Nebylo možné pouze na základě soudní knihy určit, zda se jedná o vraždu novorozeněte či o jiný skutek nebo trestný čin. Z porovnání dat v tabulce si můžeme udělat rychlou představu o množství projednávaných vražd novorozenců u soudu. Je nutné upozornit, že čísla nepředstavují odsouzené, pouze projednávané případy. Ty mohly být hned na prvním stání překvalifikované na jiný trestní čin nebo obviněná osoba mohla být na prvním stání zproštěna obvinění.

Tab.č.2²⁰¹

Krajské soudy	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Chrudim	1	1	1	0	1	1	1	0	1	1	1	1	4	3	2	4	3	1	3	4	2
Hradec Králové	4	2	3	2	1	2	3	0	3	2	4	1	4	1	4	3	3	4	2 ^x	^x	

¹⁹⁸ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, S. 142.

¹⁹⁹ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, S. 143.

²⁰⁰ Viz kapitola Obžalované východních Čech

²⁰¹ Tabulka sestavena autorkou.

Analýza věku

Do Řep směly být umístěny pouze odsouzené, které překročily hranici dvaceti čtyř let. Jak již bylo upozorněno dříve, pokud této hranice dívky nedosáhly, svůj trest vykonávaly v polepšovně pro děvčata a mladé ženy v Kostomlatech pod Milešovkou.²⁰²

Pravidlo 24 let bylo porušováno, a to konkrétně v letech 1900, 1917, 1938 a 1948. Za celé období se ve věznicích nejčastěji vyskytovaly 20leté (78 %), 24leté (86 %) a 21–22leté (81 %).²⁰³ S přibývajícím věkem dochází k rovnoměrnému poklesu, ten zřejmě souvisí s rodinným a sociálním zázemím žen. Jak vysvětluje Luxová: „*Pokud se totiž žena provdala, dalo se očekávat, že bude mít potomka, a proto dítě, byť by jeho otcem nebyl manžel dotyčně, mohlo v naprosté většině případů klidně přijít na svět, aniž by kdokoliv pojal sebemenší podezření.*“²⁰⁴

Okolo roku 1880 byl průměrný věk při uzavření prvního sňatku 25,2 roků. Oproti tomu jedenáct procent žen bylo ve svých padesáti letech stále svobodných. Obdobná situace byla i ve sledovaném období. Horská mluví konkrétně o třicátých letech 20. století. Ženy první sňatek uzavíraly okolo 26 let.²⁰⁵ Tvrzení Horské podporuje i Fialová ve své stati *Sňatkový věk obyvatelstva Starého města pražského v 19. Století*.²⁰⁶ Při rozboru archiválií z farnosti kostela sv. Havla v Praze došla k zjištění, že v posledních čtyřech desetiletích 19. století se pohyboval průměrný věk mezi 26 a 27 lety²⁰⁷ v době první svatby. Fialová svým výzkumem nezasahuje do sledovaného období, ale přesto dokresluje trend, který přetrval i v letech následujících.

Nejmladším ženám za dobu existence trestnice bylo v okamžiku spáchání trestného činu 16 let a byly svobodné. Obě opustily trestnici před vypršením trestu. Nejstarší byla svobodná domkářka ve věku 47 let.²⁰⁸

U Krajského soudu v Chrudimi ani v Hradci Králové nebyl takový případ, v souvislosti s vraždou dítěte, během bádání nalezen. Průměrný věk ženy obžalované z vraždy

²⁰² TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994. S. 83.

²⁰³ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 144 – 145.

²⁰⁴ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 144.

²⁰⁵ HORSKÁ Pavla, *Naše prababičky feministky*, Praha 1999, s. 52, 65.

²⁰⁶ FIALOVÁ, Ludmila. *Sňatkový věk obyvatelstva Starého města pražského v 19. Století*, In: *Žena v dějinách Prahy*. 1996, s. 175-183.

²⁰⁷ Tamtéž, tabulka č. 2, s. 181.

²⁰⁸ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 139-200.

svého novorozeného dítěte, která stanula před královehradeckým soudem, byl 26,5 roku. Nejmladší nalezené souzené bylo 19 let a byla shledána nevinnou.²⁰⁹ Jako léta, v kterých všechny nově příchozí ženy do výkonu trestu za zločin zavraždění dítěte nesplnily podmínku věkové hranice dvaceti čtyř, udává Luxová roky 1900, 1917, 1938 a 1948. Socioekonomická souvislost s vraždami dětí je v těchto případech nepopíratelná a ve výsleších ji ženy sami udávají. Otázkou zůstává, proč své dítě vraždí i ženy, které jsou ve stavu manželském, tj. je-li dítě manželského původu. Zde se nabízí hypotéza, že by dítě, které nemuselo být první, mohlo být velkou ekonomickou zátěží pro rodinu. V tomto případě by nešlo pouze o rozhodnutí matky, ale rovněž otce dítěte. Ten by mohl i matku k činu nutit. Bohužel se nepovedlo žádný takový případ najít. Bylo by zajímavé sledovat dobové soudnictví, jak se vypořádá činem, který svou náplní spadá pod § 139 tr. z. a byl z něj obviněn muž-otec. Otázkou je, zda to je vůbec možné. Neboť znění zákona začíná slovy „*Matce, která dítě své při porodu usmrtí...*“²¹⁰

Rodinný stav a původ

Pokud je rozhodnutí zbavit se dítěte především socioekonomického rázu, jaký byl tedy stav obžalovaných a odsouzených žen? Z dochovaných údajů ve spisech a kmenových knihách Luxová zjistila, že v letech 1865–1918 bylo z celkového počtu žen odsouzených za vraždu dítěte celých osmdesát devět procent svobodných. Zbývajících sedm procent byly vdané ženy a čtyři vdovy. Mezi léty 1919–1948 bylo mezi odsouzenými za infanticidu opět nejvíce žen svobodných, celých sedmdesát šest procent. Počet vdaných žen se zvýšil na třináct, vdovy zaujímaly šest procent. Zcela nově se pak objevují (se zastoupením čtyř procent) ženy rozvedené nebo rozloučené.²¹¹ „*Manželství mohlo být v rakouské monarchii zrušeno buď prohlášením za neplatné podle § 94 Občanského zákoníku z r. 1811 (novelizace v roce 1886), nebo rozlukou, smrtí jednoho z manželů či jeho prohlášením za mrtvého. Podle kanonického práva však byla to rozluka zakázána až do novely manželského zákona č. 320/1919 Sb. z. a n. Pro katolíky byl povolen jen tzv. rozvod od stolu a lože, což znamenalo, že spolu manželé sice nemusili žít, ale zároveň také nemohli uzavřít manželství nové. Museli si být stále také věrni. Neznamenalo to tedy zánik manželství v dnešním slova smyslu. Václav Vaněček v Dějinách státu a práva v Československu do roku 1945, Praha 1970, s. 371 uvádí, že v této situaci bylo Rakousku koncem 19. století přibližně dvě stě tisíc žijících osob.*

²⁰⁹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, soudní knihy 1919 – 1938.

²¹⁰ URL: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-02-04].

²¹¹ U jednoho procenta nemohla Luxová údaje zjistit.

Rozloučení mohli být pouze nekatolíci.“²¹² Pavla Horská uvádí, že v letech 1920–1930 byl počet rozvedených nebo rozloučených žen ve věku nad patnáct let pouze 1,1 %, ale již v letech 1950 to bylo 2,1 %.²¹³ Je zde tudíž znatelný nárůst (takřka o sto procent) v období přibližně třiceti let. Ve fondu Krajského soudu Hradce Králové je zaznamenán případ rozvedené ženy, která byla obviněna z vraždy svého manželského dítěte a byla obžaloby, na základě zodpovězení porotou kladených otázek, viny zproštěna. Ve výslechu popsala, za jakých okolností přistoupila k rozvodu. Nejednalo se o rozvod chtěný z její strany, ale pod nátlakem manžela, který jí dle jejích slov vyhrožoval a fyzicky týral. Dobrovolný rozvod tedy podepsala. Uvedla však, že by sama jinak o rozvod nikdy nepožádala, i když nevysvětluje, z jakého důvodu tak nechtěla učinit (tj. zda partnera nechtěla opustit z ekonomických důvodů, lásky či z důvodu, že by se jako rozvedená žena ve společnosti cítila stigmatizována). Důvodem mohl být i tehdejší právní pohled na rozvedené ženy – ty totiž realizací rozvodu přicházely o svá rodičovská práva. Což je ostatně i případ zmiňovaný.²¹⁴

Před krajským soudem v Hradci Králové byl zločin vraždy dětí rovněž dominantou svobodných žen. Pouze jedno dítě bylo manželské a jedno dítě se narodilo po rozvodu, ale přesto bylo uznáno jako manželské.

Z dat sestavených Luxovou a rovněž z dat sestavených z Krajského soudu Hradce Králové jasně vyplývá, že zločin vraždy dítěte je doménou především svobodných žen. Za celé sledované období řepské věznice Luxová napočítala osm set devatenáct žen ve svobodném stavu. Ty tak tvoří osmdesát šest procent celkového počtu žen odsouzených.²¹⁵

Luxová ve své práci uvádí i ženu, která měla za celou existenci trestnice nejvíce dětí: *„Nejvíce dětí, a to i za celé trvání řepské trestnice, měla před svým uvězněním za vraždu novorozeného syna, kterou spáchala 2. května 1883 v Salašově Lhotě uškrcením připraveným provazem, jednačtyřicetiletá vdova – výměnkářka Marie Štěpánková, která uvedla, že je matkou deseti dětí – čtyř synů ve věku čtyřiaadvacet, dvacet, osmnáct a šestnáct, a šesti dcer starých dvacet, čtrnáct, dvanáct, deset, osm a pět.*“²¹⁶

²¹² LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 147.

²¹³ HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha, 1999.

²¹⁴ Viz kapitola Marie N.

²¹⁵ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 147.

²¹⁶ Tamtéž, s. 150.

Po vzniku Československé republiky do roku 1948²¹⁷ porodilo před nástupem trestu alespoň jedno dítě skoro čtyřicet procent žen. Nejvíce dětí v tomto období měla již zmíněná Anna Čihánková. Měla čtyři dcery a jednoho syna. Svou další dceru usmrtila uškrcením ve chlévě v roce 1923.²¹⁸ Pět dětí měla rovněž vdova Marie Svobodová, která měla devítiletou a čtyřletou dceru a tři syny staré šestnáct, dvanáct a osm let.²¹⁹ Svého šestého syna zabila v roce 1937 uškrcením.²²⁰

Povolání

Z výzkumu v SOA Zámorsk i výzkumu Aleny Luxové v trestnici vyplývá, že většina žen byla před spácháním zločinu zaměstnaná. Nejčastějším povoláním byla posluha.²²¹ Ta probíhala v různých oblastech – od zemědělství až po restaurační zařízení – a dle Luxové se jí živilo celých 59 % žen.²²² Nemuselo se přitom jednat pouze o posluhu v domácnosti, ale i o službu na statku a podobně. Samostatnou kapitolu tvoří ženy, které pracovaly v zemědělství. Tato skupina žen tvořila v Řepích celých 17 %.²²³ Zkušenosti z předchozích zaměstnání byly ženám k užitku i ve výkonu trestu, kde byly podle nich zařazeny do určitého druhu práce. Převážně se jednalo o nádenice a děvečky. Během sledovaného meziválečného období takové rozřazení mizí a ženy se jednotně označují jako *pracující v zemědělství*.²²⁴

Mladší ženy, jež doposud nedosáhly dvaceti let, bydlely u rodičů a věnovaly se pomoci v domácnosti. Obdobná situace se týkala vdov, ale i žen, které byly manželkami řemeslníků či bohatších zemědělců²²⁵. Dnes bychom je jednotně nazvali *ženami v domácnosti*. Při výzkumu v SOA Zámorsk nebyl takový případ objeven. Všechny nalezené ženy byly zaměstnané, a to posluhou či jako dělnice. Luxová se o dělnicích taktéž zmiňuje a udává, že

²¹⁷ Rok kdy byla věznice uzavřena.

²¹⁸ SOA v Praze, Trestnice Řepy 111, 1924 (6111-6150), os. č. 6080. Anna Čihánková, spis obžalovací. Taktéž LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 150.

²¹⁹ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 150-151.

²²⁰ SOA v Praze, Trestnice Řepy 147, 1937-1938 (7291-7330), os. č. 7303. Marie Svobodová, rozsudek.

²²¹ Studiu zaměstnávání žen v 19. a 20. století se věnovala například Pavla Horská, K ekonomické aktivitě žen na přelomu 19. a 20. století, *Československý časopis historický* 31, 1983, č. 5, s. 711-743; též *Naše prababičky* feministky, Praha 1999, s. 75-98.

²²² LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 154

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Tamtéž

se toto povolání začíná ve spisech objevovat od počátku dvacátého století, ovšem po vzniku Československa četnost jeho uvádění stoupá.²²⁶

Luxová ještě uvádí skupinu takzvaných „ostatních“ povolání. Do těch zahrnula kadeřnice, kuchařky, hostinské, pletařky, prodavačky, pracovnice na železnici, pradleny, šičky a švadleny či soukromé úřednice. Objevena byla i žena řídicího učitele, dvě žebračky a prostitutka.²²⁷ Jedna z nalezených žen, jež stanula před krajským soudem v Hradci Králové, se živila jako obchodní cestující, což mělo rovněž dopad na provedení vraždy, neboť porodila v hostinci, když byla právě na cestě.

Manželský vs. nemanželský původ

Při nástupu do trestnice byl každé z odsouzených založen osobní spis. V nich byla vyhrazena kolonka *Vychována u rodičů*. Zde se odpovídalo „ano“/ „ne“ a „manželská“ nebo „nemanželská“. Luxová uvádí, že za celé sledované období měla manželský původ naprostá většina žen²²⁸. Vraždkyně tak nebyly nijak odlišné od většinového obyvatelstva. Ve dvacátých letech se rodilo mimo manželství přibližně dvacet procent dětí, ve třicátých letech pak začal počet takto narozených dětí klesat. Horská v tomto kontextu zmiňuje především pohraničí, které bylo obýváno převážně německým obyvatelstvem, v němž se rodilo více než dvacet procent dětí mimo manželství. Podobně tomu bylo v Praze, kde se mimo manželství mělo rodit až padesát procent všech dětí.²²⁹

Ve zkoumaných spisech královéhradeckého Krajského soudu byly odsouzené vždy narozené v manželství a vyrůstaly u rodičů. Nejednalo se z tohoto hlediska o ženy nijak zvláště „zanedbané“ a soud na ně tedy nehleděl umírněným pohledem. Vzhledem k tomu, že trestní zákoník trestal rozdílně vraždu novorozence manželského a nemanželského, mohl by i k ženě, která tento čin provedla přistupovat odlišně v případě, že by se ukázala jako nemanželská. Jak již bylo řečeno výše, nemůžeme však na základě dat získaných u královéhradeckého soudu tuto domněnku potvrdit, ani vyvrátit.

²²⁶ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 155.

²²⁷ Tamtéž, s. 155.

²²⁸ Luxová uvádí 87%.

²²⁹ HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha, 1999. S. 40-41.

O příbuzných odsouzených

V osobním spise se udávala i jména rodičů a jejich povolání. U matek odsouzených často povolání chybí, a to především z důvodu jejich působení v domácnosti. Mnoho toho o nich nelze zjistit ani z dalších dokumentů. Pokud však byly přítomny zločinu, je v soudních spisech zaznamenána alespoň jejich výpověď.

U otců je zpravidla povolání možné zjistit. U Krajského soudu v Hradci Králové byly ve sledovaném období odsouzeny do Řep tři ženy²³⁰, v osobním spise jedné, z nichž je uvedeno, že otec pracoval jako pracovník v redakci. U dalších dvou ovšem informace o povolání otce chybí. Pro období 1919–1948 Luxová uvádí, že jedenáct procent otců žen odsouzených za vraždu dítěte pracovalo v zemědělství, osm procent jako zedníci a sedm procent jako tesaři. Ne všechny odsouzené však pocházely pouze z nízkých sociálních vrstev. Pět procent otců bylo domkáři a chalupníky, byly zde rovněž odsouzené dcery strážníků, úředníků, redaktorů nebo penzionovaných otců.²³¹

V případě vdaných žen měli manželé obdobná povolání jako výše popsaní otcové. Velké rozdíly mezi sledovanými obdobími před první republikou a v druhém období (od založení 1. republiky po rok 1948) v tomto ohledu Luxová nevidí. Manželé nejčastěji pracovali v zemědělství nebo jako dělníci. Jedním z rozhodovacích prvků u vdaných žen mohl být fakt, že muž odešel za prací, někdy i do ciziny. Stejně tak mohl rozhodování ovlivnit i počet již žijících/vychovávaných dětí. Další dítě by v tom případě bylo velkou ekonomickou přítěží. Manželé jsou rovněž v tomto ohledu vyslyšáni soudem, aby se zjistil jejich podíl na vraždě. V soudních knihách se však neobjevil jediný muž, který by byl souzen za § 139 tr. z., ani jeden dokonce nebyl veden jako podezřelý ve věci navádění či tlaku na obžalovanou.

Některé ženy, ač svobodné, již nemanželské děti měly. U Krajského soudu v Hradci Králové tak byla například souzena Božena V.²³², která již měla tříletého nemanželského syna. Už tak však nebyla schopna na dítě platit a další přírůstek by její situaci ještě více zhoršil. Podobné příklady jsou k nalezení i v osobních spisech jiných trestankyň:

²³⁰ Nejedná se o celkový počet odsouzených za vraždu dítěte. Jiné byly odsouzeny například na několik měsíců a tento trest byl vykonán v krajské věznici. K těmto případům nejsou stejné záznamy jako v osobních spisech trestanek vedených v Řepích.

²³¹ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 148

²³² Viz kapitola Božena V.

dvaadvacetileté svobodné dělnice Emma Raitmeierová měla tříletou dceru, ta rovněž byla obecní schovankou²³³, v sirotčinci vyrůstali čtyřletý syn jednatřicetileté vdané hospodářské dělnice Anny Majerové²³⁴ a dcera osmadvacetileté vdovy Marie Gapkové²³⁵. Marie Gapková byla také sirotkem a její manžel zemřel. Desetiletý syn třiatřicetileté svobodné matky, dělnice v tiskárně, Anny Effenbergrové vyrůstal v dětském domově v Zábřehu.²³⁶ Možností byla i pěstounská péče. V té se ocitl osmnáctiměsíční chlapeček svobodné služky Žofie Andričákové.²³⁷ Z výše uvedeného jasně vyplývá, že věk dítěte, věk obžalované nebo její stav neměly na situaci vliv. S prohlášením za vinnou přicházel problém, co s dětmi, které již obžalovaná měla (ať už manželské nebo nemanželské). Pokud ženy měly partnera, jenž byl ochoten se o děti starat, bylo vše bez problému. Pokud tomu tak nebylo, dostal děti na starost člověk, který spravoval jejich majetek²³⁸, a to do doby, než se žena vrátila z věznice. Tento poručník často děti odeslal do ústavu nebo je dal na výchovu do jiné rodiny. V ústavu například skončily děti Anny Čihánkové, a to i přesto, že měly dospělého nevlastního bratra.²³⁹ Pokud ženy neměly příbuzných, musely se o děti postarat obce. Ty řešily situaci většinou dětskými domovy či jinou sociální službou. Pouze velmi výjimečně se stalo, že mělo o dítě zájem více osob. K tomu došlo kupř. v případě Hermíny Steinbrücknerové, která situaci vykreslila ve svém dopise určeném četnické stanici ve Velkých Semněvicích.²⁴⁰ V něm žádala, aby její nezletilou dceru a věci v hodnotě 1600 korun odvedli k jejím rodičům. Ti měli nezletilou dceru vychovat. Četníci však její prosbu nevyslyšeli, neboť její rodiče nebyli poručníky dcery.²⁴¹

K partnerům se vyjadřuje rovněž Tinková. Shledává rozdílný přístup soudní stolice k partnerům obžalovaných ve Francii a na českém území. Zatím, co ve Francii zajímal partner ženy pouze jako možný spolupachatel činu, u nás měli soudy o partnery větší zájem: *„Vyšetřující soudci se často s morbidním přesností dotazovali na formu a trvání vtahu, ale i na to, kolikrát a kde byl tento „ohavný a smilný skutek“ spáchán, přičemž roli hrálo i časové*

²³³ Výchova v rámci sociální péče v obci. SOA v Praze, Trestnice Řepy 147, 1937-1938 (7291-7330), os. č. 7310/37. Emma Reitmeierová, spis obžalovací.

²³⁴ SOA v Praze, Trestnice Řepy 123, 1927 (6536-6570), os. č. 6555. Anna Majerová, spis obžalovací.

²³⁵ SOA v Praze, Trestnice Řepy 112, 1924 (6151-6190), os. č. 6179. Marie Gapková, spis trestanky.

²³⁶ SOA v Praze, Trestnice Řepy 159, 1947-1948 (8457-9256), os. č. 9070. Anna Effenbergerová, spis trestanky.

²³⁷ SOA v Praze, Trestnice Řepy 150, 1940-1941 (7416-7460), os. č. 7436. Žofie Andričáková, spis trestanky.

²³⁸ V případě, že nějaký vlastnila.

²³⁹ SOA v Praze, Trestnice Řepy 111, 1924 (6111-6150), os. č. 6080. Anna Čihánková, spis trestanky.

²⁴⁰ SOA v Praze, Trestnice Řepy 106, 1922 (5906-5950), os. č. 5945. Hermína Steinbrücknerová, dopis č. 741/25.

²⁴¹ SOA v Praze, Trestnice Řepy 106, 1922 (5906-5950), os. č. 5945. Hermína Steinbrücknerová, dopis č.j. 1306 z 11. srpna 1925.

*rozlišení.*²⁴² Praxe ve výsleších již nebyla natolik tvrdá jako ve zkoumaném období *odkouzlování světa*, přesto ve výsleších ženy udávají kde, s kým a kolikrát proběhl jejich milostný styk. Z výpovědí není znatelné, zda jim byl dotaz podán soudem nebo údaj řekly sami. Výpovědi jsou zaznamenány jako jednolitý text a až po něm následují dotazy soudních znalců a dalších. Během bádání nebyla zaznamenána otázka vztahující se k souloži podaná soudem.

²⁴² TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: 2004. s. 347

Roční období spáchání dítkovraždy

Ženy obžalované z vraždy dětí před královéhradeckým krajským soudem vykonaly zločin nejčastěji v prosinci, dubnu a srpnu (vždy shodně po dvou případech). Obecně ovšem nelze říci, že by se vraždy kumulovaly do nějakého období. Předpokládat by se snad dalo, že tomu tak bude v návaznosti na sezónní práce či například přesun horského obyvatelstva na práci do úrodnějších nížin. Při těchto přesunech, a především při práci se potkávali neznámí lidé, kteří spolu mohli prožít krátké romány, z těch se mohlo narodit nechtěné dítě. To se následně mohlo stát obětí vraždy zapříčiněné neprovdáním, nezabezpečením a veřejným odsouzením matky či nemožností dohledat otce dítěte. Celá tato teorie však zůstává pouze teorií, jelikož ani data získaná za celou dobu trvání řepské věznice nic podobného nepotvrdila. Pravdou je, že k infanticidiím docházelo v každém ročním období. Luxová uvádí, že nevíce dětí bylo zavražděno v jarním období. Jednalo se o 27 %, s 25 % následovalo letní období. Naopak nejméně dětí, rozdíl však není natolik markantní, bylo zavražděno na podzim, 21 %. Luxová zmiňuje, že děti byly počaty především v letních měsících.²⁴³ Vzhledem k minimální procentuální disbalanci mezi ročními obdobími neshledávám výše nastíněnou teorii jako podnětnou k dalšímu bádání.

Motiv k vraždě

Důvod ke spáchání dítkovraždy (nebo pouhá myšlenka na ni) může být různý. Provedení zevrubné a komplexní analýzy v této oblasti poněkud limituje omezený počet relevantních případů, které by bylo možné po této stránce zkoumat. Pokud by byly dohledány spisy od chrudimského soudu, mohla by se analýza prohloubit. Přesto by však zdaleka nebyla natolik komplexní, jak by bylo zapotřebí. Tuto otázku je navíc nutné zkoumat v delším časovém úseku dějin, než je pouhých dvacet let meziválečného Československa. Luxová měla k nalezení odpovědi objemnější informační základ. Konkrétně sto let existence řepské trestnice. Uvádí, že hlavním důvodem, který ženy ke spáchání vraždy vedl, byla obava z nemanželského dítěte a hanby, která na ně padne. Rovněž to, že budou zvrhnuty vlastní rodinou a nebudou schopny své dítě uživit.²⁴⁴ Dobře to dokumentuje případ Marie Blažkové, která již byla matkou dvou nemanželských dětí a matka jí pohrozila, že *pokud bude mít ještě*

²⁴³ LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích. In: Historická demografie*. 2005, s. 155.

²⁴⁴ Rozvratem rodiny z důvodu nemanželského dítěte se obávala například Anna Cabáková, která proto raději svého chlapečka narozeného 17. Zář 1936 udusila rukou v lese. SOA v Praze, Trestnice Řepy 146, 1937 (7261-7290), os. č. 7266. Anna Cabáková, spis obžalovací.

*nějaké, bude si muset od ní vzít i ty dříve narozené a už nikdy se k ní nebude smět hlásit. To byl hlavní důvod, který sedmadvacetiletou děvečku Blažkovou donutil k tomu, že své novorozeně 25. května 1880 utopila v řece.*²⁴⁵

Ženy trpěly i existenčními problémy a s nimi spojenou nedobrou ekonomickou situací. Luxová uvádí Elisabeth Hoffmanovou. Ta nastupovala na pozici kuchařky u manželky c. k. podplukovníka v Josefově. Paní Marianně Rossetti tvrdila, že těhotná není. Po sedmi měsících to již tvrdit nemohla. Z toho důvodu dostala v práci výpověď a v ten samý den porodila v komoře holčičku, které následně rozbila hlavu.²⁴⁶

Obdobná situace mohla potkat i ženy, které se ocitly bez partnera. K tomu mohlo dojít rozchodem nebo popřípadě odmítnutím sňatku ze strany partnera. Takovým příkladem může být případ Julie Zmeškalové²⁴⁷. Ta se svým těhotenstvím netajila a naopak si chystala výbavičku pro přicházejícího potomka. Následně se jí ovšem rozpadl vztah s jejím milencem a Julie se rozhodla dítěte zbavit. Vzhledem k tomu, že se jednalo o matku tří nemanželských dětí, dalo by se i v tomto případě mluvit o existenčních problémech. Ty však nebyly uvedeny jako hlavní. Některé ženy své rozhodnutí zbavit se narozených dětí nezměnily dokonce ani přes nabídku svazku nebo vzetí dítěte milencem do péče. Sama Luxová uvádí celkem dva příklady, kdy se ženy takto zachovaly.

Pokud souzené u Krajského soudu v Hradci Králové přiznaly, že dítě zabily úmyslně, jako důvod k vraždě nejčastěji udávaly svou ekonomickou situaci. U soudu dále často uvádějí, kolik činila jejich mzda a kolik peněz potřebovaly na živobytí. Některé z nich už měly jiné děti, ne pouze manželské, ale i nemanželské. Jako například Božena V., která již měla tříletého nemanželského syna a musela ho sama živit na výchově v Hradci Králové. Eliška H. ve své výpovědi uvedla, že své první dítě zabila až po tom, když mu neměla co dát jíst.

²⁴⁵ SOA v Praze, Trestnice Řepy 3, 1880 (1-280), os. č. 250. Marie Blažková, spis obžalovací.

²⁴⁶ SOA v Praze, Trestnice Řepy 12, 1884-1885 (971-1050), os. č. 982. Elisabeth Hoffmanová, spis obžalovací. Taktéž: LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 156.

²⁴⁷ SOA v Praze, Trestnice Řepy 15, 1886 (1186-1250), os. č. 1213. Julie Zmeškalová, spis obžalovací. Taktéž: LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích*. In: *Historická demografie*. 2005, s. 156.

Obžalované a odsouzené východních Čech

V této kapitole se zaměříme na údaje získané ze SOA v Zámrsku, kde bylo bádáno v krajských soudech Chrudimi a Hradci Králové. Případy v této kapitole byly souzeny pouze krajským soudem v Hradci Králové. K tomu dochází z již zmiňovaného důvodu, a sice proto, že u chrudimského soudu nebyly nalezeny spisy případů, které byly vedeny v soudních knihách pod §139 tr. z. Jména budou udávána pouze křestní, pro lepší rozlišení obžalovaných však budou doplněna o počáteční písmeno příjmení. Tento krok byl učiněn z důvodu možnosti, že stále žijí příbuzní obžalovaných žen. Stejný postup je zvolen u svědků či zaměstnavatelů a zaměstnavatelek obviněných žen. V kapitole nejsou představeny všechny případy, které byly ve vybraném období souzeny na základě paragrafu 139 tr. z. Případy byly vybírány takovým způsobem, aby čtenáři co nejlépe nastínily problematiku soudního procesu ve vztahu k případu a nejlépe tak ukázaly taktiku obviněných a nastínění motivů jejich jednání. Zároveň demonstrují různorodost souzených ve vztahu k věku, původu, provedení nebo rozsudku.

Anna J.

Anna J. se narodila roku 1891 v Ošcadnici v okrese Čadca. Živila se posluhou. V době činu působila jako služka u rolníka Václava B. v Mokré. V témže místě se měla 12. 4. 1926 dopustit vraždy svého nemanželského dítěte. Václav B. se snažil obžalovanou ráno 12. dubna vzbudit. Anna J. mu sdělila, že má silné bolesti břicha a z toho důvodu nemůže jít krmit. Po snídani ji chtěl odvést do nemocnice, na to však uviděl na peřinách krev a zavolal porodní asistentku. Té obviněná Anna J. sdělila, že upadla na schodech a začala krvácet. Porodní asistentka Annu J. vyšetřila a zjistila, že prodělala porod. Anna J. jej dlouho zapírala, ale posléze se doznala. Udala, že dítě pohybovalo končetinami, ale bylo *nepatrné*²⁴⁸. Novorozeně zabalila do žoku a odnesla na hnojiště. Porodní asistentka se vydala dítě na hnojiště hledat, ale najít jej nemohla. Znovu se proto obrátila na Annu J. s otázkou, kam dítě ukryla. Po nátlaku vytáhla Anna J. dítě zabalené v žoku ze slámy pod peřinou. Lůžko bylo zabaleno v druhém žoku, pupečník přestříhnut zrezavělými nůžkami, které byly nalezeny ještě zakrvácené.

Následně obžalovaná uvedla, že seděla na kufru a pod sebe umístila žok, do kterého dítě zabalila a ukryla pod slamník. Zprvu Anna J. tvrdila, že se dítě narodilo mrtvé, později pod nátlakem porodní asistentky řekla, že dítě po narození vykřiklo.

U soudu Anna J. vypověděla, že byla v sedmém měsíci a upadla při nošení krmiva zády na kámen. Ihned začala krvácet z rodidel a třetí den na to v noci začala rodit. Vypověděla: „*Bolesti me chytly v jedenáct hodin v noci. Byla jsem sama v komoře, který jest předsíň od místnosti, kde spal hospodář. V posteli byla sláma, ne té prostěradlo, pak polštář a malá spodnice. Když přišly na mě bolesti, nemohla jsem křičet. Ležela jsem v posteli a co dělala dobře si nepamatuji.*“²⁴⁹ Na otázku předsedy, jestli se dítě hýbalo a křičelo, odpověděla, že nevydávalo žádné zvuky, ale živé nejspíše bylo, protože hýbalo končetinami. Dále pokračovala: „*Dítě dala jsem do žoku co jsem měla pod sebou, trošku jsem ho zabalila a dala do slámy vedle sebe. Dítě jsem zavraždit nechtěla, dala jsem ji jen do slámy a tam se asi udusilo.*“ Domněnku o udušení potvrdily i výsledky pitvy provedené soudními znalci. Ti sdělili, že se jedná o plod mužského pohlaví, úplně donošený, mimoděložního života schopný. Dítě bylo narozeno živé a po porodu dýchalo. Příčinou smrti bylo shledáno udušení, které nastalo po zabalení do hadrů a uložení pod slamník. To dokazuje i výpověď porodní

²⁴⁸ Viz kapitola Lékařská kriminalistika.

²⁴⁹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1427, kart. 1256, soudní spis 474, výpověď obžalované, soudní spis Anny J z roku 1926.

asistentky a Anny J.²⁵⁰ Anna J. popírala, že by dítě úmyslně usmrtila. Tvrdila, že dítě nepřestalo dýchat kvůli zabalení do žoku, nýbrž kvůli tomu, že bylo slabé.²⁵¹

Soud v případě Anny J. připravil pro porotce pouze tři otázky, a to po jedné otázce hlavní, jedné eventuální a jedné dodatkové v následujícím znění:

- I. První otázka hlavní. *Jest Anna J. vinna, že v noci 12. dubna 1926 v Mokré při porodu usmrtila svoje nemanželské dítě?*²⁵² Na tuto otázku odpověděla porota shodně dvanácti hlasy ne.
- II. První otázka eventuální. Bude zodpovězena v případě záporného zodpovězení první otázky hlavní. *Jest Anna J. vinna, že 3. ledna 1927 v lese „Lipovci“ u Ústí nad Labem usmrtila při porodu své nemanželské dítě?*²⁵³ První eventuální otázka byla porotou zodpovězena dvěma hlasy ne a deseti ano.
- III. Třetí otázka dodatková. Pro případ kladného zodpovězení první otázky hlavní. *„Spáchala obžalovaná čin v první otázce uvedený z pohnutky nízké a nečestné?”*²⁵⁴ Vzhledem k negativnímu zodpovězení první otázky hlavní, zůstala tato otázka porotou nezodpovězena.

Na základě hlasování poroty byla Anna J soudem uznána vinou, že 12. dubna 1926 v Mokré při porodu svého dítěte jej zabalila do hadru a ukryla pod slamník, z čehož mu nastala smrt udušením. Proto byla odsouzena ke čtyřem měsícům těžkého žaláře. Ten byl ještě zostřen půstem v trvání jednoho měsíce.²⁵⁵ Bohužel, zde není uvedeno, kde bude trest vykonán. Vzhledem k tomu, že však Anna J. není vedena ve fondu řepské trestnice, lze předpokládat, že si trest odpykala ve věznici Krajského soudu v Hradci Králové, kde byla rovněž odsouzena.

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1427, kart. 1256, soudní spis 474, otázky dané porotcům, soudní spis Anny J z roku 1926.

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1427, kart. 1256, soudní spis 474, rozsudek, soudní spis Anny J z roku 1926.

Božena B.

Božena B. se narodila 30. listopadu 1905 v Náchodě. V době činu byla vdaná za dělníka, taktéž z Náchoda a pracujícího v Plzni. Zaměstnána byla jako dělnice a v době činu bydlela u své matky v Náchodě. Božena B. byla obviněna z úmyslného neposkytnutí pomoci při porodu svému manželskému dítěti²⁵⁶, které na tyto následky zemřelo. Proto byla obviněna dle §139 tr. z.

K činu došlo v noci 9. května 1928 v Náchodě. Dne 10. května 1928 byla v rybníčku nalezena dětská mrtvolka zabalená do kusu pleny a zatížená kamenem. V obžalobě se píše, že matka nalezeného dítěte byla vypátrána velmi rychle. Ve spisu však bohužel nelze dohledat, jakými metodami k tomu došlo. Je zde pouze zaneseno doznání obviněné Boženy B. k porodu manželského dítěte v noci 9. května 1928, který provedla bez pomoci z důvodu utajení. Božena B. tvrdila, že dítě nevydalo žádný zvuk a z toho důvodu jej měla za mrtvé. Následně dítě ukryla do výklenku kamen, která se nepoužívala, a druhý den, když byla sama, zabalila do pleny, přivázala kámen a vhodila do vody. Ohledání mrtvolky odhalilo, že obviněná dítě páčila. Nejspíše tak činila ve snaze tělo spálit a tím svůj čin zakrýt. Božena B. tvrdila, že dítě na chvíli zabalila do novin a ukryla do truhlíku na uhlí, kam jí upadla svíčka a noviny se od ní vznítily. Na mrtvolce byly ovšem nalezeny popáleniny třetího stupně, které dle znalců nemohly vzniknout pouze z příčiny, kterou popisuje obviněná.²⁵⁷

Lékařský posudek udává, že dítě bylo donošené a života schopné. Narodilo se živé a po narození žilo a dýchalo. Z toho důvodu se nedalo věřit argumentům obžalované. Dle posudku dítě zemřelo na následky neposkytnutí základní pomoci po porodu ze strany Boženy B. Vzhledem k tomu, že to byl u Boženy B. třetí porod, nebylo možné se přiklánět ani k jejímu tvrzení, že ji porod překvapil. Boženě B. při projednávání neprospělo ani to, že se ve

²⁵⁶ Tůma definuje manželské dítě jako takové, které se muselo narodit 180 dní od uzavření manželství nebo po uplynutí 300. dne od doby, kdy bylo manželství z jakéhokoli důvodu zrušeno. Pokud se dítě narodí v manželství před uplynutím 180 dní ode dne uzavření manželství, bylo automaticky považováno za nemanželské. Výjimku tvořil případ, kdy manžel podal do tří měsíců od doby, kdy se o termínu porodu dozvěděl, žádost o uznání dítěte za manželské.

²⁵⁷ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1268, soudní spis 784, výslech obžalované, soudní spis Boženy B. z roku 1928.

výpovědi netajila tím, že jí byly její dvě děti spíše na obtíž a třetího se dokonce bála. Její čtyřletý syn byl nemanželský a dvouletou dceru měla se svým manželem.²⁵⁸

Ve výpovědi udává, že otěhotněla v srpnu roku 1927 se svým mužem, když jej byla navštívit v Plzni. Týdně vydělávala 70–90 Kč²⁵⁹ a celý výdělek odevzdávala matce. V únoru byla na prohlídce u lékaře, který ji sdělil, že je v 7. měsíci těhotenství. Spočítala si, že porod by měl proběhnout ke konci května. Tvrdí, že si připravovala prádélko a peřiny pro dítě, což by odporovalo běžnému chování v těchto případech, kdy ženy většinou tají své těhotenství, a tudíž si nechystají ani výbavičku pro dítě, neboť již dopředu plánují, že se novorozeněte ihned po porodu zbaví. Obžaloba toto zdůrazňuje a podle zákoníku takové jednání soud bere v potaz a může označit za polehčující okolnost.

Po přečtení jejího konstitutu²⁶⁰ Božena B. doznala, že dítěti z pochvy pomáhala. Došlo tím ke změně výpovědi před soudem. Doposud tvrdila, že spala a dítě z ní vyšlo. Dále k věci uvedla: *“Sešla jsem dolu z posletele I s dítětem a přestřuhla jsem pupeční šňůru. Nůžky ležely na stole. Dítě jsem pak ukryla do výklenku kamen. Zabalila jsem je do novinového papíru a dále se o ně nestarala, poněvadž bylo mrtvé. Lůžko ze mně vyšlo o půl šesté ráno když jsem šla na záchod. Spadlo do záchodu. Ten čas co se dítě narodilo bylo chladno. Pokoj je obrácen na východní stranu. Matce jsem se bála říci, že jsem těhotná proto, poněvadž jsme měli velkou nouzi, jedli jsme tehdy jen 2x denně. Muž se o mě nikdy nepostaral. Z Plzně jsem od něho odešla proto, poněvadž jsme měli velkou nouzi a děti trpěly podvýživou. Muž všechno propil a prohrál v kartách. Žádala jsem často muže, aby mi něčím na děti přispěl, ale nikdy jsem od něho nic nedostala.”*²⁶¹

Výslech Boženy B. potvrzuje teorii, že motivace k vraždě dítěte jsou především ekonomického rázu.²⁶²

²⁵⁸ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1268, soudní spis 784, lékařský posudek, soudní spis Boženy B. z roku 1928.

²⁵⁹ Pro lepší představu uvádím ceny potravin a zboží z roku 1928: chléb (1 kg) - 3,40 Kč; brambory (1 kg) - 0,95 Kč; vepřové maso (1 kg) - 16,90 Kč; mléko (1 l) - 1,95 Kč; máslo (1 kg) - 25,75 Kč; vejce (1 ks) - 0,85 Kč; cukr (1 kg) - 6,20 Kč; pivo (1 l) - 2,90 Kč. Zdroj: <<http://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/prumerne-ceny-1918-1938>>. Citováno dne: 22. 8. 2017

²⁶⁰ Protokol výsledku obžalovaného.

²⁶¹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1268, soudní spis 784, výslech obžalované, soudní spis Boženy B. z roku 1928.

²⁶² Viz kapitola Motiv k vraždě

Na otázku hlavní, zda je obžalovaná Božena B. vinna, že v noci 9. května 1928 v Náchodě nechala při porodu své manželské dítě úmyslným opomenutím pomoci při porodu zahynouti, porota odpověděla 8 hlasy ano a 4 hlasy ne. Když bylo na první hlavní otázku odpovězeno kladně, přistoupilo se k otázkám dodatkovým. V případě Boženy B. byla položena pouze jedna, a to ve znění, zda spáchala obžalovaná čin uveden v I. otázce hlavní z pohnutky nízké a nečestné. U této otázky se všichni porotci shodli 12 hlasy proti.²⁶³

Na základě zodpovězení otázek porotou byla Božena B. odsouzena ke třem letům těžkého žaláře a zostřeného postem každého čtvrt roku. Do odsouzení se započítala i doba strávená ve vyšetřovací a zajišťovací vazbě. Konkrétně od 14. května 1928, 17.00, do 1. října 1928, 17:30²⁶⁴. Soud při vyměřování trestu neshledal žádné přitěžující poznatky. Mezi polehčujícími vzal v potaz bezúhonné chování obžalované před zločinem, prudké hnutí mysli, tísnící chudobu a v neposlední řadě doznání.²⁶⁵

Soudní spis Boženy B. taktéž obsahuje protokol, v kterém vězeňský úředník oznamuje, že trestankyně Božena B. byla dopravena 20. října 1928 k pokračování trestu do trestnice v Řepích. S tím souvisí i další dokument, *Nařízení, aby trest byl vykonán*. Ten vydává rovněž Krajský soud a lze z něj vyčíst, od kdy obžalovaná nastupuje k výkonu trestu a kdy má být propuštěna, za jaký druh zločinu je odsouzena a zda bylo určeno nějaké zostření a rovněž to, kdy padl rozsudek či od kdy do kdy trvala zajišťovací a vyšetřovací vazba.

²⁶³ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1268, soudní spis 784, otázky dané porotcům v hlavním líčení, soudní spis Boženy B. z roku 1928.

²⁶⁴ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1268, soudní spis 784, Nařízení, aby trest byl vykonán, soudní spis Boženy B. z roku 1928.

²⁶⁵ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1268, soudní spis 784, rozsudek, soudní spis Boženy B. z roku 1928.

Eliška H.

Narozena 26. září 1899 v Chocni a příslušná do Rájce. Naposledy pracovala ve Vestci jako služebná. Obžaloba Elišky H. se od ostatních liší. Všechny zkoumané ženy provedly vraždu dítěte pouze jednou a jejich proces se tak týkal jednoho trestného činu. V případě Elišky H. tomu tak není. Byla souzena za vraždu dítěte dle §134 tr. z. z roku 1927 a zároveň za vraždu dítěte dle §139 tr. z., kterého se dopustila roku 1925. Budeme se těmito zločinům věnovat postupně, dle toho, jak se v čase udály. Stejně k nim přistupuje i obžalovací spis.

V noci 27. prosince 1925 ve Rtyni u Jaroměře nakládala se svým dítětem, narozeným 15. prosince 1925, takovým způsobem, že dítě na následky jednání zemřelo a tím se obžalovaná dopustila vraždy dle §134, 135 tr. z. Druhého zločinu, ke kterému došlo v lese zvaný Lipovec u Ústí nad Orlicí, se obžalovaná dopustila 3. ledna 1927. Při porodu zde usmrtila své nemanželské dítě a tím spáchala zločin zavraždění dítěte dle §139 tr. z. Na těchto případech je vidět, jakým způsobem trestní soudnictví odlišovalo vraždu novorozeněte a vraždu dítěte delší dobu po porodu např. batolete.²⁶⁶

Na začátku odůvodnění obžaloby je udáno, že obviněná se doznává k oběma případům vražd svých dětí. V prvním případě sloužila od května 1925 u rolníka Josefa V. ve Rtyni v Jaroměři a udržovala poměr se Slovákem Janem P., který pracoval rovněž u rolníka Josefa V. S ním následně otěhotněla. Pracovala do poslední chvíle, až musela být odvezena do nemocnice v Jaroměři, kde 15. prosince 1925 porodila zdravou holčičku. Do této chvíle Eliška H. neučinila žádné řádné úřední kroky potřebné před narozením dítěte a 21. prosince byla propuštěna z nemocnice. Ihned dne 24. prosince se bez potřebných dokladů vydala do Prahy do ústavu pro péči o dítě. V ústavu ji ovšem nevyhověli, protože nedodala potřebné doklady a neuskutečnilo se předchozí jednání s domovskou obcí. Eliška H. se s nepořízenou i s dítětem vrátila zpátky zpět do Rtyně a 26. prosince 1925 uskutečnila druhý pokus umístění dítěte do ústavu. Opět se vrací do Rtyně s nepořízenou. Od této chvíle se již nestará, co s dítětem bude a nepokouší se dítě umístit. Od této chvíle žaloba předpokládá úmysl se dítěte zbavit. K tomu dochází vzápětí 26. prosince 1925 po návratu z Prahy. V blízkosti Vojtěchova statku teče potůček, ke kterému se Eliška H. i s dítětem vydala. Do potůčku položila dítě a vrátila se pro něj až ráno. Obžaloba udává, že Eliška H. si byla dobře vědoma svého jednání a následků pro dítě. Ve spise není uvedeno, zda byla Eliška H. shledána

²⁶⁶ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1428, kart. 1261, soudní spis 496, spis obžalovací, soudní spis Elišky H. z roku 1927.

svéprávnou či vyšetřena z psychologického hlediska. Po vyjmutí dítěte z potůčku jej zakopala na zahrádce statku. Tyto pozůstatky byly vykopány 29. března 1927 na základě doznání obviněné Elišky H. Na první vraždu se přišlo až po odhalení druhé vraždy Elišky H.²⁶⁷

Dne 27. března 1927 byla pod kamenem v lese „Lipovci“ u Ústí nad Orlicí nalezena mrtvolka novorozeněte ženského pohlaví. Následně byla provedena pitva, jejímž závěrem je, že dítě bylo dobře vyvinuté, donošené a životaschopné. Příčinou smrti bylo udušení. Mrtvolka měla kolem krku pevně uvázaný šátek na dvojitý uzel a v ústech vecpaný chuchvalec novinového papíru. Během vyšetřování bylo zjištěno, že obžalovaná Eliška H. navštívila 30. prosince 1926 svou matku Annu H. v Hylvátech u Ústí nad Orlicí a v té době byla ve vysokém stupni těhotenství. Dne 3. ledna 1927 se vrátila z domnělé návštěvy sestry Františky v Kerharticích celá zakrvácená a ulehla. Po zatčení se Eliška H. vymlouvala na potrat, později však doznala, že na cestě mezi Ústím a Kerharticemi ji zastihl porod a v lese porodila zdravé dítě. Ihned se rozhodla jej usmrtit, utáhla mu silně šátek kolem krku. Podle slov obžalované, aby se dlouho netrápilo. Následně jej strčila do důlku mezi kameny a dalším kamenem zakryla tělíčko. K záměru dítě zabít přispívá i fakt, že obžalovaná se nepostarala o případné umístění dítěte ani neučinila jiných kroků jako je například příprava výbavičky. Za otce obžalovaná udává vojína Jana H. z Jaroměře. Obžaloba k oběma případům dodává: *„Z obou případů jasně se zračí úžasná lehkomyšlnost a bezcitnost obviněné. O nějaké mladické nerozvážnosti nelze mluvit uvaželi se, že obviněné bylo při prvním dítěti 25 při druhém 28 let.“*²⁶⁸

Ve výpovědi Elišky H. je k první vraždě uvedeno pouze to, že ji spáchala ze strachu z užití dítěte. Nikoli, že by jí bylo na obtíž. Co se týče druhé vraždy, je výpověď obsáhlejší. První bolesti na ni přišli v lese, když se vracela z návštěvy u rodičů otce dítěte²⁶⁹. K nim ji poslala její matka, ovšem nevyjednala, co potřebovala a byla odmítnuta. Nedokázala určit, jak dlouho porod probíhal nebo jak dlouho v lese ležela. *„Když na mě přišly bolesti v lese u Karharlic byla jsem na cestě od rodičů H.“*²⁷⁰ *k němuž mě poslala moje matka a kteří mě rovněž odmítli. Kdy se dítě narodilo nevím, nemohu si pamatovat, jak dlouho jsem ležela v lese. Když jsem se probudila, viděla jsem ležet dítě vedle sebe nadobro ztuhlé, zmrzlé. Nemohu se pamatovat, co se dělo ani co jsem dělala, byla mě veliká zima. Pro jistotu, aby dítě*

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1428, kart. 1261, soudní spis 496, spis obžalovací, soudní spis Elišky H. z roku 1927.

²⁶⁹ Ve výpovědi jsou uvedena příjmení rodičů. Z důvodu zachování anonymity je neuvádím.

²⁷⁰ Příjmení milence.

neobživlo, jsem mu uvázala šátek na krk. Nepamatuji se, co jsem s ním ještě dělala, nemohu se vůbec na nic pamatovat. Dítě jsem zvedla, dala pod kámen a šla jsem pryč, domů. Matka se mě na nic neptala, nic jsem jí také neřekla. U nás byla pi. Šilarová. Nemohu se upamátovat, jak jsem jí vše vypověděla. Doma jsem ležela až dnů, pak jsem šla zas pracovat.“²⁷¹

Žalobce se jí na konci výpovědi ještě tázal, zda doznává, že dítěti strčila do úst noviny. Žalobci odpověděla stejně jako v předcházející výpovědi. Nepamatuje se, jestli tak učinila, ale je jisté, že nikdo jiný to udělat nemohl.²⁷²

Až po tom, co Eliška H. popsala vraždu ze svého pohledu, vypověděla více o své rodině a původu. V ostatních výpovědích se toto objevuje na začátku výpovědi. *„Otec můj byl dělníkem, byla jsem vychována u rodičů v bídě. Bylo nás pět dětí, otec vše co vydělal, propil, nás stále tloukl. Nepamatuji se, jaká jsem měla ve škole vysvědčení. Ve svých čtrnácti letech jsem šla do světa. Domů jsem vůbec nejezdila, čtyři roky jsem nebyla vůbec doma.“²⁷³*

Z výpovědi vyplývá, že rodinné zázemí, v kterém Eliška H. vyrůstala, nebylo ideální. Je pravděpodobné, že se jí nedostalo dobré výchovy.

Eliška H. nebyla obviněna pouze z vraždy, ale zároveň krádeže několika věcí. Konkrétně šlo o:

- 3 kapesníky (v ceně) 15 Kč
- 3 živůtky 24 Kč
- 2 košile 30 Kč
- 1 pár rukavic 8 Kč
- 1 dámskou kabelku 10 Kč
- kus praporu 15 Kč
- aspoň 10 slepičích vajec 5,50 Kč
- 1 prstýnek s červeným kamínkem 150 Kč

Odcizením těchto věcí spáchala zločin krádeže dle § 171, 175, 176 IId/ tr. z. dle § 178 tr. z. Jako hlavní svědek byl povolán Josef Vojtěch, kterého obžalovaná Eliška H. okradla. Eliška H. se k činu, který byl spáchán v době, kdy pracovala u zmíněného Josefa Vojtěcha ve Rtyni u Jaroměře jako služka, doznala. K ukradení prstýnku dodala, že jej našla

²⁷¹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1428, kart. 1261, soudní spis 496, výpověď Elišky H., soudní spis Elišky H. z roku 1927.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1428, kart. 1261, soudní spis 496, výpověď Elišky H., soudní spis Elišky H. z roku 1927.

při uklízení a jedná se rovněž o krádež, protože si byla dobře vědoma, komu prstýnek patří. Nepřiznala se ke krádeži vajec, ale na základě výpovědi poškozeného Josefa Vojtěcha byla usvědčena. Z jeho výpovědi taktéž vyplývá, že Eliška H. nepravdivě uvedla, že věci byly obnošené a nepotřebné.²⁷⁴

Po projednání krádeže se soud vrátil zpět k projednávání vraždy. Obžalovaná byla tázána, proč hodila dítě do vody. Eliška H. na to odpověděla, že „*tak učinila proto, protože se bála, že ho neuživí. V úzkých a v hladu ji to napadlo, když neměla pro dítě výživu.*“²⁷⁵ V Praze navštívila ústav na Václavském náměstí, již si nepamatuje konkrétně název.

Vzhledem k rozsáhlosti případu bylo pro porotu připraveno velké množství otázek.²⁷⁶ Pro lepší přehled provedeme jejich výčet a nebudeme ke každé přistupovat postupně zvlášť. Byly připraveny otázky pro obžalobu zavraždění dítěte a pro zločin krádeže.

- I. První otázka hlavní. *Jest Eliška H. vinna, že dne 27. prosince 1925 ve Rtyni u Jaroměře jednala se svým dítětem, dne 13. prosince 1925 narozeným, v úmyslu, aby ho usmrtila, takovým způsobem, že z toho nastala smrt dítěte?*²⁷⁷ Na tuto otázku odpověděla porota deseti hlasy ano a dvěma hlasy ne.
- II. Druhá otázka hlavní. *Jest Eliška H. vinna, že 3. ledna 1927 v lese „Lipovci“ u Ústí nad Labem usmrtila při porodu své nemanželské dítě?*²⁷⁸ Druhá hlavní otázka byla zodpovězena dvěma hlasy ano a deseti ne.
- III. Třetí otázka hlavní. *Jest Eliška H. vinna, že koncem roku 1925 ve Rtyni u Jaroměře pro svůj užitek z držení a bez přivolení svého službodárce rolníka Josefa Vojtěcha odňala: 3 kapesníky (v ceně) 15 Kč, 3 živůtky 24 Kč, 2 košile 30 Kč, 1 pár rukavic 8 Kč, 1 dámskou kabelku 10 Kč, kus praporu 15 Kč, aspoň 10 slepicích vajec 5,50 Kč, 1 prstýnek s červeným kamínkem 150 Kč; tudíž cizí věci movité v ceně přes 50 Kč a 200 Kč?*²⁷⁹ Třetí otázka hlavní byla zodpovězena dvanácti hlasy ne.
- IV. První eventuální otázka (pro případ záporného zodpovězení druhé otázky hlavní). *Jest obžalovaná Eliška H. vinna, že dne 3. ledna 1927 v lese „Lipovci“ u Ústí nad*

²⁷⁴ SOA v Praze, Trestnice Řepy 124, 1927 (3700-3745), os. č. 6588. Eliška H., spis trestanky

²⁷⁵ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1428, kart. 1261, soudní spis 496, výpověď Elišky H., soudní spis Elišky H. z roku 1927.

²⁷⁶ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1428, kart. 1261, soudní spis 496, otázky dané porotcům, soudní spis Elišky H. z roku 1927.

²⁷⁷ Tamtéž.

²⁷⁸ Tamtéž.

²⁷⁹ Tamtéž.

*Orlicí překvapena byvši porodem, při němž dítě živé se narodilo, ve 24 hodinách po porodu zemřelo, neoznámila slehnutí své osobě, která má právo při porodu pomáhati, anebo osobě úřední a dítě mrtvé neukázala?*²⁸⁰ Eventuální otázka byla zodpovězena dvanácti hlasy ano.

- V. První otázka dodatková (pro případ bude-li I-III hlavní otázka kladně zodpovězená). *Spáchala Eliška H. činy pod 1–3 uvedené neb některý z nich z pohnutek nízkých a nečestných?*²⁸¹ Na otázku dodatkovou porotci odpověděli dvanácti hlasy ano.

Eliška H. byla shledána, na základě odpovědí porotců, vinnou z obou vražd dětí. Za to byla odsouzena k patnácti rokům těžkého žaláře. K tomu zostření, čtvrtletně půstem a každého roku 27. prosince temnou komůrkou. V případě obžaloby krádeže byla taktéž shledána vinnou. Zároveň bylo odsouzené odňato volební právo.²⁸²

Soud Elišku H. poslal do výkonu trestu do ženské trestnice v Řepích. Po příchodu do věznice prošla klasickým přijímacím řízením.²⁸³ Duchovní shledal její vědomosti jako dostačující, avšak zaznamenal, že matka byla otci nevěrná v době, kdy otec sloužil ve válečné službě. To mělo za následek rozvod. Duchovnímu sdělila, že svého činu lituje. Při nástupu byla shledána zdravou. Později se objevují různé zdravotní zprávy, v kterých se objevuje informace, že Eliška H. trpí onemocněním *lues seropositiva*.²⁸⁴ Udávají zároveň, že je potřeba ji léčit a že je jí léčba zahájena. Toto onemocnění Elišku H. provázelo celý život, i po propuštění, byla tudíž pod bedlivým dohledem. Ve zprávě, kterou vězeňská lékařka zasílala okresnímu hejtmanovi na okresní úřad v Jaroměři, se píše: „*Trestanka Eliška H. dostala potřebné léčení dle směrnic platných pro trestnici pro ženy v Řepích O léčení může rozhodovati jen lékař. Po propuštění z trestu byla výše jmenovaná hlášena jako lueticky nemocná a protože je nyní na svobodě nespadá dále do léčební péče trestnice pro ženy v Řepích, nýbrž je úkolem úřadu, kam přísluší, aby Elišku H. jako lueticky nemocnou vedl v evidenci a přidržel ji k léčení. Jakou další léčbu potřebuje, musí podle vyšetření stanoviti lékař mimo trestnici.*“²⁸⁵

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1428, kart. 1261, soudní spis 496, rozsudek, soudní spis Elišky H. z roku 1927.

²⁸³ Viz kapitola Vnitřní předpisy a dělení trestnice.

²⁸⁴ Syfilida.

²⁸⁵ SOA v Praze, Trestnice Řepy 124, 1927 (3700-3745), os. č. 6588. Eliška H., spis trestanky

V trestnici byla zařazena do společné vazby I. třídy a 28. října 1930 přesunuta do II. třídy. Co se práce týká, byla zařazena do paramenta, na bílé šití, do hospodářství, opravny, a nakonec na síťování.²⁸⁶

Syfilida nebyla jedinou zdravotní komplikací, kterou Eliška H. trpěla. Dne 31. října 1932 vypravila vězeňská lékařka list, v kterém žádá o přepravu Alžběty (Elišky) H. a Anny Šťastné do věznice Krajského soudu na Pankráci, a to z důvodu odstranění nosních polypů²⁸⁷.
288

Během svého pobytu v trestnici Eliška H. několikrát žádala o předčasné propuštění. Většinou dostala od komise pro podmíněné propuštění z trestu zamítavou odpověď, která byla odůvodněna především závažností jejího zločinu a také chováním v trestnici. V jejím osobním spisu je zaznamenáno celkem jedenáct kázeňských přestupků. Většinou se jednalo o slovní napadání spolutrestankyň a drzé chování vůči řádovým sestram a zaměstnancům trestnice. Jsou zde ovšem rovněž evidovány i útoky fyzické, konkrétně pohlavek, který uštědřila své spoluvězenkyni, a dvakrát rvačka, taktéž se spolutrestankyněmi.²⁸⁹ Podmínečně propuštěna (se zkušební dobou na čtyři roky) byla nakonec 31. března 1938.²⁹⁰

Po svém podmíněném propuštění měla Eliška H. povinnost hlásit do věznice místo svého pobytu. Ve spise jsou doposud dochované předmětné lístky. Vedení trestnice si její tvrzení následně potvrzovala s obcemi, v kterých se Eliška H. zdržovala. Taktéž si nechávalo vypracovat posudek o jejím stavu. Takto se dozvídáme, že se roku 1939 provdala a její chování bylo hodnoceno jako slušné.²⁹¹

²⁸⁶ SOA v Praze, Trestnice Řepy 124, 1927 (3700-3745), os. č. 6588. Eliška H., spis trestanky

²⁸⁷ Výrůstek na sliznici.

²⁸⁸ SOA v Praze, Trestnice Řepy 124, 1927 (3700-3745), os. č. 6588. Eliška H., spis trestanky

²⁸⁹ SOA v Praze, Trestnice Řepy 124, 1927 (3700-3745), os. č. 6588. Eliška H., spis trestanky

²⁹⁰ Tamtéž.

²⁹¹ Tamtéž.

Marie M.

Spis Marie M. neobsahoval obžalobu, z toho důvodu není možné její případ prozkoumat kompletně a podrobně jako ostatní. Dochoval se pouze rozsudek, z kterého můžeme poskládat část případu. Spis je zajímavý především díky dvojjazyčnosti dokumentů, které jsou – z důvodu německé národnosti souzené – vedeny v německém i českém jazyce. Marie M. se narodila 24. srpna 1884 v obci Wüstrei²⁹² a pracovala jako dělnice v obci Merkelsdorf²⁹³. Byla obviněna, že dne 15. prosince 1920 úmyslným opominutím pomoci zabila své dítě, a následně souzena dle §139 tr. z. Dále je ze spisu možné vyčíst²⁹⁴ pouze to, že byla shledána vinnou a odsouzena na jeden rok těžkého žaláře se zostřením tvrdého lůžka jednou za čtvrt roku. K tomu po odpykání trestu pozbyla volebního práva. Do trestu jí byla rovněž započítána zajišťovací a vyšetřovací vazba. Ta trvala od 22. prosince 1920, 14:30, do 2. března 1921, 10:30. Podle zákona ze dne 17. října 1919²⁹⁵ byl možný odklad trestu se zkušební dobou tří let. Obžalovaná Marie M. této možnosti využila a odvolala se k vrchnímu soudu v Praze. Odpověď vrchního soudu je zachována ve spise a její výrok je zamítavý. Jako odůvodnění udává následující: „*Trestný čin, jímž obžalovaná Marie M. za vinna uznána byla jest i hrubým poklesem proti přírodnímu a poukazuje na špatnou mravně zkaženou povahu obžalované do té míry, i když obžalovaná dosud byla zachovalou, vrchní soud zemský pro domněnku. Že obžalovaná na dále pořádný život povede a výkonu trestu potřebí není, neshledává žádných udržitelných důvodů. Bylo tudíž odvolání úřadu veřejné žaloby vyhověti, naříkaný rozsudek v bodu, jímž obžalované povolen byl podmíněný odklad trestu, změň ti, dotyčný návrh obžalované zamítnouti a uznati, že trest bezpodmínečně vykonán býti má. V ostatních bodech, do nichž stěžováno si nebylo, ponecháván rozsudek nedotknutým.*“²⁹⁶

Na základě rozsudku a neúspěšného odvolání byla Marie M. umístěna do ženské trestnice v Řepích. Vězeňský úředník v Hradci Králové jí dne 21. července 1921 vystavil dopravní lístek. Krajský soud učinil rozsudek 2. března 1921, trvalo tak bezmála pět měsíců,

²⁹² Obec Bystré, okres Náchod.

²⁹³ Obec Zdoňov, okres Náchod.

²⁹⁴ SOA Zámbrsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 841, kart. 602, soudní spis 2182, rozsudek Krajského soudu, soudní spis Marie M. z roku 1920.

²⁹⁵ Rakouské trestní právo neznalo instituci podmíněného odsouzení, v československém právním řádu bylo podmíněné odsouzení poprvé zavedeno zákonem č. 562/1919 Sb. z. a n. O podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění ze dne 17. 10. 1919.

²⁹⁶ SOA Zámbrsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 841, kart. 602, soudní spis 2182, rozsudek vrchního zemského soudu, soudní spis Marie M. z roku 1920.

než Marie M. nastoupila svůj trest v Řepích. Ten jí byl vyměřen do 29. dubna, 12:45, roku 1922.

O samé Marii M. se ze soudního spisu uloženého v SOA Zámrsk mnoho nedozvídáme. Více nám o ní prozradí až osobní spis vedený v trestnici v Řepích. Zjistit z něj můžeme, že byla vdaná za Richarda M., který se živil jako nádeník, a že byla matkou tří dětí ve věku 14, 12 a 9 let. Můžeme tedy předpokládat, že dítě, které zabila, bylo manželského původu. Motiv vraždy nelze ze zachovalých dokumentů zjistit, nejspíše se však jednalo o čin reflektující nedobrou ekonomickou situaci rodiny, pro niž by příchod dalšího dítěte znamenal velkou zátěž. Následuje fyzický popis osoby Marie M. Ta měřila 157 centimetrů, měla světlé vlasy, šedomodré oči, zdravý chrup a její tělesná konstituce byla hodnocena jako slabá. Zpráva lékařského vyšetření lékařem v Řepích konstatuje, že Marie M. je zdráva. Marie M. byla podle záznamů katoličkou. Byl kontrolován i její mravní stav, ten byl farářem označen jako dostačující. Stejně tak byla za dostačující shledána i její znalost čtení, psaní a počítání. Marie M. navštěvovala osm let obecnou školu. Vyrůstala v kompletní rodině a byla manželským dítětem Františka H., nádeníka, a matky Františky, u níž údaj o zaměstnání chybí, lze však předpokládat, že byla ženou v domácnosti. S sebou si Marie M. přinesla 57 korun a 33 haléřů a oblečení.

Během trestu byla Marie M. zařazena do společné vazby třídy II., a to od nástupu trestu až po jeho ukončení. Záznam o samovazbě či jiných kázeňských opatřeních neexistuje. Na práci byla přidělena do hospodářství.²⁹⁷

²⁹⁷ SOA v Praze, Trestnice Řepy 101, 1921 (5636-5700), os. č. 5663. Marie M., osobní spis trestanky.

Božena V.

Božena V. se narodila 20. června 1902 ve Varšavě (Polsko). Příslušná byla do Libic, povoláním služebná. Stavem byla svobodná. Byla obžalována, že dne 20. dubna 1928 ve Svobodných Dvorech úmyslně u porodu usmrtila své nemanželské dítě mužského pohlaví, a tím spáchala zločin vraždy, protože byla souzena dle §139 tr. z. Božena V. byla již matkou nemanželského syna. Nevychovávala jej ovšem sama – byl dán na výchovu do Hradce Králové. Sama sloužila jako služebná v Praskačce. Ve službě se seznámila s čeledínem Josefem B., s kterým měla častý pohlavní styk a s nímž rovněž otěhotněla. Dne 4. března 1928 změnila místo služby a odešla pracovat do Svobodných Dvorů, kde byla přijata. Tou dobou již byla ve vysokém stupni těhotenství. Tento stav zapírala a tvrdila, že má velké břicho od posledního porodu.

V noci 21. dubna 1928 byla překvapena porodními bolestmi a šla na záchod, kde bolesti pokračovaly, dokud z ní nevypadl plod, který spadl do žumpy. Druhý den její zaměstnavatelka M. K.²⁹⁸ našla na toaletě velké množství krve a tázala se Boženy V., zda na záchodě neporodila. Božena V. vše popřela a tvrdila, že se jedná pouze o barvu. Až když M. K. sdělila obžalované Boženě V., že pošle pro porodní asistentku, řekla jí obžalovaná, že v noci prodělala potrat. Porodní asistentce i zaměstnavatelce tvrdila, že se jednalo o tříměsíční plod. Poté byla ošetřena lékařem a čtyři dny odpočívala.

Čtrnáct dní na tyto události chtěla M. K. utopit v žumpě koťata a spatřila na povrchu plovat mrtvolku dítěte mužského pohlaví. Mrtvolka byla předána soudním znalcům, kteří provedli pitvu. Shledali, že šlo o novorozené dítě, které bylo schopno mimoděložního života. Pasivní plicní zkouška prokázala, že dítě dýchalo. Příčinou smrti bylo nejspíše udušení. K tomu došlo brzy po porodu²⁹⁹. Soudní znalec dr. Batěk k tomu dodal následující: „*Nemůžeme vyloučit, že se jednalo o takzvaný ukvapený porod. Pupečník byl odtržen blízko pupku, což svědčí o tom, že dítě vypadlo z lůna. Obžalovaná si musí být vědoma, když už jednou rodila, že jde o bolesti porodní. Bolesti ty musely být opětované. Není možným, že dítě bylo uškrceno. Svrny uškrcení byly by zde viděti i při onom stavu hniloby v jakém se už mrtvolka nacházela.*“³⁰⁰ Druhý soudní znalec potvrdil slova doktora Baťka a dodal, že obžalovaná si musela být vědoma, že je těhotná. Božena V. se hájila tím, že myslela, že jde

²⁹⁸ Z důvodu anonymity zachovávám pouze iniciály.

²⁹⁹ Ve střevěch byla nalezena smolka po celé délce. Více kapitola Lékařská kriminalistika.

³⁰⁰ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1267, soudní spis 705, výpověď soudního znalce, soudní spis Boženy V. z roku 1928.

o potrat nedonošeného sedmiměsíčního plodu. Domnívala se tak z toho důvodu, že čtrnáct dní před porodem vozila na kolečku řízky a v břiše ucítila „hrknutí“. Tomu obžaloba nevěřila a naproti tomu uvedla, že se obžalovaná nechala slyšet před svým milencem Josefem B., že má v úmyslu se dítěte zbavit. Rovněž se mu v jednom z dopisů zmínila, že se dítě má narodit v květnu. Z toho jasně vyplývá, že si byla vědoma svého stupně těhotenství a není tedy možné, aby se domnívala, že jde o sedmiměsíční potrat.³⁰¹

Božena V. se ve své výpovědi s tvrzením obžaloby rozchází a tvrdí, že jí byl její stav znám, protože poslední periodu měla v září a v říjnu již nepřišla. Od té doby věděla, že je v jiném stavu. Svěřila se svému milenci Josefu B., ten ji ujistil, že si ji vezme za ženu. Svě nové zaměstnavatelce M. K. svůj stav nesdělila ze strachu, že by ji propustila ze služby. Božena V. potvrdila, že se M. K. o její velké břicho zajímala: „...*jsem říkala, že mám zvětšené břicho od prvního porodu. Ptala se mně vícekrát, zda nejsem v jiném stavu, ale já to vždy popřela*“³⁰² Božena V. také ve výpovědi uvedla, že již jedno nemanželské dítě má. Šlo o tříletého syna, který byl na výchově v Hradci Králové, za niž platila 120 Kč měsíčně, její plat byl přitom pouze 160 Kč měsíčně. Na nově přichozí dítě se dle svých slov těšila a chystala si prádélko. Počítala s porodem začátkem června. „*Chtěla jsem si vzít otce a odejít do porodnice do Prahy,*“³⁰³ popsala své plány Božena V. O dalším počínání Josefa B. vypověděla: „...*když jsem mu psala, že jsem v jiném stavu ani mi neodpověděl a když jsem mu pak napsala dopis, aby na mne čekal na nádraží, nepřišel tam. Doznávám, že jsem řekla v listopadu B. (otci dítěte-pozn. autorky), že si pomůžu, ale to jen proto, poněvadž jsem ho chtěla postrašit; byl totiž piják a já ho chtěla přivést na pravou cestu.*“³⁰⁴ Josef B. s výpovědi Boženy V. nesouhlasí. Ve své výpovědi její tvrzení popírá a říká, že si obžalovanou Boženu V. chtěl vzít po návratu z vojny. Taktéž jí rozmlouval, aby se dítěte zbavovala. Ohledně jejího příjezdu nedostal od ní žádné zprávy, proto se na nádraží nedostavil.³⁰⁵

Tu noc, kdy došlo k vraždě, popisuje ve výpovědi Božena V. následovně: „*Ten smutný den, co vyšlo dítě ven, vozili jsme řízky a při tom jsem ucítila, že se ve mně něco pohnulo. Bolest jsem však necítila. To bylo asi ve čtyři hodiny. K. (pozn. jméno*

³⁰¹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1267, soudní spis 705, spis obžalovací, soudní spis Boženy V. z roku 1928.

³⁰² SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1267, soudní spis 705, výpověď obžalované, soudní spis Boženy V. z roku 1928.

³⁰³ Tamtéž.

³⁰⁴ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1267, soudní spis 705, výpověď obžalované, soudní spis Boženy V. z roku 1928.

³⁰⁵ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1267, soudní spis 705, výpověď Josefa B., soudní spis Boženy V. z roku 1928.

zaměstnavatelky) jsem ničeho neřekla, poněvadž mi špatně nebylo. V noci jsem se probudila, šla jsem na malou stranu přes dvůr. Přišla jsem zpět, lehla jsem si a spala dál. Probudila jsem se však znovu bolestmi, šla jsem tedy opět na záchod, sedla jsem si než jsem se nadála tak to ze mě vypadlo. Myslila jsem, že jdu na velkou stranu, a tak jsem tlačila. Pozorovala jsem na záchodě, že ze mě něco vypadlo. Byla tam tma, tak jsem se nedívala, co to bylo. Žádný křik jsem neslyšela. Muselo snad ze mě vypadnout všechno, poněvadž později koláč se mně nevyšel, nevím vůbec, kdy vyšel. Když jsem pak vstala ze záchodu, motala se mi hlava a já upadla. Dostala jsem zimnici a cítila jsem, že jde ze mne krev. Šla jsem pak do komory a brzy jsem usnula. Zaměstnavatelka³⁰⁶ se mě ráno ptala od čeho je krev na záchodě, já jsem se jí to bála říci a řekla jsem je, že jsem dostala silnou periodu. Později jsem však řekla, že jsem potratila.³⁰⁷ Zaměstnavatelka Boženě V. však neuvěřila a povolala porodní asistentku. Té Božena V. rovněž sdělila, že měla potrat a při porodních bolestech nikoho nevolala. Soudní znalec Batěk se Boženy V. tázal, jestli bolesti, jež cítila, byly stálé. Obžalovaná odmítla, že by bolesti byly chvilkové. Když šla na záchod, krev z ní žádná nešla. Na dotaz navázal druhý soudní znalec, dr. Gauz, otázkou na první porod obžalované. Zajímal ho jeho průběh, konkrétně jak dlouho probíhal a zda byl lehký. Obžalovaná odpověděla, že neví. Obhájce obžalované se jí tázal, co je s otcem prvního dítěte. Božena V. odpověděla, že spolu žili v nesezdaném svazku jako družka s druhem tři čtvrtě roku. Po narození dítěte odešel, přesto, že jí dříve sliboval sňatek. Na dítě nijak nepřispíval.³⁰⁸

Porota odpovídala na jednu otázku hlavní a v případě kladné odpovědi na otázku dodatkovou³⁰⁹ a otázku eventuální. Otázka hlavní byla položena v následujícím znění: „Je obžalovaná Božena V. vinna, že dne 21. dubna 1928 ve Svobodných Dvorech usmrtila při porodu své nemanželské dítě mužského pohlaví a jednala tudíž proti němu v úmyslu, aby ho usmrtila, takovým způsobem, že z toho nastala jeho smrt?“³¹⁰ Na tuto hlavní otázku dvanáct z dvanácti porotců odpovědělo shodně ne. Tím uznali Boženu V. nevinnou a tím se otázka dodatková již nezodpovídala. Naproti tomu byla zodpovězena otázka eventuální, která byla pro případ záporného zodpovězení I. otázky hlavní, a to ve znění: „Je obžalovaná Božena V. vinna, že dne 21. dubna 1928 ve Svobodných Dvorech jako nevdaná osoba

³⁰⁶ Ve spisu je uvedeno jméno zaměstnavatelky.

³⁰⁷ SOA Zámbrsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1267, soudní spis 705, výpověď obžalované, soudní spis Boženy V. z roku 1928.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ Spáchala obžalovaná čin v I. otázce hlavní uvedený z pohnutky nízké a nečestné?

³¹⁰ SOA Zámbrsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1267, soudní spis 705, otázky dané porotcům v hlavním líčení, soudní spis Boženy V. z roku 1928.

*ženská³¹¹, která byla těhotnou, když jí byl porod překvapil, neoznámila slehnutí své osobě, která má právo při porodu pomáhati anebo osobě úřední a neukázala jí plod nedonošený nebo dítě mrtvé?*³¹² V této otázce již porotci nebyli jednotní a 7 hlasů shledalo obžalovanou nevinnou a 5 hlasů vinnou. S tímto výsledkem soud zprostil obžalovanou Boženu V. dle § 334 tr. z. obžaloby.³¹³

³¹¹ Ženy měly povinnost nahlásit, že jsou těhotné a čekají nemanželské dítě na příslušný úřad. Stačilo to dát vědět porodní asistentce. Ta měla povinnost hlásit narození nemanželského dítěte do 24 hodin generálnímu poručníkovi.

³¹² SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1267, soudní spis 705, otázky dané porotcům v hlavním líčení, soudní spis Boženy V. z roku 1928.

³¹³ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1429, kart. 1267, soudní spis 705, rozsudek Krajského soudu, soudní spis Boženy V. z roku 1928.

Kristina R.

V soudním spise obžalované Kristiny R. chybí obžalovací spis. Její případ tak můžeme sestavit pouze s pomocí *Protokolu o hlavním líčení k obžalobě státního zastupitelství co žalobcem veřejným/soukromým*. Z něj je možno zjistit, že byla Kristina R. obžalovaná ze zavraždění dítěte dle §139. Obsahuje rovněž výpověď obžalované. Právě s její pomocí událost vraždy z pohledu obžalované dále nastíníme.

Kristina R. se narodila 25. července 1905 ve Verměřovicích, kde byla také příslušná. Živila se jako služebná. Tato data je možné získat pouze z rozsudku soudu. Z protokolu lze pouze vyčíst, že k vraždě mělo dojít 24. srpna 1924 v České Skalici. Ve své výpovědi Kristina R. uvádí, že se vracela v deset hodin večer ze zábavy v Třebešově a v lukách potkala nějakého pána, který šel směrem od Skalice. Dal se s ní do řeči a kousek cesty ji doprovodil. Potom ji začal osahávat a brát kolem pasu, až ji položil na zem a znásilnil. Pamatovala si jeho podobu a na druhý den si domluvili schůzku u měšťanské školy, kam on nepřišel. Udává, že s žádným jiným mužem nic neměla. Za své znásilnění se styděla a z toho důvodu o něm nikomu neřekla. Své těhotenství poznala v únoru, protože nedostala periodu. „...ale nikomu se ze studu s tím nesvěřila, myslela si, že jí Pán Bůh pomůže, že to bude mrtvé nebo potrat,“³¹⁴ zaznamenal soudní úředník do výpovědi.

Porodní bolesti začaly 24. srpna 1924 a asi o půl šesté večer téhož dne porodila. K porodu došlo za chůze, dítě z ní zůstalo viset a nemohla jej zvednout. Proto přetrhla pupeční šňůru a omdlela na posteli. Kristina R. si pamatuje na křik dítěte, když se probírala z mdlob, viděla dítě ležet na zemi mrtvé. Naprosto odmítá, že by dítě sama zabila. K doznání ji prý donutilo četnictvo, které na uhodilo se slovy: „Doznejte se, že jste to dítě zabila.“³¹⁵ Také odmítá, že by dítěti mačkala hlavičku. Dítě pouze pustila na zem, protože ho nemohla udržet. Uznává, že je možné, že dítě na něco při pádu hlavou narazilo. Nemůže to ovšem říct s určitostí, protože tam byla tma. Druhý den se rozhodla dítě zahrabat na zahradě, do té doby jej měla položené vedle postele.³¹⁶

Soudní znalec odmítá, aby hvězdicovitá zlomenina pravé temenní kosti vznikla, jak udává obžalovaná. Nemohlo k ní dojít při porodním mechanismu, ani pádem na podlahu. Tyto rány

³¹⁴ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1425, kart. 1246, soudní spis 1210, spis obžalovací, soudní spis Kristiny R. z roku 1924.

³¹⁵ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1425, kart. 1246, soudní spis 1210, výpověď obžalované, soudní spis Kristiny R. z roku 1924.

³¹⁶ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1425, kart. 1246, soudní spis 1210, spis obžalovací, soudní spis Kristiny R. z roku 1924.

vznikají pádem na tvrdý hranatý předmět nebo ranou pěstí do hlavy, kdy hlava leží na tvrdém podkladu.³¹⁷ Obhájce Kristiny R. se zeptal znalce, zda mohlo dítě utrpět takové zranění při pádu na kufřík, který měla obžalovaná vedle postele. Ta byla vyzvána, aby demonstrovala výšku kufříku, načež znalec vyloučil, že by se dítě zabilo pádem na kufřík dané výšky. Předseda soudu vznesl rovněž dotaz na soudního znalce, a to ohledně porodů z výšky. Znalec uvedl, že převážně u nemanželských dětí dochází k takzvaným ukvapeným porodům, kdy dítě vypadne a pupečník se následně vytrhne. U této obžalované dle znalce dítě nevypadlo, jelikož uvedla, že sama pupečník přetrhla. Druhý znalec uvádí, že rána na hlavě nemohla vzniknout ani pouhým mačkáním hlavičky, nýbrž pádem na tvrdý předmět nebo ranou. Přes výpovědi znalců obžalovaná Kristina R. trvala na své výpovědi.³¹⁸

Pro porotu byly připraveny jedna otázka hlavní, tři otázky eventuální a jedna otázka dodatková.³¹⁹ Pro lepší přehled je představíme výčtem všechny najednou a nebudeme ke každé přistupovat postupně zvlášť:

- I. První otázka hlavní. *Jest Kristýna R. vinna, že dne 24. srpna 1924 v České Skalici proti svému nemanželskému dítěti ženského pohlaví, při porodu téhož v zlém úmyslu, aby jej usmrtila, jednala takovým způsobem, že z toho smrt dítěte nastala a že je takto při porodu usmrtila?* Na tuto otázku odpověděla porota dvanácti hlasy ne.
- II. První eventuální otázka (pro případ záporného zodpovězení první otázky hlavní). *Jest Kristina R. vinna, že dne 24. srpna 1924 v České Skalici proti svému nemanželskému dítěti ženského pohlaví, při porodu téhož úmyslným opomenutím pomoci při porodu potřebné zahynouti nechala?* Druhá eventuální otázka byla rovněž zodpovězena dvanácti hlasy ne.
- III. Druhá eventuální otázka (pro případ záporného zodpovězení první otázky hlavní a první otázky eventuální). *Jest obžalovaná Kristina R. vinna, že dne 24. srpna 1924 v České Skalici při porodu jejího nemanž. dítěte dopustila se jednání nebo opomenutí, o němž již dle přirozených jeho následků, které každý snadno poznati může, nebo podle svých zvláštních poměrů mohla nahlížeti, že se jím může způsobiti nebo zvětšiti nebezpečství pro život jejího dítěte při čemž z toho smrt*

³¹⁷ Viz kapitola Lékařská kriminalistika.

³¹⁸ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1425, kart. 1246, soudní spis 1210, spis obžalovací, soudní spis Kristiny R. z roku 1924.

³¹⁹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1425, kart. 1246, soudní spis 1210, otázky dané porotcům v hlavním líčení, soudní spis Kristiny R. z roku 1924.

jeho povstala? Otázka byla také všemi porotci zodpovězena jednotně, a to odpovědí ne.

- IV. První otázka dodatková (pro případ kladného zodpovězení buď I. otázky hlavní nebo I. otázky eventuální). *Spáchala obžalovaná čin ten z pohnutky nízké a nečestné?* Z důvodů nezodpovězení žádné z relevantních otázek kladně, zůstala tato otázka bez odpovědi.³²⁰

Soud nad Kristinou R. vynesl rozsudek na základě odpovědí poroty na výše zmíněné otázky. V rozsudku byly jednotlivé otázky přečteny spolu s příslušným výsledným počtem hlasů. Tím byla Kristina R. zproštěna obžaloby dle § 334 tr. z. Následně byla 10. října 1924 ve 13 hodin propuštěna z vazby. Nárok na odškodnění jí soud neuznal, a to z důvodu trvajících podezření proti ní. Proti takovému usnesení se mohla zproštěná osoba odvolat do čtrnácti dnů a podat svou stížnost ke stejnému soudu.³²¹

Jako zajímavost ze spisu Kristiny R. můžeme uvést zadní stranu *Usnesení*, kde je dvěma porotcům vyměřena pokuta v hodnotě 50 korun za to, že se na přelíčení nedostavili.³²²

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1425, kart. 1246, soudní spis 1210, rozsudek Krajského soudu, soudní spis Kristiny R. z roku 1924.

³²² SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1425, kart. 1246, soudní spis 1210, usnesení, soudní spis Kristiny R. z roku 1924.

Marie Mu.

Marie Mu. byla narozena 12. prosince 1912 v Novém Městě nad Metují. Do stejného místa byla i příslušná. V době procesu byla svobodná a pracovala jako služebná. Vyučená byla švadlenou. Byla obžalovaná, že 7. srpna 1933 v Náchodě proti životu svého novorozeného nemanželského dítěte nakládala takovým způsobem, že mu z toho nastala smrt. Byla obžalována dle § 139 tr z. Obviněná v době spáchání zločinu sloužila u Jindřicha V. v Náchodě. Tomu se rovněž starala i o děti, s kterými trávila 6. srpna 1933 den na plovárně v Bělovsi. Večer děti uložila a odešla spát do svého pokoje v druhém patře domu. Zaměstnavatelka si druhý den ráno všimla, že je obviněná v pase štíhlejší a ve tváři pobledlá. Z toho důvodu se jí ptala, zda je v pořádku, protože si již dříve všimla, že je obviněná v jiném stavu. Zaměstnavatelka přesto zavolala doktora Knotka, který Marii Mu. vyšetřil a poslal do nemocnice, protože mu tvrdila, že den předtím uklouzla na plovárně a v noci z ní v bolestech vyšly kusy sražené krve. Stejnou výpověď podala i v nemocnici, dokud nebylo lékaři shledáno, že prodělala pravidelný porod. Z toho důvodu bylo na obviněnou podáno trestní oznámení.³²³

Při následné prohlídce byl v domě nalezen lůžkový koláč a po dalším pátrání objevena v záchodové rouře i mrtvolka dítěte mužského pohlaví. Dle posudků soudních znalců bylo dítě donošené a mimoděložního života schopné. Narodilo se živé a zemřelo po porodu na následky utopení, které bylo urychleno vykrvácením z nepodvázaného pupečníku. Obžalovaná i přes důkazy znalců trvala na své výpovědi. Obžaloba uvedla zjištění, že obžalovaná souložila s Ladislavem K., vojínem z Hradce Králové, který byl označen za otce a Marii Mu. radil, aby si dítě nechala vzít. Ta šla k lékaři, aby se ujistila, že je skutečně těhotná a po vyšetření chtěla, aby jí doktor provedl potrat. Ten odmítl. Milenec K. radil Marii Mu., aby navštívila jiného doktora, ale ona již k jinému nešla. Dále se Marie Mu. dle slov obžaloby měla prostituovat ve vinárně Globus v Hradci Králové.³²⁴

Obžaloba dále staví vinu Marie Mu. na faktu, že po začátku porodních bolestí nezavolala pomoc a porod schválně prodělala sama. Po porodu se zbavila mrtvolky dítěte, kterou ukryla do záchodové roury a snažila se zakrýt stopy, když umyla krvavé stopy na místě

³²³ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, obžaloba, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

³²⁴ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, obžaloba, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

činu. Potom vodu zbarvenou krví vylívala na dvorku, přičemž byla přistižena svědkyní K. Na její otázku, co to vylévá, odvětila, že barvu.³²⁵

Marie Mu. na začátku své výpovědi osvětluje svou životní situaci a dětství následovně: „*Matku jsem ztratila, když mi bylo sedm let. Otec se za tři měsíce potom oženil. Druhá matka byla někdy zlá a týrala mě. Vyučila jsem se švadlenou a 1. května 1931 jela jsem do Prahy na zkušenou. Byla jsem tam do 4. července 1931 u paní Šestákové, doma jsem pak byla do 15. září 1931. V Praze jsem souložila s Josefem K. Doma jsem byla do Vánoc 1931. Matka chodila na posluhu a otec byl zaměstnán u Frišmanů, výrobce lihovin. Od května do června byla jsem zaměstnána u švadleny Suchánkové a do konce listopadu byla jsem pak doma.*“³²⁶ Z výpovědi jasně vyplývá, že situace Marie Mu. nebyla sociálně stabilní. Neměla stálé zaměstnání a z toho vycházející příjem na obživu. Rovněž její rodinné zázemí nebylo stabilní, na což poukazuje i fakt, že se doma příliš nezdržovala. Toto mínění podporuje i výpověď, v které mluví o týrání nevlastní matkou.

V pokračující výpovědi mluví o svém příchodu do Hradce Králové a hledání zaměstnání: „*Přišla jsem k vinárně u Globusu a dole jsem četla, že se přijmou slečny na byt. Majitel mi na to řekl, že mohu nastoupiti ihned, že budu platiti Kč 80,- měsíčně. Nastoupila jsem tedy. Jako spolubydlící jsem měla jednu číšnici. Šila jsem zde, též pro paní majitelku.*“³²⁷ *Majitelka mi říkala, abych šila ve vinárně. Nechtěla jsem, ale paní majitelka mě nutila, abych byla s hosty ve vinárně a chodila s pány na pokoj, že se již druhé číšnice hostům nelíbí. Já jí říkala, že se mi to nelíbí, ale posledních čtrnáct dnů jsem s několika pány na pokoj šla a dostala jsem za to Kč 20–30.*“ Marie Mu. popisuje situaci, která se v jiných zkoumaných případech z východních Čech neobjevila, a to přiznanou prostituci. Pravdou je, že žádná z obviněných žen z ní nebyla ani nařknuta. Obecně se přijímá názor, že prostitute byla v Československu tolerovaná. Tato praxe vycházela z rakouské tolerované prostitute, kde byla uzákoněna 24. května 1885. Tento zákon povoloval výkon živnosti prostitutkám, které se dobrovolně podrobovaly policejním kontrolám. Byla tolerována taktéž individuální registrovaná prostitute, která se děla mimo veřejné domy. V nově se rodícím státě měla být praxe jiná. Po roce 1918 pokračovala registrace prostitutek, kterou prováděla mravnostní policie. Po válce musely všechny registrované prostitutky provádět svou činnost pouze v regulovaných veřejných domech. Od srpna 1919 se začalo po zemi šířit, že Ministerstvo

³²⁵ Tamtéž.

³²⁶ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, výpověď obžalované, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

³²⁷ Jedná se o manželku majitele vinárny. Ve výpovědi je uvedeno příjmení.

vnitru plánuje uzavřít všechny nevěstince. Hlavním důvodem k potlačení prostituce bylo šíření venerických onemocnění. To souviselo především s armádou, jejíž příslušníci služeb prostitutek využívali. Následné onemocnění vojáků pak stát vnímal jako ohrožení bojeschopnosti armády.

Československý parlament dne 11. července 1922 schválil, po těžkých diskuzích, zákon číslo 241 *O potírání pohlavních nemocí*.³²⁸ Návrh zákona vypracoval poradní sbor ve složení profesor V. Janovský, profesor F. Šamberger a doktor K. Ulrich. Návrh následně předložily poslankyně Luisa Landová-Štychová a Františka Zemínová. Nebyly ovšem sami a dostalo se jim podpory dalších osmnácti poslanců, mezi nimiž byli například doktor Bohuslav Vrbenský nebo doktor František Krejčí. *„Druhá část tohoto zákona zrušila existující systém regulovaných veřejných domů a souvisejících opatření, včetně policejního dohledu a zdravotních knížek. § 14 zakázal jak veřejné domy, tak kuplířství. Nový zákon trestal prostituci pouze tehdy, pokud osoba – muž či žena – při jejím výkonu budila veřejné pohoršení. § 20 zaváděl přísnější tresty, včetně pokut a vězení, v případech, kdy byly tyto prohřešky spáchány profesionálním způsobem. V návaznosti na praxi, která se vyvinula v posledním období habsburské monarchie, kriminalizoval tento zákon ohrožování zdraví veřejnosti prostřednictvím rozšiřování pohlavních chorob. Místo policie měla mírnější přestupky proti zákonu řešit politická správa, závažnější prohřešky pak trestaly soudy. Každý, kdo z nedbalosti vystavil jinou osobu nebezpečí infekce venerickou chorobou, se dopustil přestupku, za který mu hrozila pokuta nebo vězení, zatímco spáchal-li někdo tento čin vědomě, dopustil se trestného činu, za který mu rovněž hrozilo odnětí svobody.*“³²⁹ Takto dění poslala ve svém článku Nancy M. Wingfieldová. Z výše predestřených důvodů může být překvapujícím, že obžalovaná Marie Mu. nebyla obviněna z prostituce, protože nebyla registrovanou prostitutkou, neměla potřebná vyšetření a ve své výpovědi doznává, že s muži spala za peníze. Mohou pro to být různá vysvětlení. Buď nebyl zákon striktně dodržován, nebo obžalovaná nešířila žádné nemoci, a tudíž se nedopustila jeho porušení. Přiklání se k druhému odhadu.

Ve své výpovědi Marie Mu. následně popisuje, s kým a kdy souložila. Objevuje se zde i milenec K., který je soudem považován za otce a byl zmiňován v obžalobě. Udává, že po souloži s ním šla k doktorovi na kontrolu, jestli není v jiném stavu. Návštěvy u lékaře

³²⁸ URL: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgizf6mrugetwa> [cit. 2017-08-04].

³²⁹ WINGFIELDOVÁ, Nancy M. Zdržet se pohlavního styku nebolí. Překlad Josef Boček. <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/3/-zdrzet-se-pohlavniho-styku-neboli-/> [cit. 2017-08-28].

proběhly celkem tři a při poslední lékař potvrdil těhotenství obžalované. Následné události obžalovaná popisuje následovně: „*Chtěla jsem, aby se z toho stal potrat, ale doktor Ulrich mě od toho zradil. Milenci³³⁰ jsem řekla, že jsem s ním těhotná, on mi radil, abych šla k jinému lékaři k odstranění plodu, já však nešla.*“³³¹ Obžaloba neúspěch s potratem u lékaře vnímá jako moment, kdy se Marie Mu. rozhodla dítě zbavit. Vzhledem k tomu, že již nevyhledávala další pomoc ve zmíněné věci, mohlo by toto jednání být bráno, jako moment, kdy se obviněná rozhodla si dítě ponechat. Doznala, že své těhotenství skrývala. Nastoupila do nového zaměstnání jako vychovatelka. Její mzda činila 200 korun, byt a stravu. Nezmiňuje, jestli důvodem ke skrývání těhotenství byl strach z propuštění nebo stud. Strach z propuštění by mohl být reálný. Její zaměstnavatelka totiž ve své výpovědi uvedla: „*Teprve po 2 měsících zaměstnání pozorovala jsem, že obžalovaná je těhotná. Počítala jsem, že jest v pátém měsíci těhotenství. Chtěla jsem ji dát za měsíc pryč.*“³³²

K inkriminovanému dni Marie Mu. vypověděla: „*Dne 6. srpna byla jsem v Bělovsi s paní a dětmi se koupati. Na dlažbě u vody jsem uklouzla, smekla se mi gumová bota, a já spadla a uhodila se. Za hodinu jsem šla domů, nevečeřela jsem, bolela mě hlava. Já jsem bydlela ve druhém poschodí, záchody byly v prvním poschodí. Voda byla až v přízemí. Dne 7. srpna asi v jedenáct hodin bylo mi špatně, vstala jsem, šla si pak opět lehnouti a spala jsem do čtyř hodin do rána. V tu dobu přišly na mě závratě, mdloby. Chtěla jsem zavolati služku F. o pomoc. Jen jsem vstala přišly na mě bolesti v břiše, zatmělo se mi před očima a vyšly ze mě kusy krve. Při tom jsem stála. Nechala jsem to ležeti na zemi a šla jsem do postele, kde jsem ležela do 6 ½ hodin. Nevěděla jsem, co se ze mě utrhlo. Spadlo to přímo do nočníku, nad nimž jsem stála. Nočník je plechový pro malého chlapečka, o průměru asi 20 cm a 20 cm vysoký. Vylila jsem to vše do záchodu v I. patře. Nedívala jsem se do nočníku, co to tam bylo, a nevím, že v nočníku bylo děcko. Nic jsem nepřetrhovala. Na podlaze byly malé kapky. Vše v záchodě spadlo dolů. Asi k desáté hodině umyla jsem pokojíček, nechala na hoře nočník a K.³³³ mě viděla, když jsem dole na dvoře prala hadr. Když jsem přišla do kuchyně, řekla jsem služce F., že jsem spadla do vody a že mě bolí hlava. Služka mi říkala, že jsem bledá. Asi o 2 ½ hod. přišel lékař a odkázal mě do nemocnice. V nemocnici mě ošetřil dr. Formánek a řekl, že to byl porod. Druhý den pak přišli četníci a řekla jsem jim, že jsem to vylila do záchodu.*

³³⁰ Ve výpovědi uvedeno příjmení milence.

³³¹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, výpověď obžalované, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

³³² SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, výpověď svědkyně B. V., soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

³³³ Svědkyně, kterou zmiňuje obžaloba, že viděla obžalovanou vylévat na dvoře vodu s krví.

...*Žádný pláč jsem neslyšela.*³³⁴ Následující události jsou popsány v obžalobě, která je detailněji rozebrána výše. Výpověď pokračuje popisem situace mezi Marií Mu. a jejím milencem K. Marie Mu. si spočítala, že porod by měl proběhnout okolo 13. srpna. Měla v úmyslu jít родit do nemocnice. Týden před termínem chtěla podat výpověď. Znovu zopakovala, že nevěděla, že v danou noc došlo k porodu.³³⁵

Soudní znalec dr. Batěk udává, že dítě bylo novorozené³³⁶ a donošené³³⁷. Dítě bylo i životaschopné, neboť po narození dýchalo. Stejně jako v jiných případech nemůže vyloučit náhlý porod. Pupečník musel být přestřižnutý, protože byl rozdělen v půlce. Pokud by se utřhl, k přetržení by došlo na konci. Dítě bylo tak velké, že by se svými rozměry do nočníku, který popisuje Marie Mu. nevešlo. Dr. Batěk vypověděl, že by se do něj možná vešla hlavička mrtvolky. Dále se dle něj při porodu neobjevují mdloby, které popisuje obžalovaná. Nevěří, že by nevěděla, že došlo k porodu. Příčinou smrti bylo opomenutí potřebné péče, a v rámci něj především podchlazení. Neprokázalo se utopení ani vykrvácení z pupečníku. Z toho důvodu se Batěk přiklonil k této variantě.³³⁸ Druhý znalec, dr. Pičman, souhlasil s dr. Bařkem. Podle Pičmana byl příčinou smrti vliv chladu a nikoli násilí.³³⁹ Marie Mu. po výpovědi znalců trvala na své výpovědi. Na základě výpovědi znalců provedl veřejný žalobce změnu obžaloby, a to na úmyslné opomenutí pomoci při porodu.³⁴⁰

Soud porotě zadal odpovědět na dvě otázky hlavní v následujícím znění:

- I. První otázka hlavní. *Jest obžalovaná Marie Mu. vinna, že dne 7. srpna 1933 v Náchodě úmyslným opomenutím pomoci při porodu potřebné své nemanželské dítě potřebné toto novorozené nemanželské dítě zahynouti nechala?* Na tuto otázku odpověděla porota sedmi hlasy ano a pěti hlasy ne.
- II. Druhá otázka hlavní, na kterou bude odpovězeno v případě, že na první otázku hlavní bude kladná odpověď. *„Spáchala obžalovaná Marie Mu. čin pod 1/*

³³⁴ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, výpověď obžalované, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

³³⁵ Tamtéž.

³³⁶ Dokázáno smolkou a nezaschlým rosolovitým pupečníkem. Viz kapitola Lékařská kriminalistika.

³³⁷ Normální váha 3 kilogramy a délka.

³³⁸ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, výpověď soudního znalce dr. Bařka, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

³³⁹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, výpověď soudního znalce dr. Pičmana, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

³⁴⁰ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, protokol hlavního přelíčení, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

jmenovaný z pohnutky nízké a nečestné? Porota odpověděla sedmi hlasy ne a pěti hlasy ano.³⁴¹

Rozsudek soudu zněl, že Marie Mu. se zprošťuje viny dle §334 tr. z. z důvodu odpovědi poroty na hlavní otázku sedmi hlasy ano a pěti hlasy ne, tudíž záporně. Usnesení bylo ve smyslu §334 osvobozující.³⁴²

Marie Mu. využila po rozsudku své právo na odškodnění majetkové újmy, která byla způsobena vazbou. Dle usnesení Krajského soudu v Hradci Králové jí nárok na odškodnění nebyl uznán, a to z důvodu, že podezření proti ní stále trvá.³⁴³

³⁴¹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, otázky dané porotcům, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

³⁴² SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, rozsudek Krajského soudu, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

³⁴³ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1312, soudní spis 852, protokol hlavního přelíčení, soudní spis Marie Mu. z roku 1933.

Marie N.

Spis Marie N. je, stejně jako spis Marie M., zajímavý svou dvojjazyčností – jedna stránka je vždy vedena v českém jazyce, druhá v německém. Marie N. se narodila v Králíkách 20. května 1908. Do stejné obce byla i příslušná. V době soudu byla rozvedená a živila se jako dělnice. Byla obžalována z úmyslného neposkytnutí pomoci při porodu svému manželskému dítěti a obžalována dle §139 tr. z.

Marie N. byla od září roku 1933 rozvedená a bydlela se svým strýcem Josefem P., který byl nočním hlídačem. V době rozvodu byla už v jiném stavu, ale stav svému manželovi zatajila. V noci 16. listopadu 1933, přibližně ve tři hodiny ráno, jí začala bolet záda v oblasti bederní. Obžaloba na základě výpovědi obžalované tvrdí, že Marie N. si myslela, že se jedná o porodní bolesti, přesto nezavolala porodní asistentku, ale pouze požádala svou tetu Antonii P. o kýbl vody. Do tohoto kýble porodila dítě, které se ihned utopilo. Obžalovaná na něm seděla do doby, než přišel lékař, aby ji ošetřil. Dle provedené pitvy bylo dítě mužského pohlaví, dobře vyvinuté. Příčina smrti zde byla jasná, jednalo se o utopení ihned po porodu. Dítě krátký čas po porodu ještě dýchalo. Jiný vliv na smrt dítěte nebyl prokázán.³⁴⁴ Marie N. se ve své výpovědi brání, že porod tak brzy nečekala a vlivem duševního rozpoložení a bolesti si nebyla vědoma svého chování.³⁴⁵ Svou výpověď, stejně jako Marie Mu., začíná popisem své životní situace: „Rozvedeného svého manžela Maxe N. poznala jsem v Králíkách. Zamilovala jsem se do něho a měla jsem s ním nemanželské dítě, Maxe Gerharda N., který se narodil v lednu 1931. Nepamatuji se již na to, že musel můj bývalý manžel býti přidržen rozsudkem k uznání otcovství.³⁴⁶ V srpnu 1931 jsme se vzali. Manželství bylo nešťastné, manžel mně tloukl, sekýrou mně vyhrožoval a často mi říkal, abych chcipla. Syna Maxe Gerharda N. porodila jsem v nemocnici v Liberci. Svými častými výhrůzkami sekýrou donutil mně také k tomu, abych mu podepsala dobrovolný rozvod. Nevím, kdy to bylo. Mohlo to být v červnu 1932. Ve společné domácnosti s manželem žila jsem až do června 1933, to vlastně ani nevím. Na dítě musí zaplatit výživné manžel, mě vyplatil pouze 120 Kč a za to vzal veškerý nábytek. Zdali syn Max Gerhard N. je duševně chorý či zdravý, to nevím. Po rozvodu nalezla

³⁴⁴ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, obžaloba, soudní spis Marie N. z roku 1933.

³⁴⁵ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, výpověď obžalované, soudní spis Marie N. z roku 1933.

³⁴⁶ Zákonné určení manželského zrození § 138; O těch dětech, které manželka porodí po uplynutí 180 dní po uzavření manželství a před uplynutím 300. dne buď po mužově smrti neb po úplném zrušení manželského svazku, platí domněnka manželského zrození.

*jsem byt u svého strýce Josefa P. v Králíkách č. 100. Domek sestává z dvou světnic, mezi nimi nachází se menší chodba (předsíň). Jednu světnici obývá strýc s tetou, druhou obývám já.*³⁴⁷ Situace rozvedené ženy za první republiky nebyla dobrá. Z výpovědi jasně vyplývá, že obžalovaná neměla v péči svého syna. To mohlo být způsobeno tím, že žena v období „první republiky“ nedisponovala stejnými rodičovskými právy jako otec dítě. Březinová ve své práci zjednodušeně řečeno tvrdí, že matka nebyla za svého potomka právně odpovědná, byla poručníkem dítěte pouze za předpokladu, že otec neurčil jinak.³⁴⁸ Pokud by Březinová měla pravdu, mohla by taková skutečnost mít vliv i na Marii N.? Obžalovaná doznala, že v době rozvodu byla těhotná, nechtěla to však manželovi říct, z důvodu násilí, které podle jejího tvrzení proti ní uplatňoval.

Události ohledně předmětu obžaloby ve své výpovědi popisuje následovně: *„15. prosince 1933 byla jsem ještě v práci v továrně. V noci asi o třetí hodině měla jsem silné bolesti v kříži. Byla jsem si vědoma, že jde asi o porodní bolesti. Asi v sedm hodin ráno vstoupila bez přivolání do světnice teta. Když se mně ptala, proč nejdu do práce, odpověděla jsem, že to mám v kříži a žádala jsem ji, aby mně šla pro lékaře. Před tím, říkala jsem jí, aby mně dala k posteli kbelík, že musím na stranu. Věděla jsem, že v kbelíku byla voda...Ježto měla jsem nucení na velkou stranu, sedla jsem si na kbelík, a přitom všechno ve mně do kbelíku vypadlo. Byla jsem si vědoma, že bylo to dítě. Na podrobnosti, které jsem udala při svém výsledku o nějaké „vodní bublině“ se již nepamatuji. Na kbelíku zůstala jsem sedět následkem prudké bolesti a horečky, která mnou trásla. Neměla jsem síl, abych vstala. Byla jsem docela bez sebe a nebyla jsem sto, starati se o to, aby dítě přišlo z vody. O pomoc jsem nikoho přivolat nemohla, protože jsem pro bolesti ani mluvit nemohla. O porodu jsem tetě neříkala, ježto byla jsem celá zoufalá. Teta mě žádala, abych šla ze kbelíku, načež jsem odpověděla, že musím čekat až přijde lékař. Po celou dobu až do příchodu lékaře seděla jsem na kbelíku. Když přišel dr. Ross a řekl mi: Máte ležet v posteli a ne na kýblu³⁴⁹ a poslal mě do postele. Poněvadž bolesti mezi tím ustály, šla jsem již trochu zesílena do postele.“³⁵⁰* Obžalovaná dále udává, že neměla v úmyslu dítě usmrtit a ani si nepřála, aby zemřelo takovým způsobem. Byla prý bez sebe takovým způsobem, že si nevzpomněla ani na porodní

³⁴⁷ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, výpověď obžalované, soudní spis Marie N. z roku 1933.

³⁴⁸ BŘEZINOVÁ, Ivana. *Reflexe „ženské otázky“ v časopise Die sudetendeutsche Frau*. Diplomová práce obhájena 2009, Brno. Vedoucí práce: PhDr. Josef Malíř, CSc. S. 27.

³⁴⁹ Text byl ve výsledku zaznamenán v němčině. Věta je volný překlad autorky.

³⁵⁰ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, výpověď obžalované, soudní spis Marie N. z roku 1933.

asistentku. Stejně odpovídá i na otázku žalobce, proč nepožádala svou tetu o pomoc, aby jí pomohla vstát, když věděla, že je v nádobě dítě.³⁵¹

U procesu byl přítomen i strýc obžalované, Josef P. Ten vypověděl následující: „*Kritický den ráno probudila mně manželka, že ji volala obžalovaná do světnice a říkala jí, aby poslala pro lékaře. Šel jsem pro lékaře, jemuž jsem říkal, aby přišel k N.*³⁵², *více jsem lékaři neřekl. Asi o půl 9 hod. byl jsem osobně ve světnici obžalované, a když jsem říkal obžalované, aby šla z kbelíku do postele, odpověděla: ‘Musím počkat, dokud nepřijde’*“.^{353 354} Výpověď strýce dokazuje, že Marie N. chtěla přivést lékaře. Většina obžalovaných žen se snažila svůj porod provést tajně a lékařské pomoci se vyhnout.

Po strýci obžalované byla předvolána k výslechu i teta Antonie P., která obžalované během porodu asistovala. V protokolu o průběhu procesu je udáno, že „*během výslechu vyšlo najevo, že svědkyně je Češka a proto byla vyslechnuta česky*“³⁵⁵. Dá se tedy snadno odvodit, že soud probíhal v německém jazyce, přesto je protokol o průběhu veden v jazyce českém. Antonie P. před soudem vypověděla: „*Kritický den ráno byla jsem ve světnici obžalované dvakrát nebo třikrát. Poprvé říkala mi obžalovaná o kbelík a teprve podruhé mě požádala, abych šla pro lékaře. Nevím již, co mně odpověděla, když jsem se ptala obžalované, proč nechtěla nočník na místo kbelíku. V kbelíku bylo asi na tři prsty vody. Do světnice obžalované nešla jsem, aniž by mně tam byla obžalovaná nepovolala! Když jsem po druhé přišla do světnice k obžalované...z těchto slov domnívala jsem se, že jde o porod. U obžalované byla jsem poprvé asi po osmé hodině ranní a tvrzení, že obžalovaná porodila v sedm hodin, bude asi mylné.*“ Výpověď tety Antonie P. dokazuje, že pokud by Marie N. chtěla porodit bez svědků, měla k tomu dostatek prostoru. Do světnice sama tetu zavolala, neboť ta by tam jinak dle svých vlastních slov vůbec nešla. Marie N. na žádný z výslechů příbuzných nereagovala a trvala dál na svém.

Soud zajímal i pohled přivolaného lékaře, dr. Rosse. Ten popsal: „*Kritického dne přišel pro mě do ordinace asi v devět hodin dopoledne starý P.*³⁵⁶ *a žádal mně, abych přišel*

³⁵¹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, výpověď obžalované, soudní spis Marie N. z roku 1933.

³⁵² Ve výpovědi je uvedeno příjmení obžalované.

³⁵³ Text byl ve výslechu zaznamenán v němčině. Věta je volný překlad autorky

³⁵⁴ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, výpověď Josefa P., soudní spis Marie N. z roku 1933.

³⁵⁵ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, prokol, soudní spis Marie N. z roku 1933.

³⁵⁶ Ve výslechu je uvedeno příjmení strýce obžalované.

k N.³⁵⁷ Po ordinaci šel jsem N. navštívit. Obžalovaná na plechovém kbelíku neseděla, nýbrž byla nad ním skloněna v dřepu. Poručil jsem obžalované, aby se odebrala ihned do postele a ona docela volně, bez mé pomoci tak učinila.“³⁵⁸ Výpověď lékaře se naprosto liší od výpovědi obžalované, v níž se popisuje naprosté vyčerpání a nemožnost slézt z kýble. Lékař naopak obžalovanou charakterizuje jako schopnou volně přejít do postele bez cizí pomoci, a dokonce i schopné podřepu nad kýblem, nikoliv pouhého vyčerpaného sedu na něm. „Obžalovaná mi řekla, že od sedmi hodin sedí na kbelíku a že porod nastal asi v sedm hodin. Kbelík byl velký pro obsah do 15 litrů. Nejprve prohlédl jsem obsah kbelíku. Pak prohlédl jsem obžalovanou, která již horečku neměla. Postel byla úplně čistá a porod tedy nemohl se státi v posteli. Obžalovaná na moje dotazy nedala jasné odpovědi nebo vůbec neodpověděla, měla tupý výraz obličeje a při porodu jistě nebyla si plně vědoma svého jednání, což potvrdí ze shora uvedených okolností. Dle mého názoru jde zde o případ střídavého pomnutí smyslů.“³⁵⁹ Jeden z porotců položil lékaři dotaz, zda není možné, aby voda, jež byla obsahem kýble a v níž se dítě utopilo, nebyla porodní a nevyšla tak z obžalované během porodu. Lékař odpověděl, že to je pravděpodobné, protože jinak by postel nemohla zůstat čistá. Dále Ross označil obžalovanou za duševně méněcennou.³⁶⁰

Při označení obžalované za duševně nemocnou, bylo potřeba provést psychiatrické vyšetření. To provedli soudní znalci z oboru psychiatrie. Jedním byl Leopold Batěk a ke svému nálezu dodal: „Byla-li obžalovaná při porodu v mráкотném stavu nemohu úplně vyloučit neb stává se i u žen „plnosmyslových“, že při porodu je přičetnost zmenšena. Vylučuji však, že by byla obžalovaná byla v mráкотném stavu takového stupně, jak jej vyžaduje ustanovení §2 lite. tr. z. střídavé pomnutí smyslů tu nenastalo.“³⁶¹ Druhý znalec dodává: „Obžalovaná nebyla v době činu nepřičetná a myslím, že tu nebyl ani mráкотný stav. Trvám na tom, co jsem udal v písemném nálezu a posudku a mám za to, že důvod trestnost vylučující dle §2 lite. tr. z. v tomto případě dán není.“³⁶² Duševní stav obžalované byl shledán jako uspokojivý, přesto byla označena za intelektuálně omezenou. Daný stav však podle žádného ze znalců neměl vliv na vlastní chování během porodu.

³⁵⁷ Příjmení obžalované.

³⁵⁸ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, výslech svědka dr. Rosse, soudní spis Marie N. z roku 1933.

³⁵⁹ Tamtéž.

³⁶⁰ Tamtéž.

³⁶¹ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, výslech soudního znalce Baťka, soudní spis Marie N. z roku 1933.

³⁶² SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, výslech soudního znalce Pičmana, soudní spis Marie N. z roku 1933.

Po přečtení všech dokumentů se soud odebral sestavit otázky pro porotu. První otázka hlavní byla položena v následujícím znění: *Jest Marie N. vinna, že dne 16. listopadu 1933 v Králíkách své manželské dítě v úmyslu jej usmrtiti, úmyslným opominutím pomoci při porodu potřebné nechala zahynouti?*³⁶³ Na tuto otázku odpověděla porota dvanácti hlasy ne. Z toho důvodu všechny následující otázky odpadají. Předseda soudu přednesl zprošťující rozsudek a po poradě i usnesení, jehož závěrem bylo, že obžalovaná nemá nárok na náhradu za vyšetřovací vazbu, protože proti ní stále trvá podezření ze spáchání činu.³⁶⁴

³⁶³ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, otázky dané porotcům, soudní spis Marie N. z roku 1933.

³⁶⁴ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1433, kart. 1315, soudní spis 1236, usnesení, soudní spis Marie N. z roku 1933.

Marie P.

Marie P. se narodila v Budči na Slovensku 10. října 1913. V době obžaloby z vraždy svého dítěte jí bylo pouhých 17 let. K vraždě došlo 13. dubna 1930 v Náchodě. Tam Marie P. pracovala jako služka v hostinci. Zaměstnavatelce sice připadala silnější v pase, nijak to však neřešila, jelikož si řekla, že Slovenky takové prostě jsou. O těhotenství obviněné tak neměla nejmenšího tušení. Marie P. však o svém stavu dobře věděla, a to už od září 1929.

Marie P. měla pokoj v podkroví a sdílela světnici s dcerou majitelky hostince, Amálií K. Ta si všimla, že obviněná již 10. dubna často chodila na záchod a naříkala bolestí žaludku. Dne 12. dubna zůstala celý den v posteli, neboť bolesti přetrvávaly. V den vraždy šla asi o jedenácté hodině na záchod a potom zavolala na Amálii K. a požádala ji o vodu a hadr. Sama události popisuje následovně: „...prudké bolesti břicha a silné nucení a proto jsem šla z mé podkrovní světničky...do prvního poschodí na záchod. Ve druhém poschodí se také sice nalézá záchod, avšak tu ten byl zavřený. V prvním poschodí je záchod s mísou, zužující se na jedné straně v odpadový otvor a s dřevěným sedadlem. Dveře záchodu jsem nechala pootevřeny. Sedla jsem si na otvor a po chvílce jsem zpozorovala, že ze mne něco vypadlo, nevěděla jsem však, co to je. Asi deset minut jsem pak ještě seděla, a když jsem se podívala do mísy, spatřila jsem v ní ležet dítě, hlavičkou obrácené do otvoru. Dítě jsem pak vzala za nožičky a položila je na sedací prkénko. Ani se nepohnulo a nejevilo žádných známek života. Na to jsem požádala slečnu Amélii o vodu a hadr. Když mi bylo žádané přineseno, omyla jsem mísu i prkénko, jež bylo zamazáno krví, a pak jsem dítě potopila do otvoru, který vznikl mezi mísou a sedacím prkénkem. Nemačkala jsem je tam, nýbrž jen vložila. Potom se mně udělalo špatně a byla mi zima a jen stěží jsem se dovlékla nahoru do svého pokojíčku. Když přišel lékař, jsem spala. Po probrání nechtěla jsem se jím dát prohlédnout, protože jsem byla překvapena. Lékaři jsem neřekla, že jsem porodila, ani své zaměstnavatelce.“³⁶⁵ Předseda se jí ptal, zda si byla vědoma, že rodí. Na to Marie P. odpověděla, že to nevěděla, čímž odůvodnila i skutečnost, že se hned vzápětí nepodívala do mísy. Na otázku obhájce opověděla: „Bylo mně patnáct let, když jsem souložila s Františkem H³⁶⁶ Spala jsem u něho na půdě. Brzy ráno mě chodil budit a při tom se mnou souložil. Nepamatuji se již, kdy jsem s ním naposledy souložila. František H. se mě ptal, zda jsem v jiném stavu a zda bych šla

³⁶⁵ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1430, kart. 1279, soudní spis 336, výpověď obžalované, soudní spis Marie P. z roku 1930.

³⁶⁶ Označen obžalobou jako otec dítěte.

*na prohlídku. Co tím míním nevím. Řekl mne, že bych mohla dítě dát k nějakým manželům Hruškovým v Náchodě, kteří jsou bezdětní a rádi by si je vzali na vychování.*³⁶⁷

Soudní znalec Batěk se ptal obžalované, kdy přišla o periodu a jak došlo k přerušení pupeční šňůry. Na to Marie P. odpověděla, že periodu měla nepravidelnou a že si nevzpomíná, kdy ji měla naposledy. Pupeční šňůru nepřetrhla. Po tom, co se podívala do mísy, byla již šňůra přetržena.³⁶⁸

Soudní znalec, dr. Batěk, ve své výpovědi uvedl: *„Dítě, které obžalovaná dne 13. března 1933 porodila, bylo donošeno, neboť mělo vyvinuté vlasy, nehty a chrupavky.*³⁶⁹ *Dítě bylo života schopno a také po nějakou dobu žilo a dýchalo, jak svědčí pasivní nález plicních orgánů. Příčina smrti děcka bylo pravděpodobně udušení (dle pitevního nálezu ukazují na to krevní výronky na osrdečníku a překrvení jater) a to buď pádem do mušle záchodové, anebo při strkání dítěte do otvoru.*³⁷⁰

Dále se znalec domnívá, že šlo o náhlý porod, protože před ním obžalovaná Marie P. požila projímadla. Ta mohla porod uspíšit. Co se týče přetržení pupečníku, došlo k němu nejspíše při vypadnutí dítěte z matčina lůna. Z pádu do záchodové mísy mohly pocházet i stopy nalezené na hlavě mrtvolky dítěte. Batěk ovšem nemůže vyloučit, že k nim nedošlo při ukrytí dítěte do otvoru. Přiklání se spíše k druhé variantě, a to k poranění při strkání do otvoru.³⁷¹

- I. První otázka hlavní. *Jest obžalovaná Marie P. vinna, že dne 13. dubna 1930 v Náchodě úmyslným opomenutím pomoci při porodu, nechala nemanželské dítě zahynouti?* Na otázku odpověděla porota shodně dvanácti hlasy ne.
- II. První otázka eventuální, na kterou bude odpovězeno v případě, že na první otázku hlavní bude záporná odpověď. *„Jest obžalovaná Marie P. vinna, že jako osoba nevdaná, jsouc porodem překvapena, nebo bylo-li jí v tom něco překáželo, aby povolala pomoc a zemřelo dítě, jsouc živé narozeno ve 24 hodinách po porodu zemřelo, neoznámila, jak povinna byla slehnutím oné osobě, která má právo při*

³⁶⁷ SOA Zámrsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1430, kart. 1279, soudní spis 336, výpověď obžalované, soudní spis Marie P. z roku 1930.

³⁶⁸ SOA Zámrsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1430, kart. 1279, soudní spis 336, výpověď obžalované, soudní spis Marie P. z roku 1930.

³⁶⁹ Viz Lékařská kriminalistika.

³⁷⁰ SOA Zámrsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1430, kart. 1279, soudní spis 336, výpověď soudního znalce, soudní spis Marie P. z roku 1930.

³⁷¹ Tamtéž.

porodu pomáhati, anebo, kde by osoby takové nebylo, osobě úřední a ukázati jí mrtvé dítě?“ Porota na otázku odpověděla pěti hlasy ano a sedmi ne.

Třetí otázka dodatková již nebyla zodpovězena, neboť byla připravena pouze pro případ zodpovězení první otázky hlavní kladně.³⁷² Rozsudek soudu byl na základě otázek zodpovězených porotou pro Marii P. zprošťující dle § 334 tr. z.³⁷³

³⁷² *Spáchala obžalovaná čin v první otázce hlavní uvedený z pohnutky nízké a nečestné?*

³⁷³ SOA Zámorsk, Krajský soud Hradec Králové, inv. č. 1430, kart. 1279, soudní spis 336, rozsudek, soudní spis Marie P. z roku 1930.

Závěr

Diplomová práce se zabývala problematikou matek-vražedkyň v období meziválečného Československa. Předchozí období již bylo celorepublikově zmapováno díky práci Aleny Luxové, mohlo dojít ke komparaci s nalezenými případy žen souzených pro vraždu svých dětí ve východních Čechách, konkrétně pak u Krajského soudu v Hradci Králové a Chrudimi.

První část práce je věnována právní otázce věci a je představen vývoj právního řádu a jeho proměny. Tato část byla důležitá pro představení kontextu a pochopení, jak zákony v období let 1918–1938 vypadaly a fungovaly. Došlo v ní i k představení jednotlivých zákonů, které se problematiky vražd novorozeneckých dětí týkaly, a to včetně jejich znění.

Další část práce se věnuje vězeňství, a to konkrétně především z pohledu práva. Zajímalo mě, podle jakých zákonů vězňice v Československu fungovaly, jejich počty, druhy a kapacity. Dozvídáme se zde mj., že trestnice v Řepích byla jedinou ženskou trestnicí v Československu. Ta byla založena a vedena kongregací Milosrdných sester svatého Karla Boromejského. Budova patřila řádu již delší dobu a ten ji po ztrátě původního využití nabídl státu. Po vzájemné dohodě se poté do prostor v Řepích přestěhovala hradčanská trestnice. Bylo zde samozřejmě zapotřebí provést příslušné stavební úpravy, které detailněji popisuje kronika milosrdných sester, ale již na začátku roku 1865 – ještě před jejich dokončením – se do vězňice nastěhovaly první trestankyně. Trestnice měla svůj řád, který byl v diplomové práci rovněž představen skrze její vnitřní předpisy. Tento řád přináší informace o každodenní realitě života v trestnici, a to nejen, co se vlastního denního harmonogramu trestankyň týká, kompletně též odhaluje vlastní fungování trestnice. Bohužel nedošlo k objevení dokumentů osobní povahy, skrze které by bylo možné na provoz trestnice získat jiný pohled. Ani deník, který si vedla sestra Feixová, není v tomto ohledu podle mého soudu příliš přínosný. Po nástupu do trestnice musela odsouzená absolvovat vyšetření u lékaře a duchovního, který hodnotil její mravní stav. Na základě svého zločinu byla poté zařazena do skupiny a třídy, podle níž měla zároveň přidělenou práci. Trestnice ovšem nebyla pouze místem pro práci a stereotyp. Dávala odsouzeným prostor i na určitou formu seberealizace, a to pořádáním různých vzdělávacích kurzů, tedy možností dokončit své vzdělání nebo ho posunout na vyšší stupeň. Ženy, které měly zájem, mohly zpívat ve sboru nebo svůj volný čas trávit četbou. Svou roli zde samozřejmě hrála i náboženská výchova. Byla zajištěna možnost modliteb pro různá vyznání a dle toho byl také upraven denní harmonogram. To se týkalo především

židovek, které nepracovaly o sobotách a hlavních svátcích. Namísto toho pracovaly v neděli, když byly ostatní ženy na bohoslužbě. Řádové sestry pečovaly nejen o duchovní stránku, povinný byl také pohyb. Na zdraví odsouzených dohlíželi vězeňští lékaři a lékařky. Jejich postupy bylo možné sledovat v případě odsouzené Elišky H., která trpěla syfilidou, a v jejím osobním spisu vedeném v Řepích bylo zaneseno mnoho lékařských zpráv. Lékař měl rovněž na starosti otázku hygieny. Především pak dbal o osvětu v oblasti správných hygienických návyků. V praxi dodržování hygieny kontrolovaly dohlážitelky. Po nástupu do trestnice obdržela každá žena mýdlo, hřeben, kartáček na zuby a křídlo na čištění zubů. Pravidelná hygiena probíhala každé ráno. Úprava vlasů byla také kontrolována. Možnost koupele celého těla měly trestankyně jednou měsíčně. Důležitou součástí nápravy byla práce. Ženy pracovaly osm hodin a práce byla povinná. Zařazení do pracovní skupiny odpovídalo zařazení do oddělení a třídy. Nepracovalo se zadarmo, práce byla ohodnocena odměnou. Ta se dělila na dva díly. Jeden se spořil a druhý mohla trestankyně užít dle svého vlastního uvážení.

V kapitole lékařské kriminalistiky byly v rámci této práce představeny základní informace, z kterých vycházeli soudní znalci při určování faktu, zda se dítě narodilo živé či mrtvé. Odborná literatura, z které bylo čerpáno, byla vydána později než je sledované období. Přesto, soudní znalci ve svých výpovědích mluví o stejných postupech, jako jsou v literatuře vysvětleny. Pro budoucí zkoumání doporučuji zaměřit se na tuto oblast a blíže a provést zkoumání lékařsko-kriminalistických metod skrze odborné časopisy vydávané ve sledovaném období. Obviněné ženy v rámci obhajoby nejčastěji udávaly, že se dítě mrtvé již narodilo. Bylo zde proto vysvětleno, díky kterým metodám a změnám na těle mrtvolky může soudní znalec určit, jak přesně porod probíhal. Také bylo důležité určit příčinu smrti. Ta často souvisela s místem, kde k porodu došlo a způsobem, jakým se matka snažila dítěte zbavit. Ne vždy jej usmrtila sama vlastním přičiněním. Nejčastěji mu neposkytla potřebnou pomoc a dítě na tyto následky zemřelo. Pouze ve dvou případech se objevilo chování, které bychom mohli nazvat násilným. Jedna žena se pokusila mrtvolku spálit (posmrtně). V druhém případě byla na základě výpovědi soudního znalce jako příčina smrti označena rána do hlavy, na základě níž došlo k hvězdicové zlomenině na lebce. K té mohlo dojít pouze ránou pěstí nebo ránou vedenou proti tvrdé podložce. V ostatních případech matky ponechaly dítě bez pomoci.

Nejdůležitější část práce tvoří kapitola, která je věnována samotným ženám, které byly obžalovány z vraždy dítěte. V této kapitole dochází ke komparaci s daty získanými v trestnici v Řepích, která jakožto jediná ženská věznice ve sledovaném období pojímala takřka všechny ženy odsouzené za vraždu dítěte. Výjimkou jsou ty, které dostaly krátký trest, k jehož výkonu

došlo nejspíše v krajské věznici³⁷⁴. Data o trestnici zpracovala ve své práci Alena Luxová. Při vlastním bádání bylo objeveno, že fond soudu v Chrudimi v soudních knihách obsahuje záznamy o vraždách dětí a jako obžalované osoby jsou vedeny ženy, bohužel však nedošlo k nalezení shody mezi záznamy v soudních knihách a dochovanými soudními spisy, z kterých by byla zjištěna potřebná data a detaily o průběhu soudu, výpovědích a konečném rozsudku. Ve fondu Krajského soudu Hradce Králové byl konsensus častější. Celkem bylo probádáno patnáct soudních spisů. Ne všechny ženy byly shledány vinnými. Soudy vždy probíhaly před porotním soudem, jehož členové následně odpovídali na připravené otázky. Porotci tak hlasovali o vině či nevině obžalované, přičemž rozhodoval počet kladných a záporných hlasů. Soud podle výsledku obžalovanou buď viny zprostil, nebo vyměřil příslušný trest. Na tom se již porotci nepodíleli a délka trestu a případné zostření bylo plně v rukou předsedy soudu. Z práce Luxové víme, že tresty se nejčastěji pohybovaly okolo tří let, i když zákon ukládal tresty mnohem vyšší. To se potvrdilo i v případech probádaných u Krajského soudu Hradce Králové. Kdy byly do trestnice v Řepích odsouzeny celkem tři ženy, a to dvakrát na dobu tří let a jednou (za dvojnásobnou vraždu) na patnáct let. Trest odnětí svobody na patnáct let byl přitom opravdu výjimečný.

Když je na jednání matek-vražedkyň nahlédnuto skrze optiku dějin mentalit, dají se zde najít shodné prvky. Jeden z hlavních cílů práce proto bylo stanovení motivu vraždy. Ženy se svých dětí zbavovaly rozličným způsobem, v probádaných archiváliích v SOA Zámorsk však nebyly nalezeny žádné případy brutálního zabití novorozence, o kterých mluví Luxová ve své práci - ať už se jedná u úmyslné ubití, či vrhnutí novorozence do kamen. Do této kategorie bychom mohli umístit pouze dva případy, o nichž bylo hovořeno výše. Přesto bych je svou podstatou nepřiřovnávala k případům nalezeným Luxovou. Dítě ve většině případů zemřelo na následky neposkytnutí nutné pomoci ze strany matky nebo působení okolního prostředí, v kterém bylo ukryto. Matka dítě zpravidla skryla v místě, kde jej porodila. Pokud rodila ve své komoře, dítě schovala pod postel. Pokud na záchodě, skončilo tělíčko zpravidla v žumpě či odpadové rouře. Prostor toalety nebo místo, kam se chodilo na *velkou stranu* bylo často místem, kde se porod a následné usmrcení dítěte dělo. Ženě nabízel potřebné soukromí a následně i možnou výmluvu, že měla pouze pocit nucení jít na toaletu a toho, co z ní vypadlo si nijak nevšímala.

V porovnání s celorepublikovými daty, která byla získána z již zmiňované trestnice v Řepích, došlo v závěrech k prolnutí. Ženy, které se dopustily infanticidie ve východních

³⁷⁴ Například případ Anny J.

Čechách a byly souzeny před královéhradeckým krajským soudem, nebyly ničím výjimečné oproti ženám páchajícím tuto trestnou činnost jinde v nové republice. Matka-vražedkyně je ve většině případů z nízkopříjmové sociální vrstvy obyvatelstva. Živí se posluhou a žije u svých zaměstnavatelů. Z domu odešla často v mladém věku a nedostalo se jí valného vzdělání. Svou situaci očekávání potomka často neřeší a čekají až do porodu. Následně se o dítě nepostarají, čímž mu způsobují smrt. U svobodných žen dítě většinou vzniklo z mileneckého vztahu a nedošlo k svatbě s milencem. Byly prozkoumány i dva případy vdaných žen, které své dítě usmrtily. U jednoho se jednalo o již rozvedenou ženu, i když dítě bylo soudem označeno za manželské a druhý, kde byly jako důvod označena ekonomická situace rodiny. Nabízí se otázka, jak by ženy svoji situaci řešily, kdyby byly ekonomicky zajištěné. Neboli, zda opravdu zabili své dítě, aby jej nemusily živit nebo pouze z důvodu, že jej jednoduše nechtěly. Existovala i možnost dání dítěte do sirotčince. O tuto možnost se jedna ze zkoumaných žen pokusila. Nebyla ovšem schopná obstarat úřední listiny. Můžeme se pouze domnívat, jestli se tak stalo kvůli její vlastní lenosti či ze strachu z hanby, která by na ni byla uvalena skrze společnost.

Problematika matek, které vraždí své dítě je fenoménem. Prostupuje skrze staletí a je stále přítomen. Tím si zaslouží naší pozornost a zkoumání z různých úhlů a skrze vědní obory. Naše postmoderní společnost již má babyboxy, do jisté míry záchranný sociální systém pro svobodné matky a společnost se již na ně nedívá skrze prsty. Stále jsme se ovšem této problematice nezbavili a je stále přítomna. Nutno říci, že případů není mnoho a média se nevyhýbají jejich bulvarizaci. Společnost je z podobných činů stále šokována a fascinována zároveň.

Literatura

Seznam pramenů:

- *Domáci řád c.k. trestnice ženské v Řepích vyjímaje oddělení mladistvých vězňů.* Stein nad Dunajem: 1907.
- *Domáci řád ženské trestnice v Řepích.* Ministerstvo spravedlnosti. Praha: 1927.
- *Vězeňství v Československé republice,* Ministerstvo vnitra, Praha: 1930.
- *Gesetzbuch ueber Verbrechen und schwere Polizey-Ubertretungen (1803),* Wien: 1815.

Státní oblastní archiv Praha (SOA Praha), fond Trestnice pro ženy Řepy (Trestnice Řepy) 1864 – 1948

1) Knihy

- Kniha kmenová, 1915 – 1945, i. č. 17
- Kniha disciplinárních trestů, 1911 – 1948, i. č. 19

2) Spisy

- Osobní spisy trestankyň, rok 1927, karton č. 124 (3700-3745), os. č. 6588
- Osobní spisy trestankyň, rok 1928, karton č. 127 (6666-6700), os. č. 6686
- Osobní spisy trestankyň, rok 1921, karton č. 101 (5636-5700), os. č. 5663

Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (KMKB)

- Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl 3 (1863 – 1866), český přepis
- Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl X (1848 – 1952)

NA ČR Praha, Zemský úřad Praha (ZÚP)

- NA ČR Praha, Zemský úřad Praha, *Zápis o vězeňské konferenci konané Ministerstvem spravedlnosti 27. a 28. února 1931,* sign. XIV-219, karton 404,

Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Krajského soudu Hradce Králové

1) Knihy

- Soudní knihy, 1918 – 1923, i. č. 839 – 843
- Soudní knihy, 1924 – 1938, i. č. 1425 – 1436

2) Spisy

- Soudní spisy obžalovaných, rok 1920, karton 594, 602
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1921, karton 607,
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1924, karton 1246
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1926, karton 1256
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1927, karton 1261
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1928, karton 1267, 1268
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1930, karton 1279
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1931, karton 1286
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1932, karton 1295, 1302
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1933, karton 1312, 1315
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1934, karton 1320, 1321, 1328
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1935, karton 1328,1334, 1342, 1344
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1936, karton 1355, 1366
- Soudní spisy obžalovaných, rok 1937, karton 1381

Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Krajského soudu Chrudim

- Soudní knihy 1917 – 1924, i. č. 597 – 600
- Soudní knihy 1925 – 1930, i. č. 871 – 873

Seznam literatury

- BECCARIA, Cesare. *O zločinoch a trestoch*. 1. vyd. Přeložila Ol'ga Pažitková. Bratislava: Kalligram, 2009. ISBN 978-80-8101-252-5.
- BŘEZINOVÁ, Ivana. *Reflexe „ženské otázky“ v časopise Die sudetendeutsche Frau*. Diplomová práce. Brno: 2009. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce: PhDr. Josef Malíř, CSc.
- DVOŘÁK, Jan a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: 2011. ISBN 978-80-7357-753-7.
- FEIXOVÁ, S.M. Aniceta. *Z řepské trestnice / S.A. Aniceta Feixová*. In: *Kriminalistika: revue pro kriminologii a nauky příbuzné*. Roč. 3, č. 4. Praha: 1948.

- FIALOVÁ, Ludmila. *Sňatkový vět obyvatelstva Starého města pražského v 19. Století, In: Žena v dějinách Prahy*. Praha: 1996. ISBN 0231-7443.
- FOUCALT, Michel. *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení*. Praha: 2000. ISBN 80-86019-96-9
- FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. Praha: 2000. ISBN 80-86182-29-0.
- HORSKÁ, Pavla, *K ekonomické aktivitě žen na přelomu 19. A 20 století, Československý časopis historický 31, 1983, č. 5.*
- HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha, 1999. ISBN 80-7106-380-0.
- HRUBEŠ, Josef. HRUBEŠOVÁ, Eva. *Pražské domy vyprávějí IV. Roztoky u Prahy: 1999. ISBN 80-200-0821-7.*
- HUBÁLKOVÁ, Kamila. *Ženské vražedkyně na Uherskohradištsku na přelomu 19. a 20. století*. Bakalářská práce. Brno: 2015. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce: PhDr. Zdeňka Stoklásková, Ph.D.
- KLIMEK, Antonín a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české, XIII, 1918-1929*. Praha – Litomyšl: 2000. ISBN 80-7185-328-3.
- KLIMEK, Antonín a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české, XIV, 1929-1938*. Praha – Litomyšl: 2002. ISBN 80-7185-425-5.
- KNEISSL, Karl. *Das Strafgesetz vom 27.5.1852, RGBl. Nr. 117, samt allen bis Juni 1927 ergangenen Nebensetzen*. Reichenberg: 1927.
- KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956.
- KÝR, Aleš. *Hledání mravních vzorů v minulosti. In: Historická penologie, 1/2004*. ISBN 2533-8048.
- KÝR, Aleš. *Ukládání a výkon dlouhodobých, výjimečných a doživotních trestů v minulosti. In: Historická penologie 2/2008*. ISBN 2533-8048.
- LÁNY, Emil. *O našich věznicích a věznicích. In: Naše doba, 31*. Praha: 1924
- LÁNY, Jeroným. *Kytička na hrob mého otce k 50. výročí jeho tragické smrti. In: České vězeňství, 2/1995*.
- LUXOVÁ, Alena. *Problém infanticidy ve vzorku trestanek v ženské trestnici v Řepích. In: Historická demografie*. Vedoucí redaktorka Pavla Horská. Praha: Sociologický ústav AV ČR Roč. 29, (2005). ISBN 80-7330-078-8.

- MALÝ, Karel. SOUKUP, Ladislav. *Československé právo a právní věda v meziválečném období 1918-1938 a jejich místo ve střední Evropě, 2. svazek*. Praha: 2010. ISBN 978-80-246-1718-3.
- RAJTOVÁ, Lenka. *Ženská trestnice v Řepích v 2. pol. 19. století*. Ústí nad Labem: 2002 Diplomová práce. Univerzita J. E. Purkyně, Pdf.
- ŘEZÁČ, František Josef. *Vězenství v posavadních spůsobech svých: s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců*. In: *Příloha časopisu České vězeňství 4/5*. Praha: 1995.
- SHELLE, Karel. TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky*. Ostrava: 2012. ISBN 978-80-7418-146-7.
- SOUKUP, Ladislav. *Správní a justiční soustava 1918-1938*. In: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945. III*. Praha: 2003. ISBN 80-7201-433-1.
- SOUKUP, Ladislav. *Trestní právo*. IN: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945. III*. Praha: 2003. ISBN 80-7201-433-1.
- STŮJ, Pavel. *Infanticidium – Vražda dítěte jako důsledek strachu*. Olomouc: 2004. Diplomová práce. Univerzita Palackého. Filozovická fakulta. Vedoucí práce: Doc. Mgr. Radmila Pavlíčková, Ph. D.
- TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: 2004. ISBN 80-7203-565-7.
- UHLÍK, Jan. *Donucovací pracovny, vychovatelny, pražská Fišpanka a Řepy*. In: *Historie vězeňství v Čechách: Osudy význačných osobností, prožité ve významných dobách zemí českých, viděné se zřetelem k vývoji českého vězeňství*. Praha: 2006. ISBN 80-239-9417-4.
- VELKOVÁ, Alice. *Dítě jako oběť. Vraždy dětí spáchané jejich matkami ve 2. polovině 19. století*. In: *Od početí ke školní brašně*. Pardubice: 2008. ISBN 978-80-87151-01-3.
- VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: 2004. ISBN 80-210-3506-4.

Zdroje z internetu

- Trestní zákoník.
<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2017-04-10].
- Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského:
<http://www.boromejky.cz/index.htm>. [cit. 2017-04-05].
- TUČEK, Josef. *Řepy*. In: *České vězeňství*. 3/1994.
<http://vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/cv03-2005.pdf>. [cit. 2017-05-26].
- Občanský zákoník.
https://cs.wikisource.org/wiki/Obecn%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_ob%C4%8Dansk%C3%BD. [cit. 2017-02-04].
- Zákon č. 241/1922.
<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgizf6mrugeta> [cit. 2017-08-04].
- WINGFIELDOVÁ, Nancy M. Zdržet se pohlavního styku nebolí. Překlad Josef Boček.
<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/3/-zdrzet-se-pohlavniho-styku-neboli-/> [cit. 2017-08-28].

Resumé

The diploma thesis deals with the issue of mothers-murderers in the interwar Czechoslovakia. The previous period has already been mapped nationwide thanks to the work of Alena Luxová, with whom I could compare the cases of women convicted for the murder of their children in eastern Bohemia, namely at the Regional Court in Hradec Králové and Chrudim.

The first part of the thesis is devoted to the legal issue of the matter and the development of the legal order and its transformation are presented. This part was important for presenting the context and understanding how the laws of 1918-1938 looked and functioned. It also included the introduction of individual laws relating to the murder of newborn babies, including their wording. Another part of the thesis deals with the prison system. Specifically was introduced life in a female prison Řepy. The prison had own system, which was also introduced in the diploma thesis through its internal regulations. This system brings information about the everyday reality of life in the criminal justice, not only what the actual daily plan of convicted, it also completely reveals the actual functioning of the punishment. Unfortunately, there were no documents of a personal nature that would make it possible to get a different view on the operation of the crime. Neither the diary of Sister Feixová would be too profitable in my view.

In the chapter of medical forensics, the basic information provided by the forensic experts in determining whether a child was born alive or dead was presented in this work. The literature on which it was drawn was issued later than the reference period. Nevertheless, the forensic experts in their testimonies speak of the same procedures as explained in the literature. For future research, we recommend that you focus on this area and conduct medical-criminological examinations more closely through specialist journals published in the period under review.

The most important part of the thesis is a chapter devoted to the women who were accused of murdering a child. This chapter compares with the data obtained in prison of Řepy, which as the only female prison in the period under review was considered by almost all the women convicted of murdering the child. An exception is those who have received a short sentence, whose execution of the punishment was most likely in the county prison. Alena Luxová worked out the data on the criminal. In its own research it was discovered that the

Chrudim Court Records contained records of murders of children and that women are being guilty as accused persons, but unfortunately there was no consistency between records in court books and preserved judicial records from which the necessary data would be found and details of the trial, testimony and final judgment.

In the Regional Court of Hradec Králové, the consensus was more common. A total of 15 lawsuits were scrutinized. Not all women were found guilty. Courts were always before the jury, whose members then responded to the questions. The jurors voted for the guilty or innocent accused, with the number of positive and negative votes being decided. According to the outcome, the defendant has either forfeited the guilt or has imposed the appropriate penalty. The jury did not participate in it, and the length of the sentence and possible sharpening was fully in the hands of the court's president. From Lux's work, we know that sentences usually ranged around three years, even though the law imposed penalties much higher. This was confirmed even in cases investigated by the Regional Court of Hradec Králové. When a total of three women were sentenced to the punishment in Repeat, twice for three years and once (for a double murder) for fifteen years. Fifteen years' imprisonment was truly exceptional.

Compared with the national data, which was obtained from the aforementioned crime in prison of Řepy, there was a permeacin the conclusions. Women who have infanticide in East Bohemia and have been tried before the Hradec Králové Regional Court have been nothing extraordinary in comparison to the women who commit this crime elsewhere in the new republic. Mother-murderer is in most cases a low-income social population. He lives with a lover and lives with his employers. She often left the house at a young age and did not receive general education. They often do not solve their expectation situation and wait until delivery. Consequently, the child does not stand, causing him to die. For single women, the child mostly originated from a loving relationship and did not marry a lover. Two cases of married women were also investigated, which killed their child. One was a divorced woman, although the child was married as the marriage and the other was the family's economic situation. The question arises as to how women would deal with their situation if they were economically secured. They did not really kill their child so they would not have to feed it, or just because they simply did not want it. There was also the possibility of giving a child to an orphanage. One of the investigated women attempted to do this. However, she was unable to obtain official papers. We can only wonder if this happened because of her own laziness or the fear of the shame that would be imposed on her through society.

The issue of mothers who murder their child is a phenomenon. It goes through centuries and is still present. This deserves our attention and exploration from different angles and through science disciplines. Our postmodern society already has baby-boxes, to some extent a rescue social system for single mothers, and society no longer looks at them through their fingers. However, we still do not get rid of this issue and it is still present. It has to be said that there are not many cases and the media do not avoid their bulvarization. The company is still shocked and fascinated by similar acts.

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1 Alois Klár, Zdroj: <https://zlataky.cz/stribrna-mince-200-kc-alloys-klar-250-vyroci-narozeni-2013-proof> [cit. 2017-08-24].

Příloha č. 2 Heřman Ditchl, Zdroj: <http://www.boromejky.cz/52fkostel/52.html> [cit. 2017-08-24].

Příloha č. 3 Matka Terezie Helwigová, Zdroj: <http://www.boromejky.cz/52fkostel/52.html> [cit. 2017-08-24].

Příloha č. 4 Odsouzené ženy při práci, Zdroj:
<http://www.domovrepy.cz/staryweb/www.domovrepy.cz/s03zeny/historie.html>
[cit. 2017-08-24].

Příloha č. 5 Uškrcení novorozeněte šátkem, KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s 268.

Příloha č. 6 Vražda dítěte ucpáním úst roubíkem a uškrcením, KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s 267.

Příloha č. 7 Mrtvolka novorozeného dítěte, zavražděného uškrcením, ukrytá v plechovém vědru, KNOBLOCH, Edvard. *Lékařská kriminalistika*. Praha: 1956. s 270.

Příloha č. 1 Alois Klár

Příloha č. 2 Heřman Ditchl

Příloha č. 3 Matka Terezie Helwigová

Příloha č. 4 Odsouzené ženy při práci

Příloha č. 5 Uškrcení novorozeněte šátkem

Příloha č. 6 Vražda dítěte ucpáním úst roubíkem a uškrcením

Příloha č. 7 Mrtvolka novorozeného dítěte, zavražděného uškrcením, ukrytá v plechovém vědru

